

DEL PENEDÈS

PUBLICACIÓ DE L'INSTITUT D'ESTUDIS PENEDESENCs

Albert Manent i Segimon

Aproximació a trenta anys de cultura catalana

Fidel Catalan Catalan

Anotacions a partir del llibre de matrimonis de Santa Maria de Vilafranca del Penedès entre 1700 i 1750

Joan Solé i Bordes

Un matí d'hivern amb Maria Assumpció Raventós

Maria Rosa Serra i Milà

Quatre poemes de Pau Puig dedicats a la reconstrucció de l'església de Vilanova

Josep Miró Illa i Anna Santacreu Rial

Variacions pluviomètriques a la comarca del Garraf

Salvador Arroyo i Julivert

L'obra de l'imatger vendrellenc Joan Toldrà i Fàbregas "Matines" (1811-1889)

DEL Penedès

PUBLICACIÓ DE L'INSTITUT D'ESTUDIS PENEDESENCS

INSTITUT
D'ESTUDIS
PENEDESENCs

Edita: Institut d'Estudis Penedesencs
Plaça de Jaume I, 5
08720 Vilafranca del Penedès

Carrer de Sant Pau, 13
08800 Vilanova i la Geltrú

iepenedesencs.cat - secretaria@iepenedesencs.org
C. Major, 18 - 43700 El Vendrell - Tel./fax 93 892 19 79
Apartat de correus 119 - 08800 Vilanova i la Geltrú

Institut d'Estudis Penedesencs,
entitat registrada a la Direcció General
de Dret i Entitats Jurídiques de la Generalitat de
Catalunya, capítol d'Associacions, secció 1ª,
número 3.360 - CIF G-08885311.

ISSN: 1698/3122

Entitat declarada d'interès cultural per acord
de la Generalitat, de 12 de novembre de 1997.

Consell de redacció:
Ramon Arnabat i Mata
Montserrat Comas i Güell
Neus Oliveras i Samitier
Àngels Parés i Corretgé
Àngels Santacana i Figuerola
Joan Solé i Bordes
Pilar Tarrada i Gol
Albert Tubau i Garcia

Versió abstract: Josep M. Figueras

Correcció lingüística:
Francesc Llopart i Puignau
Impressió i muntatge:
Gràfiques Llopart
Sant Antoni, 63
08770 Sant Sadurní d'Anoia
Tel. 93 891 03 12
grafiques@llopart.com
Dipòsit legal: B-39.107-2002

S U M A R I

PORTALADA	
Trenta anys, nous reptes.	5
COL·LABORACIONS	
Aproximació a trenta anys de cultura catalana	
<i>Albert Manent i Segimon</i>	9
Anotacions a partir del llibre de matrimonis de Santa Maria de Vilafranca del Penedès entre 1700 i 1750	
<i>Fidel Catalan Catalan</i>	17
Un matí d'hivern amb Maria Assumpció Raventós	
<i>Joan Solé i Bordes</i>	27
MISCEL·LÀNIA PENEDESENCA	
Quatre poemes de Pau Puig dedicats a la reconstrucció de l'església de Vilanova	
<i>Maria Rosa Serra i Milà</i>	31
Variacions pluviomètriques a la comarca del Garraf	
<i>Josep Miró Illa i Anna Santacreu Rial</i>	35
L'obra de l'imatger vendrellenc Joan Toldrà i Fàbregas "Matines" (1811-1889)	
<i>Salvador Arroyo i Julivert</i>	45
SECCIONS	
Inventari de toponímia penedesenca	
<i>Grup d'Estudis Toponímics</i>	69
25 sortides a peu pel Penedès	
<i>Índex toponímic del Penedès</i>	70
Proposta d'actuacions i activitats 2007. Projecte de recerca i divulgació històrica "Tots els noms (El Penedès, 1931-1978)". Institut d'Estudis Penedesencs	
<i>Secció d'Història</i>	71
VÀRIA	
Miquel Àngel Cuesta, un nou logotip per a l'Institut d'Estudis Penedesencs	
<i>Josep Maria Llantet</i>	73
Una edició facsímil poc aprofitada, "helix" (1929-1930)	
<i>Joan Solé i Bordes</i>	74
LLIBRES	79
FONS BIBLIOGRÀFIC	89

P O R T A L A D A

TRENTA ANYS, NOUS REPTES

Quan un nouvingut arriba en una població, si vol realment integrar-se haurà de mirar, parar molt l'orella i parlar poc. Així anirà coneixent els replecs de la societat de la qual vol formar part. Som en temps de canvis profunds en les nostres poblacions perquè són molts els nouvinguts als quals haurem de mostrar qui som i sobretot com som. I cal fer-ho des de perspectives internes i externes; és a dir, incorporant gent procedent d'altres zones de Catalunya que per raons diverses han triat el Penedès per venir-hi a viure i gent d'arreu del món que, a causa dels desequilibris econòmics territorials, s'han instal·lat a les nostres comarques per millorar l'expectativa vital pròpia i de la família.

Paral·lelament, les transformacions constants en els mitjans de comunicació ens permeten estar permanentment connectats al món. I ho podem estar amb diferents eines: des de les clàssiques premsa, ràdio i televisió a les més recents derivades dels mitjans digitals (internet, mòbils...); i també des de qualsevol lloc del món podem seguir connectats amb els de casa. El món s'ha fet petit, amb la qual cosa Berlín pot ser, mentalment, per a molts, més proper que Tarragona.

S'ha dit, també, que l'interès per condicionar els habitatges amb el màxim confort és més alt en les societats avançades. I això ens serveix per establir un paral·lisme per explicar el gran repte que es presenta als centres d'estudis locals com l'IEP. Cal obrir-nos al món, cal que ens adaptem a les exigències de comunicació que tenim al davant i cal, també, que el territori on vivim –casa nostra al cap i a la fi– ens proporcioni el més gran benestar possible. En aquest sentit, doncs, la funció de centres com l'IEP pren una dimensió més ampla. És una feina apassionant que cal mimar i tractar amb rigor i il·lusió.

La història local –dins la qual hem d'incloure totes les branques que estableixen ponts de coneixement entre l'ahir i l'avui– ha pres la consistència necessària per formar part dels debats historiogràfics generals. S'ha demostrat útil per entendre el nostre país. L'IEP durant trenta anys, en les difícils èpoques de consolidació de la democràcia, ha aportat senyals de pertinença que ajudaven a vertebrar un territori. Hem arribat a la maduresa i tenim la perspectiva i la capacitat suficients per acceptar el repte d'avançar no únicament en el redescobriments del Penedès, sinó en la interpretació actualitzada que se'n derivarà.

La voluntat de l'actual equip de l'IEP és, justament, la de voler orientar-nos en aquesta direcció, i la d'estimular tothom a la participació en els debats amplis que s'aniran plantejant. Hem iniciat projectes com el de *Tots els noms* que busquen l'intercanvi d'opinions, l'anàlisi i el debat; en vindran d'altres. Però, per tal que els projectes nous compleixin l'objectiu que desitgem, demanem la col·laboració generosa de tothom, particularment dels socis, i emplacem a participar en les Jornades de Patrimoni que es faran a la tardor. Entenem per patrimoni tot allò que ens identifica, que ens dona personalitat, allò que el Penedès com a casa comuna (per seguir amb el símil anterior) conté i vol seguir preservant; però, sobretot, allò que voldrà afegir per continuar pertanyent a un espai propi.

No volem oblidar la importància que per aconseguir aquests objectius han tingut durant trenta anys (i tenen actualment) les diferents seccions de l'Institut que, discretament i amb constància exemplar, vigilen la salut del Penedès. Unes organitzen sessions de treball obertes, altres cerquen el nom de cada cosa, n'hi ha que ens proposen descobrir, tot caminant, noves mirades sobre el paisatge, d'altres fotografien pedres, persones i camins... A totes elles i a tots els associats amb qui tenim encara tantes coses per compartir, moltes felicitats!

COL·LABORACIONS

APROXIMACIÓ A TRENTA ANYS DE CULTURA CATALANA

RESUM

Parlament pronunciat en l'acte d'imposició de la Creu de Sant Ramon de Penyafort del Ministerio de Justicia al Sr. Josep Parera i Ripoll a l'auditori de Caixa Penedès, al Fòrum Berger-Balaguer de Vilafranca del Penedès, el dia 14 de gener del 2007.

ABSTRACT

Speech delivered during Sant Ramon de Penyafort's Cross conferment to Mr. Josep Parera i Ripoll by the Spanish Ministry of Justice at Caixa Penedès auditorium in Fòrum Berger-Balaguer, Vilafranca del Penedès, on 14th January 2007.

Il·lustríssim senyor alcalde, senyor Xavier Puigdollers, delegat del Ministeri de Justícia, senyor president de Caixa Penedès, Amics de Sant Raimon de Penyafort, senyor president de l'Institut d'Estudis Penedesencs, senyores i senyors,

Les tres dècades que hem passat després de la dictadura són potser massa properes per poder fer-ne un balanç equitatiu, però d'antuvi hem de subratllar que la cultura catalana no començà el 1976, sinó que l'esforç de petits nuclis i personalitats —de l'interior i de l'exili— per “salvar els mots”, com digué el poeta, no van ésser en va. I penso que cal retre sempre un homenatge als felïços pocs que des dels anys quaranta van militar des de la clandestinitat per la llengua i la cultura, creant, per exemple, els Amics de la Poesia o redreçant l'Institut d'Estudis Catalans, fent classes de català, editant llibres religiosos, que també eren prohibits només per l'idioma, o publicant obres de bibliòfil, que passaven més fàcilment per la censura. La certa tolerància que va venir després va permetre mantenir la continuïtat, descobrir algun escriptor jove, reprendre el teatre en català o treballar en la formació de quadres. Però el mal que el règim va fer al país és en molts aspectes irreparable. No me'n planyo i no vull que em repeteixin la cançó del victimisme, però sí que ho constato. Llevat d'excepcions testimonials, cal remarcar que tres generacions de catalans d'origen i dues de nouvinguts van haver de fer l'escola només en castellà.

No obstant això, la recuperació que s'ha produït és impressionant i, per tant, ens podem permetre d'aguantar una petita cort d'hipercritics, de teòrics de la cultura, d'harúspexs que profetitzen i que vénen a dir que estem molt o bastant malament. Jeremies amb competència maldestre i sense grandesa d'ànim, afirmen amb rotunditat que hem baixat de nivell perquè no tenim cap Fabra, cap Carner, cap Riba, cap Sagarra, cap Salvat Papasseit, cap Josep Pla, cap Nicolau d'Olwer, ni cap Espriu.

Des d'una perspectiva no hipercrítica, penso que entre la nostra gent de lletres o entre els nostres humanistes actuals podem trobar noms semblants, potser no equivalents, a alguns dels que he anomenat. És evident que no comptem amb prou distància per fer judicis massa definitius. Ara bé, en el panorama cultural es poden distingir autors amb obra madura, però que llur mestratge està poc reconegut o no prou contrastat.

No oblidem que en aquestes crítiques negatives pesen sovint les discrepàncies estètiques, la pruija de sobresortir i fins i tot el fet que hi hagi tan pocs crítics professionals a la premsa que ajudin a anar construint un "cànon" —paraula de moda— i una jerarquia entre els nostres creadors i investigadors. La premsa, si parla de llibres en català, ho fa escassament i amb un desordre selectiu.

Perdoneu que en un dia de joia, de reconeixement envers un patrici, posi l'accent negatiu en uns quants esgarriacries, en aquells que tenen per lema "fot-li que som catalans", i als quals hem de considerar hereus de la tradició més grollera i poca-solta de Serafi Pitarra.

El 1976 no hi va haver, doncs, un esclat de sobte com si brollés la nostra cultura d'una deu amagada. No fou així perquè el règim estava molt estovat i ideològicament es trobava en liquidació. I, per tant, no tenia resposta per a les noves formes culturals. Les generacions que havien sentit parlar de la Guerra Civil havien anat fent de la nostra llengua i cultura una eina consistent que recollia l'estendard de les velles generacions i reprenia el millor esperit nacional d'abans del 1936.

Cal precisar que, en afliuixar-se tant l'encotillament oficial, van néixer moltes entitats noves. Recordem que el règim durant dècades dominava l'anomenada societat civil, no sols policíacament, sinó a través de disposicions administratives, i controlava les entitats culturals o de tota mena i posava traves perquè no se'n creessin de noves. El Govern Civil havia estat el centre de comandament per aturar la puixança de la nostra cultura.

Les velles entitats eren sobretot centres o casals culturals, que representaven l'esperit ateneuístic de sempre; eren privades, de l'Església o de l'ajuntament. Havien sobreviscut però calia renovar-les. Feia potser mig segle que hi havia les mateixes butaques, que la instal·lació elèctrica era obsoleta i perillosa, que els sanitaris eren impresentables i de vegades la teulada havia produït goteres. Tinc bona memòria de com a partir del 1981 venien entitats d'arreu de Catalunya a demanar diners per a fer activitats, però urgia més fer-hi obres. Jo era al Departament de Cultura i sóc testimoni de com un grup il·lusionat de socis preparava un pressupost modest, bona part del qual cobririen amb jornals de paleta, manobre, transportista, electricista, etc. La quantitat màxima de tres milions de pessetes que hi posava la Generalitat seria per arrodonir l'operació i sobretot per a fer-la possible. Diria que avui hi ha uns dos mil d'aquests locals, alguns amb teatre, que funcionen i on s'han multiplicat les activitats culturals i les de lleure. És un capítol de la nostra acció cultural que durant dècades es movia a marxa lenta; fins i tot hi havia locals que no es podien fer servir. Ara bé, com que els ateneus no llueixen com les grans exposicions, se'n parla poc. Però el teixit que han creat arreu de Catalunya és una eina de consolidació d'un redreçament que sovint va començar el 1976.

Un altre fenomen cultural que tampoc no té gaires altaveus és el de les revistes locals i comarcals. Fixem-nos que fins al 1976 no va ésser possible d'editar un diari en català. El darrer

havia plegat al gener del 1939. I ara en tenim més d'un, per bé que són menys en nombre que abans de la Guerra Civil...

Però les revistes de pobles i viles arriben en aquest moment a unes 500. Una xifra que no s'havia vist mai. El llibre recent de Josep Faulí, malauradament traspassat, *Repertori d'una recuperació. Premsa en català. 1939-1976*, recull des dels butlletins parroquials on hi havia algun text en català, fins a *Serra d'Or*, l'única revista important autoritzada des del 1964. Però en llur majoria són publicacions d'exili o clandestines. Cal dir que en els darrers deu anys el règim va afuixar les regnes, encara que moltes revistes bilingües van patir segrestaments o multes. Recordo que el 1950 a Vilafranca es va editar *Quaderns de poesia*, revista tolerada i que durà poc.

La situació actual amb mig miler de publicacions és un altre signe de la recuperació que vull remarcar en la meua reflexió d'avui. Tenen un caire cultural, social i esportiu i no hi manquen números monogràfics sobre un personatge local o bé breus articles erudits que ajuden a reconstruir un aspecte de la història del poble.

Si ens endinsem en el complex món del teatre, ens adonarem que s'han fet en català bones peces estrangeres amb actors de vegades autèntics divos. Bé que no acabin de convèncer tothom, comptem amb algunes companyies d'espectacle teatral que tenen molt d'èxit fora de Catalunya. I continua fent la seva feina l'anomenat teatre amateur que es representa en locals de viles o en barriades de ciutat.

En el camp de la música les corals de tota mena han crescut en nombre i l'ensenyament de la música a les escoles és molt més present que fa mig segle. Els festivals de música en trenta anys s'han més que doblat, però torno a subratllar que sense ajuts oficials una part dels festivals no podrien sobreviure.

El conseller Max Cahner va encetar una política d'arxius comarcals que ha permès salvar molts materials dispersos o en risc de perdre's. Amb tantes guerres —la dels Segadors, la del Francès, les tres dels carlins i la del 1936— es van cremar o malmetre molts fons, públics i privats. Calia, tanmateix, una política des de l'administració catalana que fixés un programa a llarg termini. Encara avui no s'ha cobert tot el territori, però la política d'arxius, encetada el 1981, és absolutament vigent.

En el camp dels museus, a part dels particulars, en col·laboració de vegades amb entitats financeres, com és el cas de Vilafranca, o amb ajuntaments, destaquen els museus de l'Església. Els dels bisbats de Girona, Solsona i la Seu d'Urgell van fer un consorci amb la Generalitat de Catalunya i avui la xarxa de museus, comptant-hi els nacionals, remodelats, és un altre front que pot fer lluir el país.

Ja que hem parlat de la presència de l'Església, no podem oblidar els importants arxius eclesiàstics i també la seva participació en l'alta cultura. Alguns eclesiàstics han escrit obres d'abast internacional. El jesuïta i polígraf Miquel Batllori és un savi reconegut internacionalment i la seva obra completa abasta vint volums. El benedictí de Montserrat Evangelista Vilanova va publicar fa pocs anys la *Història de la teologia cristiana*, la qual ha estat traduïda a diverses

llengües. I mossèn Ramon Roca-Puig va deixar a Montserrat la seva col·lecció de papirs que és la més important de Catalunya i una de les més destacades d'Europa. Roca-Puig publicà fragments de Ciceró, de la *Iliada* i l'*Anàfora de Barcelona*, text del cristianisme primitiu. En els darrers anys s'han anat publicant diplomataris i cartularis de diòcesis i de monestirs, com el de Barcelona (que en sis volums només arriba fins al segle XI), el de Vic, el de Poblet i d'altres cenobis. Sovint el nou material inèdit que veu la llum permet d'endarrerir cronològicament la primera documentació de molts pobles o personatges. Al bisbat de Vic, per exemple, hi ha el fons documental més antic de tot Europa.

Un aspecte, que cada vegada es té més amb compte, és el de la cultura popular. En trenta anys les colles de castellers s'han duplicat i tenen presència en actes internacionals. Fa dues dècades que els grallers es trobaven en risc d'extingir-se i només hi havia un parell d'escoles. Ara són molts centenars i la gent jove s'ha afegit al carro. El bateig de gegants és tan clamorós que algú de l'administració em deia fa anys que calia donar-los la píndola per evitar tanta proliferació. Els grups de bastoners i de diables són convidats preferents de les festes majors. I el nombre d'esbarts és també molt alt. S'han recuperat balls parlats, la vitalitat de les Passions no es redueix sols a Olesa i Esparreguera. I les corals i els orfeons han fet créixer una antiga tradició musical molt catalana. I encara un esment de la Roda d'Espectacles als Barris, que duu als nuclis de l'antiga immigració actes i festes de gran tradició nacional i és una fórmula extraordinària per a fomentar la definitiva integració.

El camp de l'escriptura i del llibre ha arribat a un nivell que no té res a veure amb el dels anys trenta. Per exemple, si durant la República sortien en català mil llibres, ara se'n publiquen més de set mil. Però es veuen poc a les llibreries a causa de la saturació de títols i, com he dit, els diaris, llevat d'alguna excepció, a penes parlen d'obres catalanes. Una vergonya! L'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana passa de llarg del miler de socis. Noves generacions d'arreu de Catalunya s'han incorporat a la nostra literatura com a creadors o com a lectors. Cal observar que, a diferència d'abans de la Guerra Civil, s'ha consolidat un grup d'escriptors en llengua castellana que són de la terra. Heus ací el resultat de més de trenta anys de manca d'ensenyament de la llengua i de tribunes escrites i orals... També han estat un estímul els nombrosos premis de literatura o d'investigació per a obres en català que multipliquen per quatre o per cinc els que hi havia els anys trenta.

I no puc passar per alt la florida de diccionaris en llengües tan allunyades com el japonès o el sànscrit. Que, a més a més, acaben exhaurint-se. I en aquest ram cal destacar el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* i l'*Onomasticon Cataloniae* del savi Joan Coromines. No hi ha cap altra llengua a Europa que pugui comptar amb aquests dos immensos corpus.

Com a integrants de la cultura no podem deixar al marge l'esplet de pintors i escultors que en els darrers trenta anys han arribat a la plenitud o es destaquen com a valors cotitzats. Les nombroses exposicions d'artistes plàstics d'abans han permès una recuperació amb grans catàlegs que recullen i retornen a l'actualitat figures que durant el franquisme havien restat a l'ombra més per manca de possibilitats dels nuclis actius del moment que per raons polítiques.

I he deixat en darrer terme un comentari llarg sobre la vuitantena de centres d'estudis, locals o comarcals, que existeixen a Catalunya. Fa quaranta anys hi havia instituts d'estudis a tres capitals de província, i a Barcelona el més antic a la casa de l'Ardiaca, que havia fundat Agustí

Duran i Sanpere. Ara els centres d'estudis han irradiat arreu del territori i hi ha poblacions petites que també n'han creat. Abans, com ho he comentat moltes vegades, la clàssica monografia local, quan existia, l'havia escrita el rector, l'apotecari o un propietari il·lustrat. Ara amb la massiva presència de llicenciats universitaris les històries locals són fetes per ells i sovint hi donen un vessant social, econòmic o demogràfic. Per exemple, s'editen obres sobre la Guerra del Francès a Arenys de Mar, sobre l'efecte de les pestes al Montsià, o bé sobre les onades d'occitans a Catalunya als segles XVI i XVII, matèria que ha merescut més de cinquanta estudis o articles. L'enyorat i rigorós Antoni Massanell hi va dedicar dos treballs referits a Vilafranca.

Aquests centres d'estudis, que recentment s'han coordinat, publiquen no sols llibres, sinó també revistes o anuals on les matèries miscel·làniques ens ofereixen dades de microhistòria local però que ajuden a enriquir la història general de Catalunya. Tenim un exemple ben a prop: l'Institut d'Estudis Penedesencs, en la fundació del qual trobem, naturalment, el senyor Parera. Crec que té uns mil socis i és un exemple de vitalitat, d'exigència, i compta ja amb un catàleg nodrit. No ens adonem prou del valor que té aquest teixit cultural dels centres d'estudis que cal afegir al dels centres o ateneus dels quals ja hem parlat. És un fenomen que es dona poc Espanya endins i que complementa en més d'un aspecte la tasca de les universitats, bé que no en totes elles la investigació és prou rellevant.

La bibliografia local diria que ultrapassa en aquests trenta anys els dos mil títols. L'Arxiu Nacional de Catalunya, a través del seu director Josep Maria Sans Travé, m'ha parlat alguna vegada de fer una bibliografia i potser una exposició d'aquestes obres locals i comarcals que podria comprendre del 1950 al 2000. Però no tenen gaire gent ni gaires recursos per a tirar-ho endavant. Només el catàleg de les obres patrocinades per Caixa Penedès supera el centenar.

I, finalment, m'he de referir, prescindint de la seva habitual i de vegades infranquejable modèstia, al senyor Josep Parera i Ripoll. Vaig tenir el goig de prologar el 1991 i el 1999 dos dels seus volums de discursos i presentacions sota el títol explícit *d'Una presència, un testimoniatge*. I vaig confirmar, havent-li parlat en unes quantes sessions, que la seva personalitat partia d'un llevat de cristianisme que amara la seva vida i que li dicta normes que procura seguir. Vaig escriure que Parera era “un exemple d'empresari, d'home de finances, d'impulsor cultural i, per damunt de tot, un servidor de l'ètica i del poble”. I repeteixo ara algunes de les seves sentències, prou eloqüents: “No volem que les caixes siguin inassequibles al sentiment” o bé que “l'estalvi és l'antídot de la usura i la malversació”. La seva filosofia de la vida s'expressa en aquests parlaments, sortosament aplegats en llibre. I jo hi vaig trobar, a més, “un estil de caient literari i lleugerament imatjat”. Per això el senyor Parera s'ha abocat a la cultura i va procurar que la caixa que presidia tingués en compte les edicions locals i comarcals. Hi ha caixes que es limiten a fer grans exposicions però marginen els qui demanen ajuts per a activitats o publicacions. No és el cas de la del Penedès, que continua l'esperit i la línia encetada fa anys. I amb projectes imaginatius com el que recollirà en un espai específic tota l'obra de Josep Maria Subirachs.

Avui el senyor Parera rep la Creu de Sant Ramon de Penyaforat, un gegant medieval de la fe i de la cultura. No em pertoca d'exposar-ne els mèrits perquè hi ha qui ho farà. Una altra vegada es reconeix la trajectòria d'aquest català militant de la cultura i de l'Evangeli, el qual ens ha alligonat en tantes coses. Vilafranca i el país estan d'enhorabona. Per molts anys, senyor Parera!

*Un moment de l'acte d'imposició de la Creu de Sant Ramon de Penyafort.
D'esquerra a dreta: Josep Parera, president honorari de Caixa Penedès; Joan Solé, president de l'IEP;
Marcel Esteve, alcalde de Vilafranca; Josep Colomer, president de Caixa Penedès;
Xavier Puigdollers, president dels Amics de Sant Ramon de Penyafort, i l'escriptor Albert Manent.*

Josep Parera i Ripoll PARAULES D'AGRAÏMENT

Més que com un estrany, com un intrús —encara que rodejat de tantes amigues i amics— en aquest espai on sovintegen les paraules, s'hi fan debats, es recreen els sentits amb velles i noves músiques..., on hom escolta afers importants i on, fins i tot, s'hi prenen decisions oportunes per a la nostra ciutadania, m'he acostat a rebre una gràcia —i no altra cosa— que la benvolença d'una associació ha tingut a bé de reconèixer en la meva persona, i que l'autoritat de l'Estat de Dret s'ha dignat d'acollir plaentment a través del Ministeri de Justícia, seu de la Cancelleria de l'Orde de Sant Ramon de Penyafort.

No m'he aturat a examinar si hi ha hagut damunt meu, i per part de l'Associació d'Amics del nostre sant tan proper, atribucions meritòries, i que, en tot cas, sempre consideraré excessives. Cert és, però, que mai no he fet altrament, en la llargària dels meus dies mortals, que d'obrar, sincerament i discreta, en tot allò que he considerat un servei a la societat, raó normalíssima en tant que és patrimoni de qualsevulla persona dotada d'un seny adult i d'un útil discerniment, qualitats corrents en persones també corrents que, per si soles, no meriten majors estímuls.

Personatge universal, sant Ramon, servidor del pensament i de la paraula escrita en el Dret i la Justícia, els seus coneixements i la seva santedat il·luminen, alhora, des de la institució eclesial que ell va honorar, els referents intel·lectuals i jurídics dels homes i dones de tostemps.

Jo vull expressar, per tant, un agraïment pregon a tots aquells i aquelles —persones i entitats— que han fixat el seu esguard, generós i ben intencionat, sobre meu, com a discret enaltidor de la causa ramoniana; una acreditació gairebé anònima, sense altres mereixements que els d'haver treballat —indirectament i directa— a mantenir vibrant el missatge magistral d'un sant de casa nostra, des de tots els elements operatius i pràctics que he tingut o que m'han vingut a mà: actituds demostratives, altrament, que raonen, potencien i sublimen el valor amagat de les coses simples.

A més, aquest acte, el d'avui, ha contribuït a renovar la celebració festiva i solemne de Sant Ramon de Penyafort, en aquest espai incentivador i precís del meu record en passades i múltiples commemoracions; perquè aquest auditori té, per a mi, petjades entranyables, ara tot just quan es compleixen enguany els vint anys de la seva inauguració. Per això m'escau d'anomenar-lo sovint com un fogar o ara de la cultura ciutadana i tribuna de la bona notícia.

Efectivament, aquell vint-i-vuit d'abril de 1987, des d'aquí mateix, llançàvem bons auguris acompanyats de pressentides connotacions cíviques, a mena de missatges premonitoris d'allò que esperàvem d'aquest nou espai que estrenàvem il·lusionadament i que, en la projecció d'aquests vint anys transcorreguts, hom ha pogut anar assimilant pel do misteriós de la paraula justa, entesa com un servei.

Repetim ara, escrupolosament, el que dèiem llavors:

Perquè aquestes parets que avui ens donen empar poden fer —i molt— per alliberar-nos d'antics errors i de noves servituds, que en temps passats varen ser un llast i encara avui ens oprimeixen i ens maten. Un fòrum on hom discuteix i on un hom contrasta, amb altres semblants, el seu pensament i les seves idees, pot ser una escola permanent de formació humana, una altra manera democràtica d'aprendre a conviure, d'allunyar les tensions, de llimar superficialitats, de corregir protagonismes, de laborar per l'entesa entre els pobles. Un lloc on la paraula foragiti l'espasa i la tolerància esclareixi els nostres capteniments. Un espai on la virtut apresada ens decanti de tota vel·leïtat absurda i la cordialitat —a frec amb la caritat— sigui el vincle de tota relació.

Aquest és el nostre desig en posar en servei aquest Auditori, un terreny encara erm on, com en un bon conreu, ens hi cal fer créixer la veritat enfront del fingiment, l'honor substituint allò que deshonra la persona, la cultura anorreant allò que és profà. Persuadim-nos, encara, que el guariment dels nostres dèficits, que la grandesa de la nostra societat, que el prestigi i els valors de la pàtria, passen per l'arrasador comú, no pas d'una intel·ligència superior —popularment inaccessible per ço que té de selectiva— ans bé pels canals conductors d'una política generosa i qualitativa que, recollint l'home en la seva naturalitat, li comunica uns trets essencials de formació i de cultura.

Fins aquí la transcripció d'uns paràgrafs d'aquell acte inaugural.

És, doncs, dins d'aquests paràmetres naturals que cal emmarcar i dimensionar aquest acte justament celebrat. I és també amb aquest esperit, també repetit suau, que hem celebrat la memòria de Sant Ramon de Penyafort, que veié la llum en aquests mateixos verals que nosaltres tan distretament trepitgem; i que ell, més tard, obrint-se a més amplis itineraris, abeurats principalment a les fonts de la Mediterrània clàssica, amb les armes de la immutable doctrina i amb vera passió missional, emplenà i espargí arreu, de doctes i erudits coneixements, des d'una fe irreductible, com a home de lleis, expert conseller, mestre de moral i defensor de la veritat.

Sense decantar —ni menys usurpar— el sentit primigeni de l'endrega, li escauen aquí —per similitud i a manera puntual— les paraules del salm 99: “Vós heu posat els fonaments del dret; sou l'autor del dret i la justícia”. I que encara, ara, des de les altures, projecta la seva ancestral saviesa fins als mateixos límits del món.

ANOTACIONS A PARTIR DEL LLIBRE DE MATRIMONIS DE SANTA MARIA DE VILAFRANCA DEL PENEDE'S ENTRE 1700 I 1750

RESUM

Aportació de dades sobre el moviment demogràfic vilafranquí durant la primera meitat del segle XVIII en base als registres canònics matrimonials, amb referències a la mobilitat social i als diversos oficis.

ABSTRACT

Data contribution relating Vilafranca's demographic evolution during the first half of the 18th Century based on the canonical marriage register, with references to social mobility and various trades.

EMMARCAMENT GENERAL

El context general europeu del segle XVIII ens porta a considerar, des d'una perspectiva global, un període en el qual continuem enmig d'una situació de sistema demogràfic d'antic règim. Les condicions climàtiques favorables, la pràctica desaparició de les epidèmies de pesta, l'extensió de cultius com el blat de moro o la patata i el tímid començament d'un mercat que va de la costa a l'interior esdevenen agents d'un creixement sostingut al llarg d'aquest període.

Amb paraules de Simon Tarrés, podem dir que: *"En el segle XVIII es produeix un descens de la intensitat de les crisis de mortalitat. [...] Aquest fet es deuria a una menor correspondència entre les crisis epidèmiques i contagioses i les purament agràries."*⁽¹⁾ En aquesta situació, la mortalitat infantil es manté encara en unes taxes molt elevades, mentre que la mortalitat d'adults experimenta un retrocés.

Si ens situem més concretament en un marc estrictament peninsular, podem constatar aquestes mateixes apreciacions. Els dos censos elaborats en aquest període, el de 1717 i el de Floridablanca de 1768, amb totes les deficiències i els problemes metodològics que comportin, ens donen una visió global de creixement de la població peninsular. Superada la sotragada inicial de segle, provocada per un mal període de crisi agrària i la Guerra de Successió, la resta de segle experimenta un augment sostingut fins al final, on tornem a notar una altra entroncada, provocada aquesta vegada per una crisi estructural, combinada amb l'extensió del paludisme i els efectes de la política ambiciosa de la monarquia (la Gran Guerra).

En aquest emmarcament general situarem la nostra mirada a la Vilafranca de la primera meitat del segle XVIII. D'aquesta època, en destaquem els següents aspectes:

- La Guerra de Successió va tenir poca incidència en la població vilafranquina. Les tropes del general borbònic duc de Pòpuli van ocupar la vila sense gaire resistència. L'aixecament que va tenir lloc al gener de 1714 i que va afectar sobretot Sant Martí va ser ocasionat principalment pels elevats costos de manteniment de les tropes a la comarca, manteniment que anava a càrrec dels propis del lloc.

- La presència de tropes a Vilafranca es va anar regularitzant cada cop més, fins que a partir del 1724 hi ha una caserna estable, la presència de la qual durarà fins a la segona meitat del segle XX. Entre 1752 i 1759 es construirà l'edifici de la caserna. El primer regiment estable serà el de Reials Guàrdies de Valons. Aquesta presència militar es deixarà notar en els llibres parroquials a través de matrimonis, òbits i batejos.

- Els decrets de Nova Planta van portar, entre altres canvis, la desaparició de la Vegueria de Vilafranca i la seva substitució pel Corregimiento de Vilafranca. Aquesta organització de tipus administratiu es deixa notar molt tímidament als llibres de matrimonis, més subjectes a l'organització eclesiàstica (bisbats i deganats, un dels quals era el de Vilafranca). El 1716 apareix per últim cop el terme *vegueria* al llibre de matrimonis. El terme *corregimiento* comença a aparèixer a partir del 1725.

- Comença l'extensió del cultiu de la vinya, tot substituint cultius de cereals i extensions de bosc. La importància d'aquest creixement començarà a notar-se a partir de la segona meitat del segle, a l'igual que l'aparició de les primeres indústries com la dels fideus (1760) o la dels cantirers. Les vies de comunicació també experimentaran una millora, en especial la carretera que uneix Vilafranca amb Vilanova.

- Tot resseguint els censos de 1717 i 1787 notem com la població vilafranquina experimenta una millora important. El cens de 1717 li atribueix 550 cases, les mateixes que apareixen a la llibreta de comunió de la parròquia de Santa Maria de 1727, amb una població estimada de 1.894 habitants. El cens de Floridablanca dona un resultat de 3.673. Sense entrar en consideracions metodològiques en aquests documents, es nota un creixement sostingut de la població. L'estudi de les llibretes de comunió de la Parròquia de Santa Maria realitzat per A. Massanell mostra aquesta tendència a l'alça.⁽²⁾

ELS CASAMENTS A VILAFRANCA ENTRE 1700 I 1750

L'estudi del llibre de matrimonis de la parròquia ens ajuda a situar l'evolució dels casaments, així com també ens aporta altres dades d'interès. Entre aquestes dades destaquen la procedència dels cònjuges, que ens ajuda a entreveure la mobilitat social, i la situació dels oficis i professions a la vila.

El bon estat de conservació dels llibres ens ha permès aquesta aproximació, no així la falta de dades en un nombre relativament important dels casaments realitzats. Aquesta dificultat és constatada en l'aproximació que farem a l'estudi de les procedències i les professions.

L'estadística dels casaments en aquest període no ens permet de fer grans consideracions. Ens movem en un període de situació d'antic règim, amb una gran mortalitat i un gran nombre de naixements; pel que respecta als casaments, experimenten una alça molt moderada.

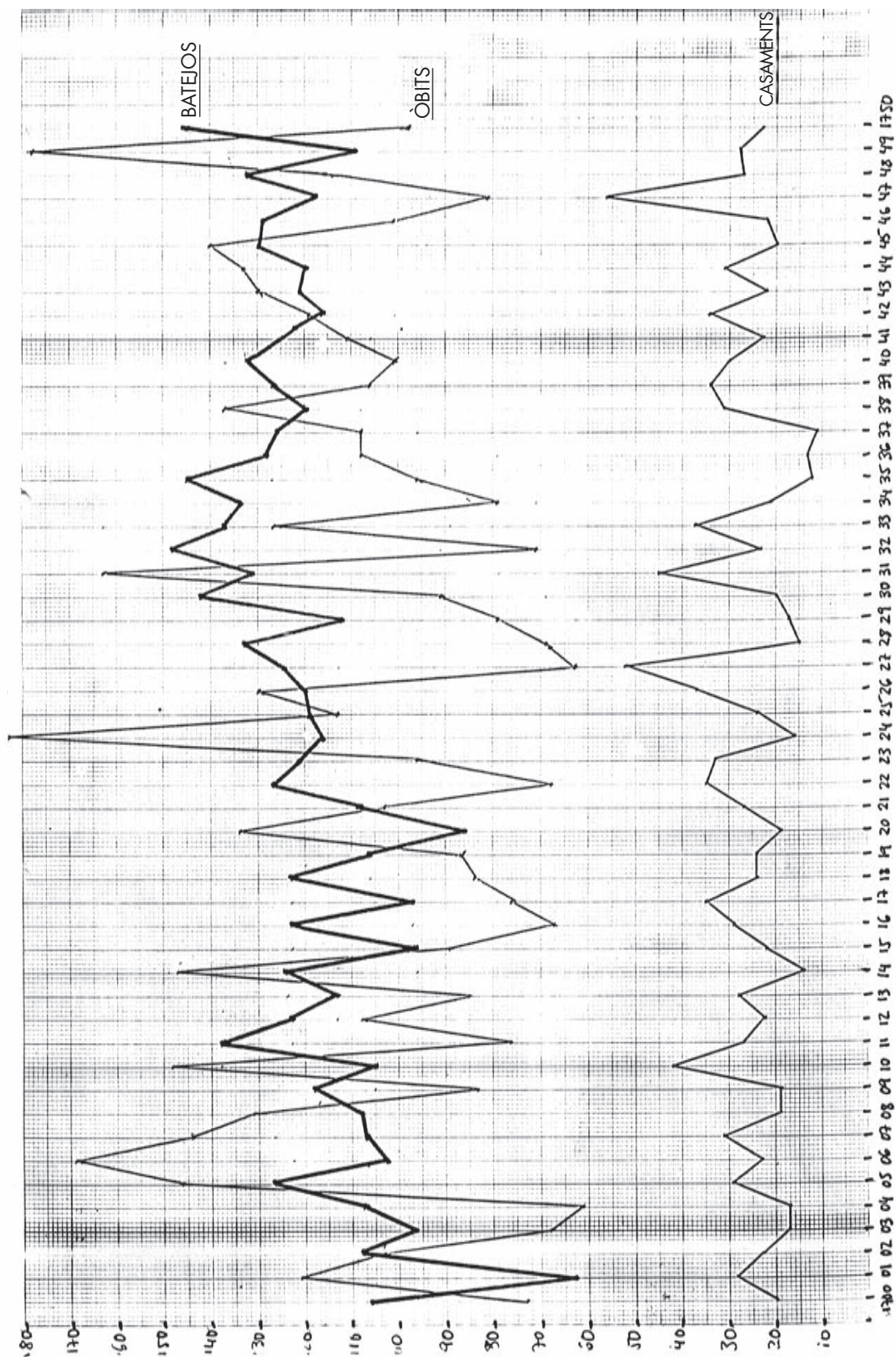
El nombre de casaments evoluciona molt lentament. Les xifres d'aquests, agrupades per decennis, ens ajuden en aquesta consideració:

CASAMENTS

1700-1710:	268	26,8 anual
1711-1720:	244	24,2 "
1721-1730:	276	27,6 "
1731-1740:	272	27,2 "
1741-1750:	282	28,2 "

La relació entre els òbits i els casaments ens permeten establir una correlació directa en la major part de les ocasions. Així, per exemple, els anys 1706, 1714, 1720, 1724, 1745 i 1749 van registrar una alça forta de les defuncions. En aquests mateixos anys es pot notar una baixa considerable dels casaments realitzats a la Parròquia de Santa Maria.

Pel que respecta als batejos, s'experimenta una alça moderada al llarg de tot aquest període. Els anys 1701, 1710, 1717, 1722, 1727, 1731, 1733, 1739, 1742 i 1747 registren un nombre elevat de casaments. El registre de batejos per aquests mateixos anys en mostra una alça important. En alguns casos aquesta alça és notòria ja a l'any següent de l'alça de casaments, en altres es situa en els anys immediatament posteriors.

LA MOBILITAT SOCIAL

En el període que va de 1700 a 1750 hi ha constància documental de 1.346 casaments registrats a la Parròquia de Santa Maria, la qual cosa ens dóna un total de 2.692 persones que van contraure matrimoni. En la gran majoria dels casos coneixem la procedència dels cònjuges. Concretament, desconeixem la procedència de 241 persones, és a dir, del 8,9% del total.

El quadre següent ens ajudarà a determinar aquesta procedència, la qual ens permetrà veure la mobilitat social del moment. Ens mostra la procedència dels cònjuges seguint una divisió feta a partir de diferents elements administratius (Vilafranca mateix, comarques, Catalunya, Espanya). Val a dir que aquests elements administratius són presos de l'actual organització administrativa, la qual cosa, lluny de significar un contrasentit amb l'època, ens pot ajudar a situar millor aquesta procedència des de la nostra situació actual.

Procedència	Núm.	%
Vilafranca	1894	77,27
Comarca de l'Alt Penedès	279	11,3
Comarca del Baix Penedès	26	1,06
Comarca del Garraf	38	1,5
Resta de Catalunya	155	6,3
Resta d'Espanya	25	1,01
Estranger	34	1,3

Resta de Catalunya

Resta del Bisbat de Barcelona (exceptuant les comarques marcades més amunt)	54	2,2
Resta del Bisbat de Tarragona (exceptuant les comarques marcades més amunt)	24	0,9
Bisbat de Girona	14	0,5
Bisbat de Lleida	5	0,2
Bisbat d'Urgell	12	0,4
Bisbat de Solsona	21	0,8
Bisbat de Tortosa	6	0,2
Bisbat de Vic	19	0,7

Estranger

França	17	0,6
Portugal	3	0,1
Itàlia	7	0,2
Flandes	3	0,1
Irlanda	2	0,08
Centre Europa (Hongria, Bohèmia)	2	0,08

Una ràpida anàlisi d'aquestes xifres ens porta a les següents consideracions:

- La major part de casaments celebrats a la parròquia tenen lloc entre propis de la vila (77%) o almenys un dels dos ho és; això ens porta a veure una mobilitat tan d'àmbit com de nombre reduïda.

- Dels casaments celebrats amb un dels dos cònjuges de fora, o tots dos, el major nombre s'estableixen entre persones territorialment properes a Vilafranca, o amb les quals les vies de comunicacions són fluïdes. Això explicaria el gran nombre de casaments celebrats amb persones de l'actual comarca de l'Alt Penedès i, per contra, el baix nombre dels celebrats amb persones de l'actual comarca del Garraf o del Baix Penedès.

Els llocs dels quals hi ha un major nombre de procedència són:

Procedència	Núm.
ALT PENEDES	
Santa Margarida	22
Sant Martí Sarroca	19
Olèrdola	17
La Llacuna	16
Castellví	16
L'Arboç	16
Pacs	13
Sant Cugat Sesgarrigues	13
Sant Quintí de Mediona	12
Vilobí	12
Les Cabanyes	10
Moja	10
La Granada del Penedès	9
GARRAF	
Cubelles	13
Sitges	11
Sant Pere de Ribes	6
BAIX PENEDES	
Bellvei	5
El Vendrell	3
Torredembarra	3
La Bisbal del Penedès	2

- La mobilitat social amb la resta de Catalunya és molt puntual i no genera cap moviment concret. Si resseguim la llista de procedències per bisbats, aquesta es dona, sobretot, amb terres més properes (Barcelona, Tarragona, Solsona, Vic) mentre que decau amb les terres més allunyades (Tortosa o Lleida). Alguns dels llocs amb una certa importància són els següents:

Procedència	Núm.
Barcelona	19
Tarragona	10
Igualada	8
Capellades	6
Vila-rodona	5
Artés	5
Valls	4
Berga	4
Cervera	3
Montbui	3
Lleida	3

- La presència de persones de la resta d'Espanya, la qual, per altra banda, és molt diversificada de llocs, obeeix més aviat a motius de treball o d'oficis concrets.

- És de notar que el 1734 té lloc un casament amb una persona de raça gitana. Consta, per les llibretes de comunió de 1728, que formen un bon contingent.

- Finalment, la presència d'estrangers va fortament lligada, encara que no únicament, a la presència a Vilafranca de la caserna militar i de regiments. En els anys on ens consta que hi va haver casaments amb estrangers, a Vilafranca hi havia els següents regiments:

Any	Procedència	Regiment
1701	França	
1702	França	
1707	Portugal	Guàrdies del marquès de Las Minas
1709	França	
1716	Itàlia	Reg. Cavalleria del conde Sicil
1717	França	
	Portugal	Reg. Cavalleria Órdenes Viejo
1719	Portugal	
1720	França	Reg. de Lambrich
1722	França	Reg. de Reials Guàrdies Valons
1723	Flandes	Reg. de Reials Guàrdies Valons
	França	Reg. de Reials Guàrdies Valons
1724	França	Reg. de Reials Guàrdies Valons
	Irlanda	Reg. de Reials Guàrdies Valons
	Flandes	Reg. de Reials Guàrdies Valons
1725	Itàlia	Reg. Infanteria Italiana de Messina
1726	França	Reg. de Dragons de Sagunt
1731	França	Reial Reg. Cavalleria de la Reina
1737	França	Reg. de Reials Guàrdies Valons
1738	Hongria	Reg. de Reials Guàrdies Valons
	Bohèmia	
1739	França	Reg. de Reials Guàrdies Valons
1740	França	Reg. de Reials Guàrdies Valons
1746	Itàlia	Reg. de Cavalleria de Milà

ELS OFICIS A VILAFRANCA

Els llibres parroquials de casaments ens proporcionen també una important informació sobre els oficis que hi havia a Vilafranca, en el nostre cas, entre 1700 i 1750. Val a dir que no en tots els casos apareix consignat aquest ofici; concretament, els llibres fan referència als oficis de 1.240 cònjuges masculins, amb la qual cosa el nostre desconeixement és de 106 persones (7,8% del total).

El següent quadre ens ajuda a situar aquests oficis i el seu enquadrament:

Categoria	Ofici	Núm.	%
Pagesos		613	49,4
	pagesos	612	49,3
	hortolans	1	
Artesans		510	41,1
	sabaters	63	5
	corders	57	4,5
	teixidors de lli	52	4,1
	sastres	35	2,8
	blanquers	31	2,5
	ferrers	30	2,4
	forners	29	2,3
	espardenyers	26	2,09
	mestres de cases	25	2,01
	cantirers	21	1,6
	paraires	18	1,4
	adroguers	17	1,3
	fusters	15	1,2
	serradors	15	1,2
	boters	15	1,2
	manyans	10	0,8
	assaonadors	8	
	basters	7	
	guanterers	5	
	candelers de cera	4	
	barbers	3	
	calderers	3	
	daguers	3	
	argenterers	3	
	passamaners	3	
	pellers	3	
	calceters	3	
	barreters	3	
	aluders	2	
	clavetaires	2	
	matalassers	2	
	flequers	2	
	courers	2	
	tintors de seda	1	

Categoria	Ofici	Núm.	%
Mercaders	corredors	1	
	moliners	1	
	araders	1	
	dauradors	1	
	tiradors d'or	1	
		30	2,4
	botiguers	16	1,2
	marxants	8	
	negociants	5	
	venedors	1	
Militars		32	2,5
Altres (prof. liberals)		52	4,1
	cirurgians	17	1,3
	burgesos	11	0,8
	metges	8	
	apotecaris	7	
	doctors en dret	6	
	menescals	5	
	ermitans	5	
	mestres de llegir	5	
	notaris	3	
	mariners	3	
	escrivents	3	
	oficials adm. tabac	1	
	practicants en medicina	1	
	corregidors	1	
	criats	1	
	administradors de rendes i reals	1	

Si resseguim aquestes xifres, podem establir algunes consideracions. Cal tenir en compte la font d'informació que hem utilitzat, i que ens permet únicament treballar a partir d'aquestes dades i remetre'ns a aquesta font d'informació. El fet d'extrapolar les dades i oferir una visió de conjunt sobre la totalitat dels oficis a Vilafranca i la seva distribució fóra imprudent metodològicament parlant. Els llibres ens ofereixen també la categoria del treballador, i distingeixen si es tracta d'un mestre o d'un aprenent o fadri.

Segons les dades obtingudes, podem afirmar que pràcticament la meitat de la població que va contraure matrimoni en aquests anys es dedicava a les feines del camp. Un bon nombre també (41%) es dedicaven a feines de tipus artesanal, i sobresortien, entre aquestes, les dedicades al treball relacionat amb les pells i llanes. En aquest segle l'ofici de corder agafa una gran embranzida, la qual cosa queda reflectida en aquesta relació. Juntament amb ells els ferrers també han experimentat una forta alçada respecte a dades del segle anterior. L'ofici de paraire va experimentant un retrocés des del segle XVII, tot i que, segons aquestes dades, encara mantenen una presència relativament nombrosa.

Cal, també, notar la presència important de militars (2,5%), conseqüència de la presència regular de tropes a Vilafranca des de començaments de segle, com hem notat en un altre apartat anterior.

Un últim apartat ha agrupat altres oficis o professions més de tipus liberal, signe de la importància que Vilafranca tenia a la comarca, importància que va lligada a la capitalitat que exercia el Corregimiento de Vilafranca, establert des del Decret de Nova Planta de Felip Vè.

NOTES I BIBLIOGRAFIA UTILITZADA

- (1) SIMON I TARRÉS, A. "La població catalana a l'època moderna. Síntesi i actualització", a *Manuscrits* núm. 10, gener de 1992, pàgs. 217-258.
- (2) MASSANELL I ESCLASSANS, A. *La població vilafranquina al segle XVIII*, Museu de Vilafranca, 1977.
- NADAL, J. *La población española*, Ariel, Barcelona, 1991.
- RIBAS, A. *Història de Vilafranca*, Ajuntament de Vilafranca del Penedès, 1990.

UN MATÍ D'HIVERN AMB MARIA ASSUMPCIÓ RAVENTÓS

RESUM

Una trobada amb aquesta artista penedesenca a la seva casa pairal de Lavern, amb referències a la trajectòria creativa i personal de la veu més destacada de la plàstica de les darreres dècades a casa nostra.

ABSTRACT

A meeting with this artist from the Penedès area at his manor house in Lavern, with references to her creative and personal career as the most prominent example of plastic arts in our country during the last few decades.

Meitats de gener i no fa fred a la plana penedesenca. El sol, breu i poruc, es dibuixa entre una boira humida que, a mig matí, encara sembla poc disposada a desaparèixer quan arribem a Lavern, a la casa pairal de la Maria Assumpció Raventós, la qual ens surt a rebre ben d'estar per casa. La primera impressió és la d'un record de fa més de vint anys, quan preparàvem l'extraordinària exposició de tapissos de l'artista penedesenca que va esdevenir possible en els amplis espais de la capella de Sant Pelegrí del que llavors era tan sols el Museu de Vilafranca. D'aquella visita, ens n'havien quedat imatges disperses; una era la del desordre que encara ara regna per arreu, amb la familiaritat de la vida i, especialment, de la casa com a espai per a la creació artística; l'altra, la del pati amb la llana a punt per a aplicar-hi els colors dels tints; i especialment servàvem la de l'extraordinària panoràmica de la plana penedesenca que es divisa des del pis de dalt, des del seu estudi.

Ara mateix, entrats al segle XXI, Maria Assumpció Raventós és, indubtablement, la més important de les creadores penedesenques que es manté activa en la tasca creativa. Nascuda a Sant Sadurní d'Anoia el 1930, el 1949 inicia la seva orientació cap a l'àmbit artístic en començar els estudis amb Lluís Muntaner, el qual havia estat director de l'Escola Superior de Belles Arts Sant Jordi, de Barcelona. Del 1952 al 1957 realitza estudis a la Sant Jordi i del 1956 fins al 1958 també a l'Escola d'Arts i Oficis Artístics de Barcelona, i és en aquest moment que la borsa de viatge de la Fundació Amigó Cuyàs li permet recórrer Àvila, Segòvia, Càceres i Badajoz. Parlem d'una primera etapa de formació en la qual el 1959 serà un any clau, quan passa tres mesos a París estudiant tècniques de gravat al taller del mestre Jonny Friedl Ender. Viatges per països europeus, alguns murals i una presència activa com a creadora femenina porten Maria Assumpció Raventós al 1968, l'any que passa a ocupar-se de l'ensenyament de tècniques de dibuix i color a la IADE (Institución de las Artes Decorativas), activitat que manté fins al 1972.

A peu de porta, observem els pins escadussers i arrengrerats, situats a la banda del davant, al camp on ara les normes de planejament urbanístic faran possible un vell projecte familiar del

qual la Maria Assumpció ha de ser la més il·lusionada espectadora. A l'interior de la masia, el seductor desordre creatiu sembla mantenir-se inalterable, i ens rep una tela de mitjà format situada encara en el cavallet i qui sap si fresca de pintura, a l'espera del toc definitiu, de la màgica decisió de l'artista sobre la certitud de l'obra closa.

Cap a dins, les parets són plenes de gravats *“Aquí hi tinc una mostra interessant del gravat català contemporani, havíem organitzat una mena d'antològica i el resultat ha quedat aquí... Però avui dia el gravat no interessa, la gent ha passat a la pintura, només volen pintura”*.

Situada ja en plena maduresa creativa, els anys setanta van ser per a Maria Assumpció Raventós un temps especialment dedicat a l'estudi del gravat i la litografia, tècniques que va perfeccionar a Washington, als Estats Units, i de les quals temps després organitzarà un taller d'ensenyament a Barcelona, el taller que ha regentat durant tants anys i del qual han sortit excel·lents mostres del millor gravat contemporani. Els temps, però, sempre estan canviant, malgrat que aquest sigui un camí expressiu que Maria Assumpció Raventós no ha abandonat mai.

Al fons, la sala que ens porta al pati acull un parell de magnífics tapissos d'aquella etapa creativa tan esplèndida dels anys vuitanta, una etapa que no torna i que ha passat dels suggeriments de matisos del tapís a la nua possessió d'espai de la tela. Comentem aquella etapa de la seva vitalitat creadora i la bona acollida que tenia a països com Alemanya: *“Ara aquesta temàtica dels tapissos només interessa a Amèrica del Sud”*. No cal dir que la revelació ens resulta sorprenent, i la Maria Assumpció ens comenta la riquesa de materials i textures amb les quals compten a l'altra banda del món per a la creació de tapissos. *“Volien saber com aconseguixo la tonalitat i com treballo els volums, els va sorprendre molt la meua obra i m'han convidat a fer-hi exposicions i ensenyament sobre l'art del tapís. Ara per ara, he anat a Caracas diverses vegades a impartir cursos i mostrar la meua obra”*.

Les notes biogràfiques d'aquells anys vuitanta de Maria Assumpció Raventós són igualment esplèndides. Presidenta del grup AAFAD, el 1982 és membre fundadora de l'Associació Catalana d'Artistes Plàstics, el 1988 és elegida presidenta de l'Associació d'Activitats Artesanes i d'Investigació Plàstica del Foment de les Arts Decoratives (FAD) i al setembre del 1991 presideix el Congrés del Consell Mundial de les Artesanies celebrat al Col·legi d'Arquitectes de Barcelona. És el mateix any de la concessió de la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya.

No és la intenció d'aquesta nota sintetitzar una obra creativa que compta amb una trajectòria de centenars d'exposicions dins i fora del nostre país, algunes en els darrers anys amb caire antològic i des de fa temps sovint com a reconeixement i homenatge, sortosament de forma especial al seu Penedès. Parlem de la seva participació en edicions, com a il·lustradora, i d'una labor creativa que ha estat estudiada en una bibliografia propera a la quarantena de volums i edicions, i que ha rebut reconeixements, premis i distincions d'especial significació.

Tota aquesta és una informació coneguda, a l'abast, però nosaltres retrobem la persona. La que ens continua resultant més propera és aquesta Maria Assumpció Raventós que ha tornat ara a agafar els pinzells i l'espàtula, amb anys al damunt però amb una passió creativa que la porta a continuar engrescant-se davant la possibilitat d'expressar-se en dimensió plàstica. A l'hivern del 2005

va exposar per darrera vegada a Vilafranca, a la sala dels Trinitaris, tot i que recorda també amb especial estimació l'exposició a la Rambla d'uns anys abans i la de la capella de Sant Pelegrí als anys vuitanta. Mentre, ens ensenya obra de petit format, sovint natures, figura femenina o simplement abstraccions en minúscula, i espargeix les teles pels graons de l'escala, mentre la llum del sol entra decidida, esbiaixada i una parella de gats mandregen a fora. Al pati parlem de la política cultural dels ajuntaments, de la voluntat cultural dels organismes públics i també de les línies d'actuació de les institucions privades amb obertura sensible a la cultura.

De projectes i oferiments, no en falten, i el pas dels anys sembla no voler deixar petjada ni en la casa ni en la seva propietària. La nostra Maria Assumpció Raventós, engrescada, vitalista, dotada d'una incansable voluntat creadora, impossible de tórcer en el desencís d'un Penedès que sovint no sap valorar amb prou certesa el pes específic de tants anys d'obra creativa, de tants anys de constància i recerca de nous camins per a expressar allò que es mou al seu entorn en aquest idíl·lic espai de Lavern: la vida.

Maria Assumpció Raventós a la seva casa de Lavern.

MISCEL·LÀNIA PENEDESENCA

12enes Jornades d'Estudis Penedesencs.
Vilafranca del Penedès, 3-6 de juny del 1999

QUATRE POEMES DE PAU PUIG, DEDICATS A LA RECONSTRUCCIÓ DE L'ESGLÉSIA DE VILANOVA

RESUM

Sobre diverses composicions poètiques obra d'un religiós barceloní del segle XVIII, directament relacionades amb l'esfondrament i la reconstrucció de l'església vilanovina.

ABSTRACT

About several poetic compositions, part of the work by an 18th Century religious man from Barcelona, directly related with the collapse and the rebuilding of this church in Vilanova.

Pau Puig era un clergue del segle XVIII, que vivia a Barcelona, al convent de Sant Sebastià, i que feia de professor de l'escola de retòrica i de filosofia que hi havia en aquest convent. En aquells anys en els quals totes les universitats catalanes excepte la de Cervera restaven clausurades per ordre de Felip V, en alguns convents de Barcelona s'impartien estudis superiors.

Com els altres clergues del seu orde, a més de fer de professor, Pau Puig també assistia malalts i predicava. Les seves prèdiques religioses tenien molt d'èxit, perquè demostraven un profund coneixement dels dogmes de l'Església, però sobretot perquè contenien petites brometes i jocs d'enginy, que les feien molt entretingudes i amenes. Sabem que Pau Puig predicava sovint en el seu convent i en d'altres esglésies de Barcelona, com la Catedral, l'església de Betlem, o la de Sant Miquel de la Barceloneta. Però també de tant en tant anava a predicar en d'altres ciutats de Catalunya, com Vic, Figueres, Girona i, probablement, Vilanova.

Però no és només per la seva oratòria religiosa que ens hem interessat per Pau Puig, sinó sobretot perquè també escrivia teatre i poesia, en català i en castellà. De teatre, conservem una comèdia de sant i tres entremesos. Pel que fa a la poesia, és molt més abundant: tenim uns quants centenars de poemes, que tracten temes molt variats, des dels religiosos fins als anecdòtics i satírics, passant per alguns de tema eròtic i escatològic. Tots ells, fins i tot els de tema religiós, contenen jocs de paraules o jocs conceptistes d'enginy que els donen un to desenfadat i festiu. És a dir, aquelles brometes que abans dèiem que Pau Puig sempre posava en els sermons són encara més abundants i més agosarades en els seus poemes.

Així com en vida de Pau Puig es van publicar diversos sermons seus, en canvi la poesia i el teatre no es van editar, però almenys en part es conserven manuscrits. El quadern que conté més poemes en català de Pau Puig és el manuscrit número 8 de la Biblioteca Museu Balaguer, de Vilanova i la Geltrú.

I els poemes que avui presentem podrien ser la causa que aquest manuscrit vingués a parar a Vilanova: és possible que Víctor Balaguer recollís o adquirís el manuscrit de Pau Puig justament perquè hi ha quatre poemes sobre el poble que l'havia votat sempre com a diputat i que va acollir la seva Biblioteca-Museu, Vilanova i la Geltrú.

En efecte, a les pàgines 321 i 322 de l'esmentat manuscrit 8 de la Biblioteca-Museu Balaguer trobem quatre dècimes dedicades a la inauguració de l'església de Vilanova, dues en castellà i dues en català, precedides cadascuna d'un lema o frase en llatí. Aquest lema ens fa pensar que aquestes dècimes formaven part d'un emblema, que era el conjunt d'un dibuix o pintura, un lema i una composició poètica generalment breu, conjunt que generalment es penjava a les parets de l'església o edifici on es feia la celebració, o bé a les parets dels carrers propers, com una invitació pública a assistir-hi.

La rúbrica o encapçalament dels poemes diu: "*A la dedicación de la iglesia nueva de Villanueva de Cubellas*". Vilanova es formà al segle XIII dins el terme del castell de Cubelles, però el 1610 se separà municipalment de Cubelles, havent-se unit anteriorment al terme de la Geltrú. Però el nom de Vilanova de Cubelles es va mantenir encara fins al 1768, en què un Reial Acord decretà substituir la denominació Vilanova de Cubelles per la de Vilanova i Geltrú. Tot i que aquest poema és una mica posterior al 1768, encara fa constar la denominació tradicional del poble.

L'església parroquial de Vilanova, dedicada a sant Anton, va ser començada el 1734, i acabada el 1830. Aquestes dècimes no es poden referir a l'acabament total de l'església, perquè Pau Puig va morir l'any 1798. Però al manuscrit 3892 de la Biblioteca de Catalunya hem trobat una "Relació de les festes i traslació del Santíssim en la nova iglésia de esta present vila de Vilanova y Geltrú", celebració datada en els dies 26, 27, 28, 29 i 30 del mes d'agost de l'any 1771. És probable que Pau Puig vagi anar a predicar a Vilanova amb motiu d'aquestes festes i que vagi fer aquestes dècimes per contribuir al seu lluïment i com un simpàtic homenatge, no exempt d'ironia, als seus amics vilanovins.

De les quatre dècimes de Pau Puig, les tres primeres fan referència a un enfonsament del temple. Concretament del lema de la tercera podem deduir que alguna part de l'església devia caure un dia 16 de novembre (no sabem de quin any), i que devia acabar de ser reconstruïda —almenys parcialment— el 26 d'agost (aquí sí que sabem l'any, perquè la data del començament de les festes és el 26 d'agost del 1771). No hem trobat en les històries locals cap esment d'aquesta ensulsiada.

La primera dècima, en castellà, es congratula de la reconstrucció del temple i exhorta a donar-ne gràcies a Déu. Utilitza diverses locucions amb numerals. En el lema hi ha unes dates incompletes.

En la segona dècima, Pau Puig utilitza diversos jocs de paraules amb el verb *caer*. I quan a Vilanova l'anomena "nueva Jerusalén", fa una associació entre la caiguda dels murs i de les columnes del temple de Vilanova amb la caiguda del temple de l'antiga ciutat de Jerusalem, l'única resta del qual és el Mur de les lamentacions.

En la següent dècima, que és la primera en català, després del lema, que ens recorda que l'església va caure al novembre i va ser alçada a l'agost, Pau Puig juga amb els conceptes d'hivern i d'estiu, i de fred i de calor, donant al terme calor el doble sentit de temperatura i d'ardor, d'empenta.

En l'última dècima, Puig dona el nom de *fàbrica* a l'església en construcció, ja que originàriament *fàbrica* significava 'construcció', 'arquitectura', i ens diu que després d'una missió religiosa l'edifici va caure i tothom va quedar molt sorprès (amb "los cors de pedra"). I que perquè la reconstrucció arribés a bon terme i el dimoni no la distragués amb cap ardit, es va racionar fins i tot el consum de vi. No sabem si aquesta observació és un retret a l'hospitalitat abstèmia que va rebre Pau Puig en la seva estada a Vilanova.

Vegem, doncs, els poemes que Pau Puig dedica a la inauguració de la reconstrucció (enca-
ra parcial) de l'església de Vilanova, per l'agost de l'any 1771, i comprovem que tenen el punt
d'humor característic de l'obra del nostre autor:

*A la dedicación de la iglesia nueva
de Villanueva de Cubellas*

Lema

*Anno domini ... M..D
Nova haec . . . M.D.V.V.*

Dècima

*Si los antiguos cimientos
oy buelven a revivir,
se podrá mui bien decir
estos son otros quinientos.*

*Por dobles nuestros contentos
embidia causan a alguno
y es un negocio oportuno
en que Dios propicio está
porque doscientos nos da
si a otros ciento por uno.*

Lema

Defecisti eos dum allevarent. Ps.

Dècima

*Quando con triste baibén
otras colunas se vieron,
se dice que bien caieron
porque no caieron bien.*

*De nueva Jerusalén
lamentaba la desgracia
y, pues la que assí se espacia
tenía Dios prevenida,
sin duda que la caída
le vino a caer en gracia.*

Lema

*Caecidit die XVI Novembris
Erecta die XXVI Augusti*

Dècima

*No se descubra·l motiu
que un temple que apar etern,
avent caigut en ibern,
se aja axecat a l'estiu.*

*Però se coneix lo viu
del zel que hi ha en nostre cor,
y ab diligència y fervor
a tots los del món convènzan
que altres ab calor comènsan
y aquest acaba ab calor.*

Lema

Quasi malleus conterens petram [Jr 23,29]

Dècima

*Si aquesta fàbrica medra
després de una gran missió,
aquí, después del sermó,
quedaren los cors de pedra.*

*Y, com lo dimoni enrredra
la congregació més plena,
perquè se acabàs sens pena,
sens contagi i sens verí,
fins las càrregas de vi
posaren en quarentena.*

BIBLIOGRAFIA

COROLEU I INGLADA, Josep. *Historia de Villanueva y Geltrú*, El Cep i la Nansa, Vilanova i la Geltrú, 1979.

VIRELLA I BLODA, Albert. *Vilanova i la Geltrú*, ed. Selecta, Barcelona, 1974.

VARIACIONS PLUVIOMÈTRIQUES A LA COMARCA DEL GARRAF

RESUM

La pluviometria és l'element meteorològic que pot presentar més variació entre dos punts poc distants. El relleu, l'altitud i l'orientació d'un indret poden fer que les precipitacions siguin més o menys abundants que en un altre punt amb unes condicions geogràfiques diferents.

La comarca del Garraf, situada a la costa central de Catalunya, es caracteritza per ser allargassada, amb una franja costanera i un endinsament cap a l'interior del territori, amb un relleu considerable que s'aixeca fins als 600 metres a pocs quilòmetres del mar, afavorint variacions pluviomètriques destacables, al provocar sobtats ascensos de masses d'aire que generen núvols de gran desenvolupament vertical. La precipitació, com veurem en aquesta ponència, augmenta en zones altes i orientades cap al mar en detriment de les zones més baixes i, sobretot, les situades a sotavent de les muntanyes, com és el cas de les poblacions penedesenques de la depressió prelitoral, amb una precipitació clarament inferior.

ABSTRACT

Rainfall is the most variable weather element between two spots not far from one another. A spot's relief, altitude and orientation determine more or less abundant rainfall there than in another spot with different geographical conditions.

The Garraf Area, along the central coastline of Catalonia, is featured by its elongated shape and a coastline strip reaching quite inland. Its relief is considerable, with altitudes up to 1,970 feet just a few miles from the sea, thus favouring significant rainfall variations as land provokes sudden air mass rises which generate large vertically developed clouds. Rainfall, as we will see in this paper, increases in high areas which are oriented towards the sea rather than in lower areas and specially in areas located mountain leeward such as the Penedès Area towns in the pre-coastal depression with clearly less rainfall.

Agraïm molt especialment la col·laboració de tots els responsables dels observatoris meteorològics de la zona, els quals ens han cedit les dades de pluviometria dels anys 93 al 98, i sense l'ajut dels quals hauria estat impossible la confecció d'aquest treball. Són els que a continuació es detallen: Vilanova i la Geltrú, Sitges, Sant Pere de Ribes, Canyelles, Cubelles, Mas Trader, Port de l'Aiguadolç de Sitges, Cunit, INCAVI de Vilafranca del Penedès, Begues, Gavà i Embassament del Foix.

En aquest capítol també cal esmentar la col·laboració desinteressada del Departament de Meteorologia de Televisió de Catalunya i del Servei de Protecció dels Vegetals del Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca de la Generalitat de Catalunya.

INTRODUCCIÓ

Per realitzar aquest estudi hem utilitzat una sèrie pluviomètrica de catorze estacions de les quals set pertanyen a la comarca del Garraf, objecte del nostre estudi, i la resta a comarques limítrofs. Concretament les estacions són les següents:

- Observatori de l'INM de Vilanova i la Geltrú (Garraf), situada a les pistes d'atletisme.
- Observatori de l'INM de Sant Pere de Ribes (Garraf)
- Observatori de l'INM de Cunit (Baix Penedès)
- Observatori de l'INM de Cubelles (Garraf)
- Observatori de l'INM de Canyelles (Garraf)
- Observatori del INM al Port de l'Aiguadolç a Sitges (Garraf)
- Observatori de l'INM a l'Embassament del Foix (Alt Penedès)
- Observatori de les Caves Jaume Serra a Vilanova i la Geltrú (Garraf)
- Observatori de Mas Trader de Cubelles (Garraf)
- Observatori de Gavà (Baix Llobregat)
- Observatori de l'INM de Begues (Baix Llobregat)
- Observatori de l'INCAVI de Vilafranca del Penedès (Alt Penedès)
- Observatori del Servei de Protecció dels Vegetals Sant Pere Molanta (Alt Penedès)
- Observatori del Servei de Protecció dels Vegetals de Gelida

Les sèries utilitzades són del període 1993-1998, en total 6 anys. Cal dir que, tot i que els estudis climàtics requereixen un mínim de 30 anys per elaborar conclusions, en aquest treball només s'han utilitzat els darrers 6 anys per dos diferents motius:

- El primer fa referència al fet que els anys comparats en tots els observatoris són comuns i tota la sèrie de dades és completa.

- El segon té en compte les característiques concretes de la pluviometria de cadascun d'aquests anys. Pel que fa als tres primers, els anys 1993-1994-1995 es caracteritzen per tenir pluviometries anuals totals molt properes a les mitjanes.

Pel que fa a l'any 1996, va destacar per ser extremadament plujós a tots els observatoris, i es va situar molt per damunt de la mitjana, i com a contrapartida 1997 i 1998 van estar força per sota de la mitjana.

Si l'estudi s'hagués efectuat amb sèries de 30 anys, canviarien les mitjanes de cadascun dels observatoris, però aquests canvis serien proporcionals en totes les estacions i, per tant, creiem que aquest període és prou variat i permet extreure unes conclusions molt properes a la realitat.

EL RELLEU

La comarca del Garraf està situada a la Mediterrània Occidental i la seva capital, Vilanova i la Geltrú, es situa a 41° 12' latitud Nord i 1° 43' longitud Est.

El seu relleu està basat en dues unitats estructurals: la primera i la més propera a la franja costanera és la plana litoral, també anomenada corredor litoral, la qual s'estén paral·lela al mar des de Sitges fins a Cubelles i es caracteritza per tenir pocs quilòmetres d'amplada. La segona unitat estructural és la Serralada Litoral, que s'aixeca molt a prop de la costa.

En el seu límit Est, la comarca, entre els municipis d'Olivella, Sant Pere de Ribes i Sitges, es converteix en un massís compacte, extens i de nombroses serres i valls que donen nom a aquestes terres; estem parlant del singular massís del Garraf. Destaca per la seva proximitat al mar, que caracteritza el clima de la zona, i té una altitud modesta, molt menor que la Serralada Prelitoral. Són remarcables les elevacions màximes dels pics de Montau i de la Morella, de 658 m i 594 m respectivament.

Cap a ponent la serralada litoral es transforma en una fina línia divisòria, en sentit Nord-est a Sud-oest, caient cap al mar, en la qual destaquen el puig de l'Àliga, de 464 m, a prop de Sant Miquel d'Olèrdola; el Montgròs, de 358 m, i la Talaia, de 315 m. Després del riu Foix, la serra de Sant Rafael emmarca els 5 km de planes de Vilanova fins al Castell de Calafell i la Riera de la Bisbal, ja al Baix Penedès.

EL RELLEU

Figura 1.

VALORS PLUVIOMÈTRICS ANUALS ALS OBSERVATORIS DEL GARRAF

Una de les principals característiques de la pluviometria de la nostra comarca és la seva gran irregularitat. Es recullen quantitats molt diferents de precipitació durant els diferents anys d'observació. Aquesta situació es produeix a causa de l'alteració a escala sinòptica del sentit habitual de circulació general atmosfèrica, que és zonal (direcció Oest a Est), i es veu modificada per una circulació inversa a la zonal, provocada, en la majoria dels casos, per un anticicló situat a Centreuropa que genera un corrent de vent de llevant, és a dir, d'Est a Oest, amb un llarg recorregut marítim i aportant més humitat a la costa. Amb predomini d'aquesta darrera situació, la precipitació anual és clarament superior a la mitjana de la zona. En canvi, si les situacions zonals són les que més sovintegen les precipitacions anuals seran més escadusseres i molt inferiors a les normals.

L'explicació a aquesta darrera situació està en el fet que el principal motiu de precipitació són fronts associats a depressions atlàntiques que arriben molt desfetes, dessecades, després de travessar tota la Península Ibèrica, mentre que amb situacions amb vent de llevant la capacitat potencial de generar precipitació és molt superior. A tall d'exemple, en la taula 1 podem veure la gran irregularitat de la precipitació en el territori analitzat en els darrers 6 anys.

PLUVIOMETRIA DE LA COMARCA DEL GARRAF. PERÍODE: 1993-98

	Cubelles	Mas Trader	Vilanova i la Geltrú	Caves Jaume Serra	St. Pere de Ribes	Canyelles	Sitges
1993	595,0	613,1	668,1	532	645	746,5	640,8
1994	571,2	607,8	566,6	521	624	632	646,2
1995	529,6	668,5	629,8	556	572,5	627,8	690,1
1996	896,8	1015,9	902,5	1000	816	1049,9	700,7
1997	413,9	440,6	429,4	443	412	493,7	377,6
1998	385,7	469,4	395,4	448	418,1	487,4	452,6

Figura 2.

- Malgrat la irregularitat d'un any a altre, hi ha un únic factor comú, en coincidir tots ells en el fet que l'any 1996 va ser el més plujós de tots, amb un total anual màxim de 1.049,9 l/m² a Canyelles. Aquesta unanimitat és deguda no a la uniformitat de les pluges, sinó a la gran excepcionalitat de les precipitacions en aquell any. En canvi, el segon any més plujós en el 57% dels observatoris va ser el 1993, amb un valor de precipitació anual màxim enregistrat també a Canyelles de 746,5 l/m², tot observant-se que aquest és el municipi on les precipitacions són les més destacables d'entre el conjunt dels observatoris estudiats de la comarca.

- Per la banda baixa de la precipitació, cal destacar que els anys més secs, amb menys precipitació enregistrada, són en el 57% dels casos l'any 1997 amb un valor mínim de 377,6 a Sitges i en el 43% l'any 1998 amb un valor de 385,7 l/m² a Cubelles.

Si calculem la mitjana de cadascun dels observatoris i la representem en un gràfic, podem veure quina és la precipitació a cada estació i la diferència entre elles.

MITJANA PLUVIOMÈTRICA DE LA COMARCA

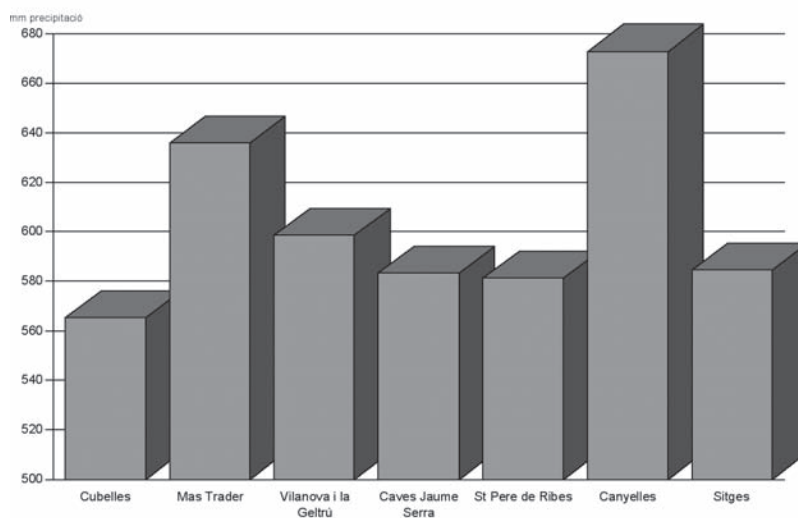

Figura 3.

La gràfica ens permet diferenciar en dos grups els observatoris. El primer correspondria als situats a la plana litoral, com serien Cubelles, Vilanova i la Geltrú, Caves Jaume Serra, Sant Pere de Ribes i Sitges, amb una pluviometria clarament inferior als observatoris pertanyents al segon grup, el de Canyelles i Mas Trader, situats el primer en plena Serralada Litoral i el segon a la falda d'aquesta. Veiem, així, com aquesta Serralada Litoral juga un important paper en la distribució de la pluviometria a la comarca. Com es pot veure, la diferència pluviomètrica arriba a superar els 100 litres d'un indret a l'altre en molt pocs quilòmetres de distància. Si traspasssem les dades de la figura 2 a un mapa topogràfic, elaborarem un mapa d'isohietes, i podríem veure com els màxims de precipitació coincideixen en les zones més altes i de major relleu.

MAPA PLUVIOMÈTRIC DEL GARRAF

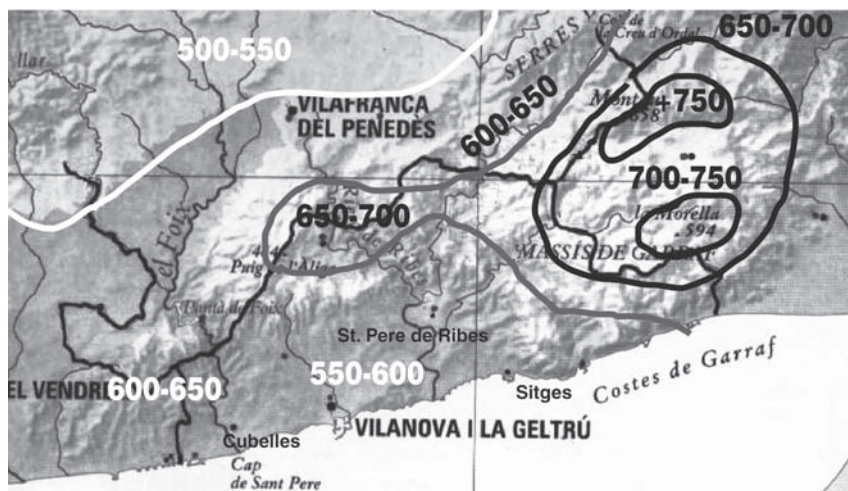

Figura 4.

En només 6 anys d'observació l'amplitud pluviomètrica anual és molt significativa en cadascun dels observatoris, fins i tot aquesta diferència varia força d'unes estacions a d'altres. (Vegeu figura 5)

PLUVIOMETRIA EXTREMA AL GARRAF. PERÍODE: 1993-98

Població	Precipitació màxima	Precipitació mínima	Diferència
Cubelles	896.8	385.7	511.1
Mas Trader	1015.9	440.6	575.3
Vilanova i la Geltrú	902.5	395.4	507.1
Caves Jaume Serra	1000.0	443.0	557.0
Sant Pere de Ribes	816.0	412.0	404.0
Canyelles	1049.9	487.4	562.5
Sitges	700.7	377.6	323.1

Figura 5.

L'amplitud mínima és en tots els observatoris superior als 500 litres, llevat dels dos que van rebre menys precipitació durant l'any més plujós i, per tant, aquest valor és clarament inferior a la resta d'estacions.

ADVECCIONS DOMINANTS I DISSIMETRIA DE VESSANTS

En latituds mitjanes, generalment, les depressions tenen un moviment d'Oest a Est, lligat generalment al front polar. Això vol dir que el sentit general de les depressions i els fronts associats a aquestes és d'Oest a Est. En aquests casos arriben per ponent, i, en trobar el massís del Garraf, l'aire es veu obligat a ascendir afavorint, a sobrevent de les muntanyes, la major possibilitat de precipitació. D'aquesta manera les poblacions del Garraf, en conjunt, rebrien més quantitat de precipitació que les situades a sotavent del massís, com és el cas de les poblacions del Baix Llobregat. Tot i que aquestes situacions són les majoritàries, la precipitació total anual no es correspon amb aquest model i, generalment, les precipitacions són més abundants al Baix Llobregat que al Garraf. Això es deu al fet que les depressions que tenen un moviment d'avanç zonal arriben després de travessar tota la Península Ibèrica, i això fa que s'hagin debilitat molt, a causa del reescalfament de l'aire i de la seva dessecació, contenint poca humitat i unes temperatures massa elevades que no permeten la condensació ni la posterior precipitació.

Les situacions de llevant no són les més habituals, però sí les que tenen una major transcendència en la nostra climatologia, tot acumulant les majors quantitats. L'aire càlid i humit procedent del mar, generalment amb vents de llevant o xaloc, incideix perpendicularment al massís del Garraf, i es veu obligat a ascendir sobtadament des del nivell del mar i fins als 600 metres, en pocs quilòmetres. Si en aquesta ascensió troba aire més fresc, la seva condensació està assegurada, i es formen grans núvols de desenvolupament vertical que poden deixar quantitats importants de precipitació en poc temps i, generalment, descarreguen amb més força davant de la serralada, a sobrevent, i deixant menys precipitació a sotavent de la serralada, la qual cosa explica la gran

DISSIMETRIA DE VESSANTS AL MASSÍS DEL GARRAF

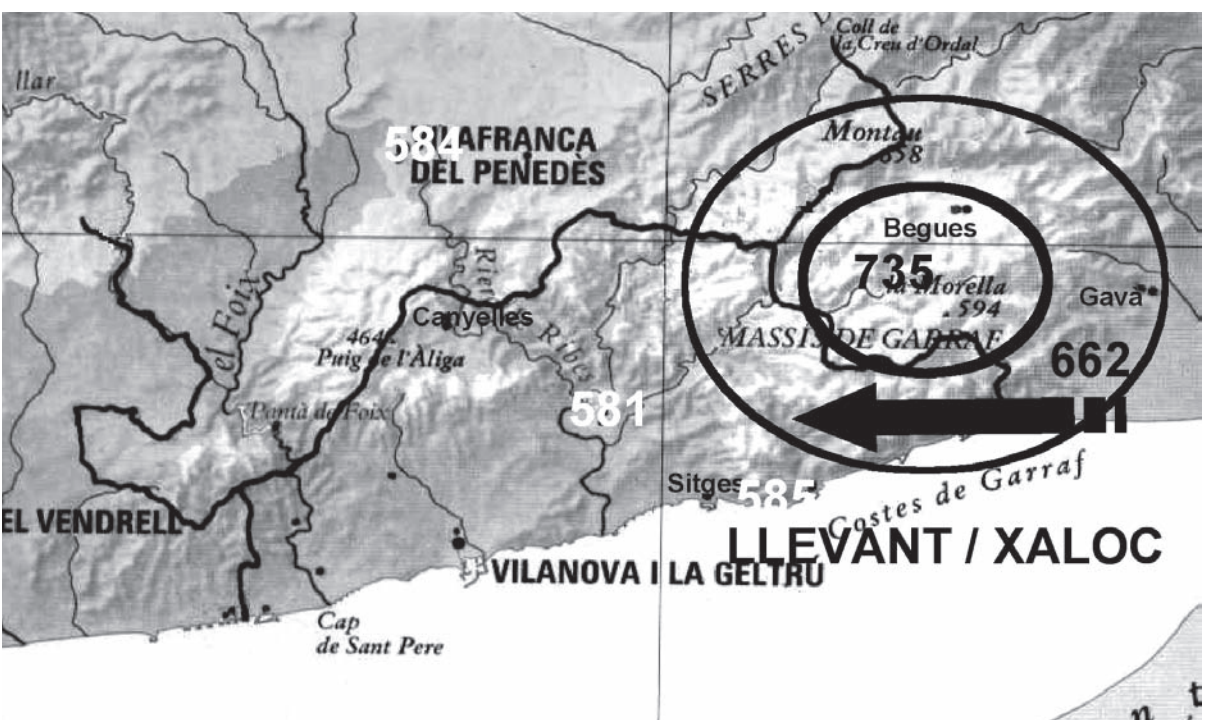

Figura 6.

Un altre exemple, de menys complexitat orogràfica que el cas anterior, és la dissimetria de vessants que es produeix a l'extrem més occidental de la Serralada Litoral, al seu pas pels termes de Canyelles i Vilanova i la Geltrú, amb unes altituds de 300 a 400 metres i que té, com a punt culminant, el pic de l'Àliga al Nord-oest de Canyelles i la Serra del Cavall, disposada en sentit d'Oest a Est i que separa les comarques del Garraf al sud i l'Alt Penedès al nord. Té una amplada molt escassa, però les conseqüències pluviomètriques són considerables. Els vents de llevant i xaloc ascendeixen sobtadament i deixen la major part de les precipitacions a sobrevent de la serralada amb valors de 680 litres a Canyelles i, en canvi, a Vilafranca, a sotavent i a la depressió penedesenca, la precipitació és molt menor, amb una mitjana de 580 litres. En poc menys de 10 km de distància, els valors varien uns 200 litres/m² per any. El mateix succeeix a l'Oest entre Mas Trader i l'observatori del Foix, tot i que la diferència és menor perquè l'altitud de la serralada també és inferior.

DISSIMETRIA DE VESSANTS A LA SERRALADA LITORAL

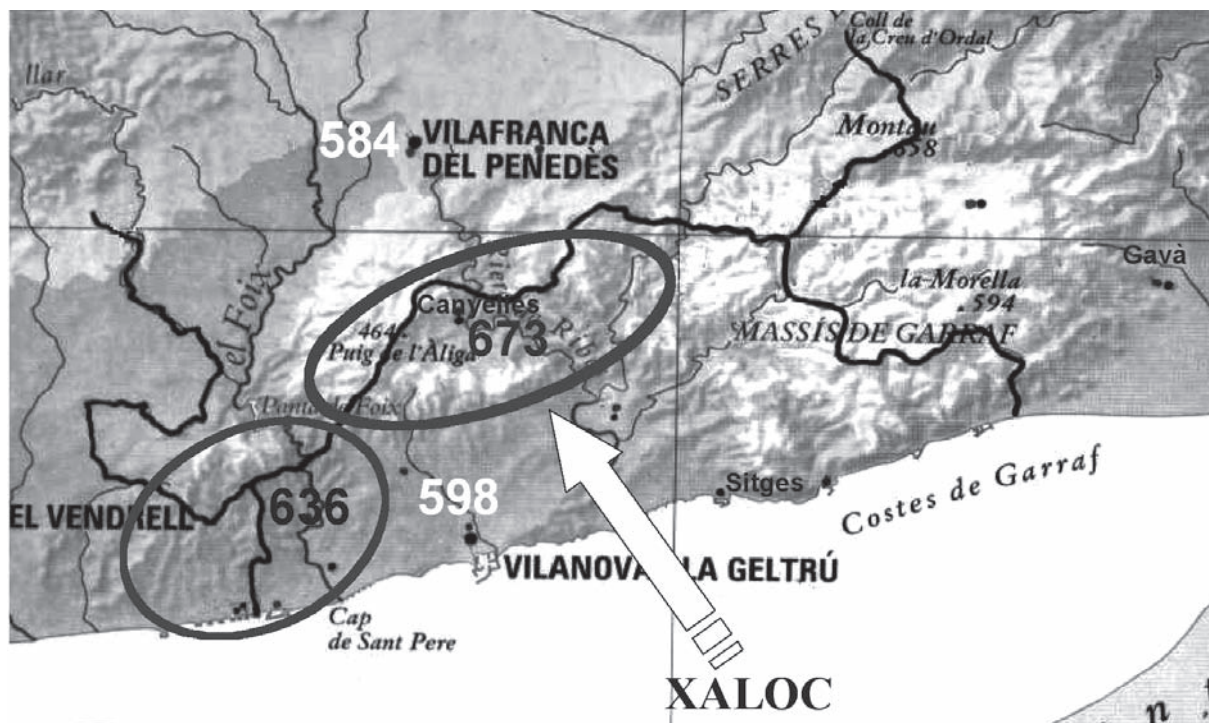
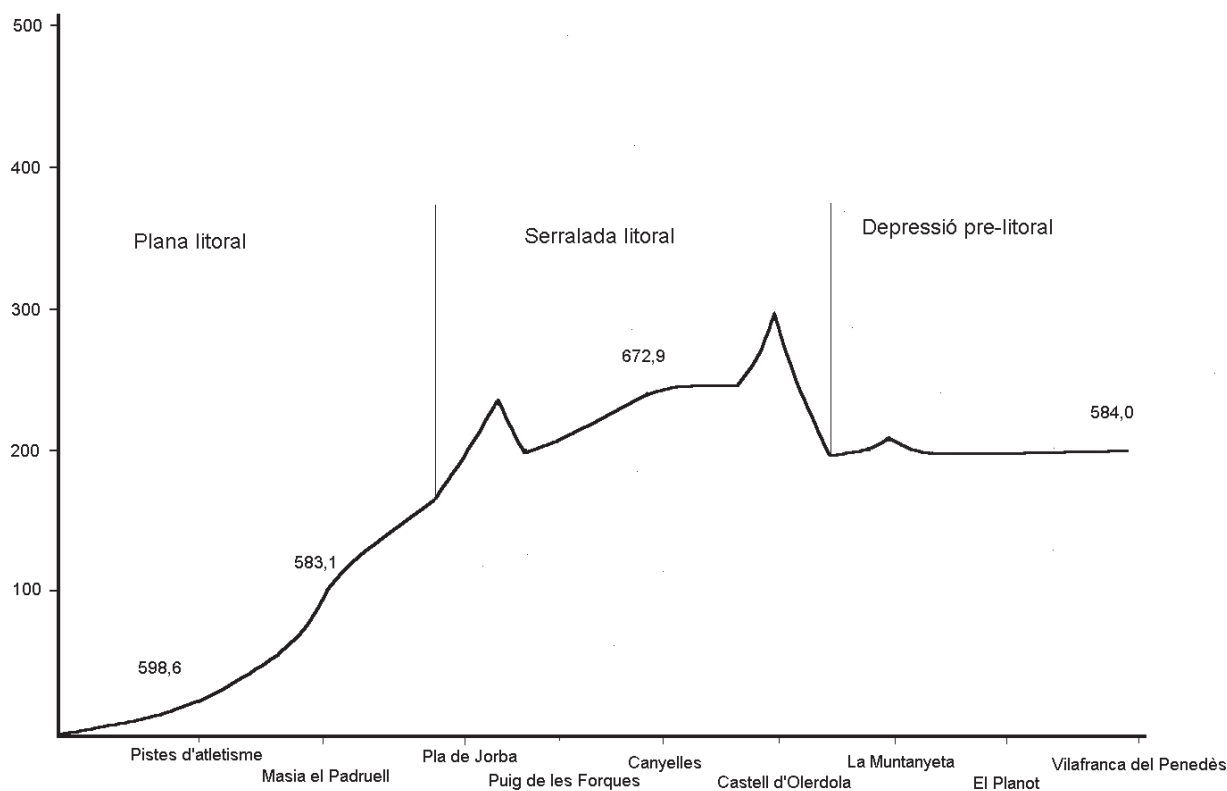

Figura 7.

En la següent figura s'observa molt clarament aquesta diferenciació de la pluviometria, corresponent a un perfil altitudinal d'un tall efectuat en sentit sud-nord entre la platja de Sant Cristòfol a Vilanova i la Geltrú i la ciutat de Vilafranca del Penedès.

PERFIL ALTIMÈTRIC: VILANOVA I LA GELTRÚ - VILAFRANCA DEL Penedès

CONCLUSIÓ

Després d'analitzar les dades de cadascun dels observatoris de la zona i a la vista dels mapes i del perfils exposats en aquesta ponència, podem determinar que en una superfície reduïda, com pot ser la nostra comarca, la pluviometria presenta unes variacions considerables i que coincideixen amb l'orografia de la zona, de manera que les precipitacions s'incrementen en les zones més altes i a sobrevent de les serralades en funció dels vents que aporten més humitat a la comarca.

BIBLIOGRAFIA

- Gran Geografia Comarcal de Catalunya*, Fundació Enciclopèdia Catalana. 1982.
Mapa comarcal de la comarca del Garraf, Institut Cartogràfic de Catalunya. 1996.
 VICENÇ SUREDA I OBRADOR. *La climatologia*. Ed. Els llibres de la frontera. 1986.
Pla territorial general de Catalunya. Dep. Política Territorial i Obres Públiques. D.G. Planificació Territorial. 1995.

L'OBRA DE L'IMATGER VENDRELLENC JOAN TOLDRÀ I FÀBREGAS “MATINES” (1811-1889)

RESUM

L'escultor vendrellenc Joan Toldrà i Fàbregas és, junt amb Joan Borrull i Soler (1884-1960), l'autor de la majoria de les imatges de l'art sacre vendrellenc dels segles XIX i XX. La producció escultòrica de Toldrà s'allarga durant gairebé quaranta anys entre 1845 i 1883. L'obra d'aquest boter-tallista abasta des del retaulisme al pessebrisme passant pel domini de la pintura i del daurat de les seves pròpies peces. De tota la seva producció, en destaca la seva especialització en les imatges exemptes, sovint de les dites de “vestir”; però val a dir que d'entre la seva producció escultòrica es documenten també algunes elogiades imatges de talla.

La majoria de les seves obres més qualificades varen desaparèixer l'any 1936; per sort, però, resten encara a la seva vila nadiua algunes de les seves imatges menors i algunes mostres de la seva producció pessebrista, que conserven alguns particulars i familiars de l'artista.

Toldrà no solia signar ni datar la seva obra, de tal manera que la majoria de la seva producció resta encara avui dispersa, indata i sense catalogar. Aquestes ratlles volen fer una primera aproximació a la cronologia artística de l'escultor Joan Toldrà, un boter que va saber alternar l'aixol amb el cisell, tot esdevenint un important i prolífic tallista en la imatgeria vendrellenca del segle XIX.

ABSTRACT

Sculptor Joan Toldrà i Fàbregas from el Vendrell is, together with Joan Borrull i Soler (1884-1960), one of the two authors of most sacred art images made in el Vendrell during the 19th and 20th centuries. Toldrà's sculptural production lasts almost forty years, between 1845 and 1883. The work of this cooper-woodcarver spans from altarpiece building to Nativity scenes design, including the command of painting and gilding his own works. Out of his whole production, mention must be made to his specialisation in stand-alone images, those often referred to as complementary images; although it must be said that his sculptural production includes some praised sculpted images.

Most of his best qualified works disappeared in 1936 but, fortunately, some of his minor images still remain in his native villa and several samples of his Nativity scenes are kept by relatives of the artist and other individuals.

Toldrà usually did not sign or date his works. Therefore, most of his production still remains scattered nowadays, undated and unrecorded. The present lines aim at providing a first approach to the artistic chronology of sculptor Joan Toldrà, a cooper who learned how to combine the adze with the chisel and become an outstanding and prolific woodcarver of el Vendrell's religious images during the 19th century.

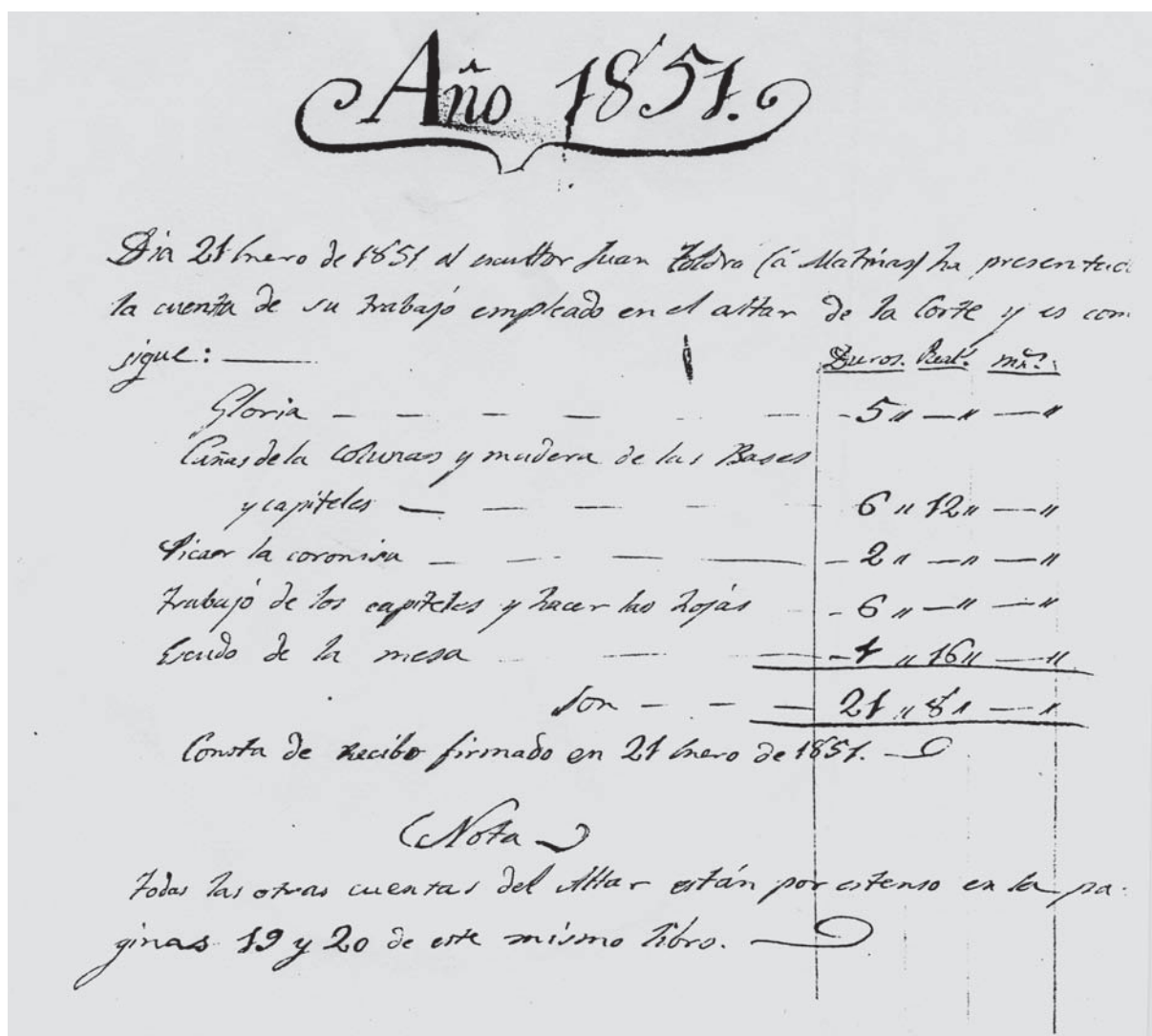
1. CRONOLOGIA ARTÍSTICA DE L'ESCUPTOR JOAN TOLDRÀ I FÀBREGAS

L'escultor Joan Toldrà i Fàbregas junt amb la seva segona esposa Rosa Gibert i Escofet i el seu fill petit Enric, en una fotografia de l'any 1874. (Col. R. Toldrà)

- 1811 - Neix el 15 de setembre, al Vendrell. És batejat el dia 16, se li imposen els noms de Josep, Joan i Joaquim. És fill de Francesc Toldrà, de Creixell, i Antònia Fàbregas, ambdós residents al Vendrell. Padrins: Joan Toldrà, de Creixell, i Marina Fàbregas.
- 1822 - La tradició familiar situa el primer domicili al carrer nou del Vendrell. El seu pare ja és conegut pel renom de "Matines" i treballa de boter: "Al matinas per una mitja cuartera, aprofitan los ferros de la vella per la oficina dels payols propis de la Igla. 3 lliuras, 15 sous."
- 1833 - Treballa de boter: "Al Matinas per fer una mesura de mitja cuartera 7 lliuras, 10 sous."
- 1842 - Els seus biògrafs daten les seves primeres aportacions tècniques al món de les creacions pirotècniques.
- 1842 - El 26 de març es casa, al Vendrell, amb Teresa Gibert i Escofet (1820-1851), filla de l'adroguer Joan Gibert i Porta. En aquest moment consta que Toldrà és "fadrí boter".
- 1844 - El 13 de gener neix el seu fill Francesc.
- 1845 - El 25 de juliol s'estrena la imatge processional de santa Anna, primera de les seves imatges conegudes.

- 1846 - Fa el túmul de difunts per a la parròquia de Sant Salvador del Vendrell.
- 1847 - Josep Escofet i Olivella (1813-?), oncle de la seva esposa, funda la Germanat de la Puríssima Sang de Nostre Senyor Jesucrist (socors mutus). Toldrà en serà soci.
- 1848 - El 8 de març neix el seu segon fill, Joan, que mor el 10 de març, als dos dies.
- 1848 - A finals d'any pren possessió del rectorat del Vendrell Mn. Josep Crusat i Vila (1848-1856), el qual endega un important procés de reparació i millores al temple, que es tradueix en el període de més activitat artística d'en Toldrà.⁽¹⁾
- 1849 - El 7 de desembre es beneeix la seva segona imatge coneguda com la Mare de Déu de l'Amor Hermós, imatge de vestir d'1,30 m. Encarregada per la Confraria de la Cort de Maria de la parròquia del Vendrell.⁽²⁾
- 1850 - El 21 de juliol neix la seva filla Francesca (1850-1879), casada amb el ceramista Josep Nin i Mallofré "Lluïsol".
- 1850 - El 15 de febrer rep un pagament per la imatge de la bacina de la Confraria de la Cort de Maria del Vendrell.⁽³⁾
- 1850 - 28 de juny. Benedicció del nou altar de Sant Pau finançat per Paula Farré i Caralt, "pubilla Argilagueta" (1807-1872), col·locat en la pilastra del presbiteri en la part de l'Evangeli. Consta que Toldrà és l'escultor tallista de les dues columnes que fan de suport de tot el conjunt d'aquest altar retaule.⁽⁴⁾
- 1850 - 24 de juliol. Benedicció del nou altar de la Cort de Maria. Col·locat a la pilastra del presbiteri a la part de l'Epístola. Toldrà es l'escultor tallista de les columnes, cornisa, escut i d'altres detalls del conjunt.
- 1850 - 7 de setembre. Rep un pagament per la realització d'unes sacres platejades per a l'altar de la Cort de Maria. També per encarnar el Sant Crist i pintar i daurar la creu.
- 1850 - 28 de novembre. Per pintar les barres del pendó de la Confraria de la Cort de Maria i daurar-ne els poms.
- 1850 - Realitza una imatge per a la casa d'argenters i joiers Masriera de Barcelona. Cronològicament es tractaria de Josep Masriera i Vidal (1810-1875), que el 1840 va establir el seu obrador al carrer Vigatans de Barcelona. La casa Masriera va comercialitzar la tècnica inventada per Toldrà per tal de daurar i platejar metall.
- 1851 - Imatge de Jesús Natzaret, imatge de vestir que representava Jesús en la caiguda, de poc més d'un metre d'alçada, feta per encàrrec de la Confraria del Santíssim Sagrament del Vendrell.
- 1851 - Remodelació de les imatges del misteri de Jesús Natzaret o misteri de la caiguda. Substitució de les antigues imatges de cartró de 1826 per unes de noves de vestir. A més de Jesús, va obrar la Verònica —d'1,18 m— i la figura del saïó conegut popularment pel "Jueu del Paraire".
- 1851 - 23 de març. Benedicció de l'altar de Jesús Natzaret, situat entre el retaule de la capella del Roser i l'entrada a la capella del Sant Crist. Toldrà és autor del treball d'escultura i segueix les línies del de Sant Pau i del de la Cort de Maria.
- 1851 - 26 de març. Consta fet un pagament a Joan Toldrà per quatre candelers platejats per a l'altar de la Cort de Maria del Vendrell.
- 1851 - 16 juny. Rep un pagament de l'administració de la Cort de Maria per esculpir el colom i raigs daurats de l'altar. Es tracta d'una representació de l'Esperit Sant que hi havia al centre del sostre de la capella central de l'altar. El colom era platejat i els raigs daurats.
- 1851 - 1 d'agost. Mor la seva esposa, Teresa Gibert i Escofet (1820-1851).
- 1851 - 28 de novembre. Rep un pagament de la Confraria vendrellenca de la Cort de Maria per haver encarnat el Sant Crist petit i fer i daurar l'altar (mesa?) per col·locar al peu de la imatge.

Comptes de l'Administració de la Cort de Maria del Vendrell del 1851, on es detallen els pagaments fets a l'escultor Joan Toldrà per la construcció de l'altar per a la confraria vendrellenca (AHPV).

- 1853 - 3 de gener. Rep un pagament de l'administració de la Cort de Maria del Vendrell per fer dos gerros i daurar-los.
- 1853 - Realització del misteri de l'Ecce-Homo o de cal Figueras, per encàrrec del seu oncle Josep Escofet i Olivella per a la Germandat de la Puríssima Sang de Nostre Senyor Jesucrist del Vendrell. El conjunt, l'integren dues imatges d'1,70 m; una, la de Pilat, és de vestir, Jesús és una elogiada imatge de talla, i la seva primera obra d'aquest tipus que es coneix.
- 1853 - 5 de juny. S'estrena la carrossa-tabernacle de la Mare de Déu de la Cort del Vendrell; Toldrà és autor de l'escultura, daurat i platejat de l'obra per la qual rep, el 4 de juny, 540 rals.
- 1855 - Juny. És a Roma per tal de tramitar personalment la dispesa per l'impediment canònic del primer grau d'afinitat per tal de poder casar-se amb la seva cunyada Rosa.
- 1855 - 14 de juny. Es casa per poders, a l'església de Sant Agustí de Urbe, a Roma, amb Rosa Gibert i Escofet (1825-?). Toldrà segueix estant a Roma.

- 1855 - Juliol-agost. Des d'Itàlia s'embarca cap a Terra Santa i visita Jerusalem i els llocs sants de Palestina.
- 1855 - 16 de setembre. Toldrà, que ja ha retornat al Vendrell, renova, a la parròquia vendrellenca, el consentiment donat per al matrimoni celebrat amb Rosa Gibert al juny des de Roma i per poders.
- 1855 - A partir de la seva visita a Terra Santa inicia la creació de la seva gran producció de figures de pessebre, les quals oscil·len entre els 10-12, els 14-16 i 18-20 cm.
- 1857 - 12 de febrer. Neix el seu fill Manuel, el qual emigrà a Amèrica i féu d'interpret i de professor d'idiomes.
- 1860 - 24 d'agost. Rep un pagament de la parròquia vendrellenca de 540 rals per a la restauració de l'orgue del Vendrell i 100 rals més per a despeses de viatges per visitar els orgues de Vilanova i Tarragona (per veure el funcionament).
- 1861 - 14 de desembre. Neix el seu fill petit, Enric, el qual fa d'ebenista. En la inscripció del bateig del fill consta que Toldrà és pintor.
- 1869 - Després de la Revolució del 1868, en l'Ajuntament constituït l'1 de gener de 1869, Joan Toldrà és regidor tercer.
- 1873 - 22 de novembre, es casa el seu fill gran, Francesc Toldrà Gibert, que fa de boter, amb Rita Boixadós i Puig.
- 1874 - 17 de setembre. Bateig del seu nét, Joan Toldrà i Boixadós. L'avi Joan Toldrà consta com a botiguer.
- 1881 - 7 de març. Bateig de la seva néta, Teresa Toldrà i Boixadós. Viuen al carrer del Sol núm. 7 (dels Cafès). L'avi Joan Toldrà consta com a escultor.
- 1883 - 11 d'octubre. Casament del seu nebot Pau Jané Gibert amb Bonaventura Borrut i Solé. Toldrà els regala una imatge de vestir de la Mare de Déu del Roser, de 64 cm d'alçada. És la darrera imatge datada de la seva producció.
- 1885 - El seu fill Manuel és el primer director del periòdic local *El Arco de Bara*. Viuen a la nova casa del carrer Cases Noves carretera Dr. Robert núm. 20.
- 1885 - 25 de febrer. Neix el seu nét Manuel, a la casa del carrer del Sol (Cafès) núm. 7, i morí l'any 1891. L'avi consta que és escultor. Es troba encara en actiu.
- 1887 - 25 de juliol. Darrer castell de focs documentat de la seva llarga producció pirotècnica.
- 1889 - El 19 de gener, als 78 anys, és enterrat al Vendrell.

2. OBRES DATADES

La realització d'imatges exemptes comprèn la major part del llegat escultòric d'en Toldrà. La seva producció abasta tant la imatge de talla de mida natural com les típiques imatges de vestir per a aparadors de les alcoves, passant per les imatges de vestir majors, destinades al culte i als seguicis processionals.

La seva producció s'inicia l'any 1845, any en el qual podem documentar la seva primera imatge, i s'estén fins a l'any 1883, en el qual tenim documentada la darrera. Tot i així, l'any 1885 Toldrà encara és esmentat com a escultor, fet que d'alguna manera evidencia que el nostre artista es troba en actiu durant uns quaranta anys, almenys fins a quatre anys abans de la seva

mort. Durant aquests 40 anys d'activitat artística Toldrà realitza fins a 21 imatges exemptes que hem pogut inventariar; tot i així, som conscients que resten moltes d'altres sense localitzar, com ja recullen els seus primers biògrafs, com Manel Romeu: *"Fora molt llarga la llista si haviem de ressenyar las moltas i bellas esculpturas que sortiren de sas mans"*.⁽⁵⁾ També Valentí Carné deixa constància de la seva ingent producció imatgera, *"arribant a ser tants los treballs fets en aquet delicat ram, que seria poc menos que imposible l'enumerar-los."*⁽⁷⁾

Gran part de la seva obra, sobretot la imatgeria més qualificada, particularment gairebé totes les seves escultures majors i obra de talla, varen desaparèixer durant els fets revolucionaris del 1936. Avui sols en resten alguns testimonis fotogràfics i als voltant d'unes cinc de les seves imatges de vestir menors, conservades en cases particulars de la vila.

Santa Anna, obra de Toldrà per encàrrec de la família de Pau Guadiola i Guimerà. (Col. D. Ferrer)

1. Imatges exemptes

Santa Anna

La seva primera imatge coneguda i documentada és la imatge de santa Anna. Es tracta d'una imatge de vestir per processionar que va realitzar l'any 1845 per encàrrec dels administradors de la Confraria de Santa Anna de la parròquia vendrellenca. Durant molts anys aquesta imatge va ser guardada a casa de l'administrador principal de la Santa, en aquest càrrec documentem l'any 1861 Bonaventura Bassa Rigual "Ventureta" (1808-1883), boter, botiguer i músic domiciliat al carrer Santa Anna núm. 19; després exercirà el càrrec Gregori Sendrós Figueras "Gori Sendrós" (1817-1877), serraller domiciliat al carrer de Santa Anna núm. 53. Després el seguirà el seu fill, Salvador Sendrós Vilaró "Vador Sendrós" (1855-?), també serraller, que trobem documentat encara l'any 1880, i, finalment, l'any 1886 ostenta el càrrec Manuel Rius i Balaguer (1845-?), fuster domiciliat al carrer de la Barceloneta Alta núm. 21. La Confraria de Santa Anna era per tradició administrada per menestrals, i si atenem als domicilis, principalment per gent del barri vendrellenc de la Barceloneta.

El *Diario de Barcelona* de 22 de juliol del 1845 ja recull a l'entorn de la imatge que "*el día 25 por la tarde [...] después sera trasladada a la Iglesia parroquial la nueva imagen de la Santa con asistencia del Ayuntamiento*".

L'any 1846, el mateix *Diario de Barcelona* del 30 de juliol comenta: "*No podemos menos de notar que la nueva imagen de Santa Ana, los fuegos pirotécnicos y un nuevo túmulo construido para la festividad de los difuntos, todo obras de muy buen gusto, han sido trabajadas o construidas en la propia villa del Vendrell por un joven cubano que no ha recibido lección alguna de escultura, pintura, ni pirotécnia, debiendo su adelanto en estos ramos a su prespicaz ingenio.*"

Sembla, doncs, clara l'atribució de l'autoria de la imatge estrenada ja l'any anterior a l'escultor i pirotècnic Joan Toldrà.

La Mare de Déu de la Cort

L'any 1849, Toldrà realitza la segona de les seves imatges documentades. Es tracta de la imatge de la Mare de Déu de l'Amor Hermós, una nova imatge de vestir que va obrar per encàrrec de la Confraria de la Cort de Maria de la parròquia vendrellenca fundada l'any 1848. Una imatge per la qual va cobrar, amb data de 27 de novembre de 1849, la quantitat de 440 rals ("a Juan Toldrà por el importe de la Imagen de la Virgen, angeles y nube").⁽³⁾ Aquesta imatge va ser beneïda el 7 de desembre de 1849.

Segons descriu l'inventari de la Confraria del 1853, es tracta d'"*una imatge de Maria Santíssima de sis y mig pams de elevació ab lo nubol platejat i dos angels encarnats*".⁽²⁾

Es tracta també d'una imatge de vestir, d'1,30 m d'alçada, que va ser venerada en el seu altar de la parròquia vendrellenca entre 1849 i 1936.

Mare de Déu de l'Amor Hermós, obra de l'any 1849 per a la Confraria de la Cort de Maria de la parròquia del Vendrell.

L'any 1850, sabem que Toldrà realitza una petita imatge de la Mare de Déu per a la bacina de la Confraria; així, el 15 de febrer de 1850 trobem anotat: "A Juan Toldrà (á matines) por la imagen de la bacina 48 reales".⁽³⁾ Un dels seus primers biògrafs, Valentí Carné, ja li atribueix, l'any 1906, l'autoria de la imatge de la Verge de l'Amor Hermós de la parròquia vendrellenca.⁽⁷⁾

Imatge de la Casa Masriera

Un altre dels seus biògrafs, Manel Romei i Guimerà, recull que: "Al 1850'n feu una per la casa Masriera que va ser molt alabada pels intel·ligents de Barcelona".⁽⁵⁾

Cal fer constar aquí que, segons el mateix autor, la casa d'argenteres i orfebres Masriera de Barcelona va comercialitzar el sistema ideat per Toldrà per tal de daurar i platejar metalls cap al 1848.⁽⁵⁾ Els Masriera foren una coneguda nissaga d'argenteres i artistes barcelonins, amb els quals Toldrà tingué una estreta relació cap a meitat del segle passat. En concret, sembla que fou amb el fundador de la casa Josep Masriera i Vidal (Sant Andreu de Llavaneres 1810 - Barcelona 1875) i que el 1840 va establir el seu obrador al carrer Vigatans de Barcelona.⁽⁶⁾

La Mare de Déu del Roser de cal Figueras, del 1883, és la seva darrera imatge datada, regal de noces al seu nebot Pau Jané Gibert. (Col. J. Cañas)

La Mare de Déu del Roser

La Mare de Déu del Roser de Cal Figueras és la seva darrera obra escultòrica documentada. Es tracta també d'una imatge de vestir, de 64 cm d'alçada, que Toldrà va regalar al seu nebot Pau Jané i Gibert "Pau Figueras" (1858-1940) quan, l'onze d'octubre de 1883, va contraure matrimoni amb Bonaventura Borrut i Solé. Avui és conservada per Jaume Cañas i Figueras, besnét d'en Pau Jané.

2. Els Misteris

Una altra de les seves facetes d'escultor fou la reforma, restauració, substitució i creació de nou en nou de conjunts d'imatges de talla o de vestir destinades a configurar les representacions plàstiques processionals dels misteris de la Setmana Santa.

En aquest sentit, l'arribada al Vendrell del nou rector Mn. Josep Crusat i Vila (1848-1856) dona tot un nou impuls a la creació i arranament de tot aquest tipus de conjunts escultòrics per processionar, un procés que documentalment sembla emmarcar-se durant el trienni que va del 1850 al 1853 i en el qual l'escultor Joan Toldrà va jugar un rol força important.

Misteri de l'assotament "de cal Galofré"

Algun dels primers estudiosos de la vida d'en Toldrà li atribueixen la realització d'aquest conjunt d'imatges. D'aquest parer sembla mostrar-se clarament en Manel Romeu i Guimerà ("posteriorment [al 1848] modelà'l misteri del assotament").⁽⁵⁾

D'altres autors, com Jaume Ramon i Vidales, recullen que *"el de la Flagelación del Señor, más vulgarmente conocido por 'l'Assotament', data del año 1817, en que lo hizo construir la hoy [1897] suprimida Confradía de San Gregorio, gastando en el mismo la suma de 400 duros, moneda catalana."*⁽¹¹⁾

Del mateix parer sembla mostrar-se l'autor d'un nou article a l'entorn dels misteris vendrellencs publicat l'any 1925, que sembla basar-se en l'anterior de 1897: *"Data de l'any 1817 en que el feu construir la avui suprimida Confraria de Sant Gregori"*.⁽¹²⁾

Aquest misteri era també conegut pel nom de "misteri de cal Galofré", ja que en l'oratori d'aquesta casa pairal vendrellenca, situada al carrer Nou, núm. 1, era guardada la imatge de Jesús lligat a la columna. D'aquest fet hi ha també constància escrita:

El pas del Açotament compost d'una ben tallada imatge de Jesús lligat a un pilà i açotat per dos fastigosos saions. Aquest pas es propietat i guardat durant l'any pels successors de la antiga i senyorial casa coneguda per cal Galófre.⁽¹³⁾

Els comptes de la Confraria de Sant Gregori recullen que el misteri fou adquirit l'any 1817 i l'any 1819 coneixem ja l'existència de l'oratori de la casa d'en Francesc Galofré.⁽¹⁴⁾ Cronològicament no és possible que Toldrà, nat l'any 1811, obrés aquelles imatges; hi ha, però, la possibilitat que en "Matines" arrangés o adobés el conjunt escultòric cap a meitat del segle XIX, en l'època de Mn. Crusat.

En aquest sentit, en un inventari de la Confraria de Sant Gregori, datat l'any 1850, hi trobem una anotació prou interessant: "Misteri de l'assotament arreglat". Possiblement aquesta reforma de meitat del segle XIX fos encarregada a Joan Toldrà, i aquest fet hagués comportat l'atribució de l'obra a l'imatger.

Cal valorar també el fet que hi havia també certs vincles familiars entre Josep Galofré i Espina —el qual guardava llavors la imatge a l'oratori familiar— i en Josep Escofet i Olivella, fundador i promotor de la Germandat de la Puríssima Sang l'any 1847 i del misteri de l'Ecce-

Imatge de Jesús de Natzaret, obrada per Toldrà l'any 1851 per al misteri de la caiguda. Fou venerada en altar propi a la parròquia fins a l'any 1936. (R. Mª Figueras)

Homo, obrat per Toldrà l'any 1853. Escofet era gendre d'en Galofré i alhora oncle de l'esposa d'en Toldrà.

L'any 1929, consta feta una altra restauració, ara clarament concretada, de les figures dels dos saions: *"l'haver-se tornat la vista als dos jueus que aqoten a Jesús en el pas de la flagel·lació."*⁽¹⁶⁾

Misteri del Natzaret, "de la Caiguda"

Si seguim Jaume Ramon i Vidales, el misteri del Natzaret *"fue construido en el año 1764 con figuras de cartón, las cuales fueron substituidas por las actuales (1897) en el año 1851, construyéndose en dicho año el retablo donde se venera la imagen del Nazareno. que fúe bendecida el 23 de marzo de 1851"*.⁽¹¹⁾

El conjunt del misteri representava la sisena estació del viacrucis. Segons una descripció del 1924, *"resulta d'un bon conjunt, es el Natzaret camí del calvari, fuetejat per un saió, sortint-li al camí la Verònica. El saió que figura en aquest pas, és conegut pel Jueu del Paraire, ignoro a quina causa, o llegenda, es degut l'origen d'aital renom."*⁽¹³⁾

Un altre testimoni més recent també recorda aquest personatge *"del qual recuerdo la cara ferotge de l'esbirro en actitud de flagel·lar Jesús, assot enlaire i que per les nostres mares era utilitzat com motiu de rebuig i per induir-nos a un bon comportament, dient-nos: 'Ets més dolent que el jueu del paraire!'"*⁽¹⁰⁾

En els comptes de l'administració de la Confraria del Santíssim Sagrament del Vendrell consta l'adquisició, l'any 1826, de les tres imatges del misteri "el jueu, la verònica i Jesús en la caiguda". D'aquest conjunt escultòric, se'n desconeix l'autor.⁽¹⁴⁾ Al cap de 25 anys Joan Toldrà substitueix les tres antigues imatges de cartró per tres de noves de vestir; respectant l'antiga formació —jueu, Verònica i Natzaret— i la iconografia de Jesús, presentant-lo també en la caiguda.

De l'atribució de la imatge de Jesús Natzaret al cisell d'en Joan Toldrà, en deixen constància, a més de les fonts familiars⁽⁸⁾ i orals, d'altres autors com Manel Romeu⁽⁵⁾ o Valentí Carné.⁽⁷⁾

De les tres imatges, avui sols es conserva la de la Verònica, retrobada l'any 1954 i reincorporada a l'actual misteri. Es tracta d'una imatge de vestir, d'1,18 m d'alçada.⁽¹⁴⁾

El Misteri de l'Ecce-Homo, "de cal Figueras"

Novament l'atribució d'aquest misteri vendrellenc a l'escultor Toldrà compta amb diversos testimonis orals i escrits. En primer lloc Jaume Ramon escriu, l'any 1897:

El que representa á Pilatos mostrando á Jesús en el balcón del pretorio es propiedad de la Hermandad de la Prurissima Sangre de Nuestro Señor Jesucristo y fué construido en el año 1853 bajo la iniciativa i protección del caritativo y religioso comerciante de esta villa don José Escofet y

Olivella, fundador de dicha hermandad; quien adelanto i pagó en parte la cantidad de 3398 reales que costó. Tanto la figura de Jesús como la de Pilatos son debidas al cincel del conocido artista vendrellense don Juan Toldrà.⁽¹¹⁾

D'altres autors, com Romeu⁽⁵⁾ i Carné,⁽⁷⁾ també reconeixen la seva autoria. També en Salvador Vidal apunta: "*Segeix el pas compost per altra imatge de Jesús, coronat d'espines i amb un captre de canya, aixecant-li la balona la figura de Pilat en el moment de mostrar-lo al poble, pronunciant les paraules Ecce Homo*" (aquí teniu l'home). Aquesta obra escultòrica és deguda al vendrellenc aficionat en Joan Toldrà, vulgarment conegut pel "Matines".⁽¹³⁾

Sembla, doncs, haver-hi acord general en l'atribució del conjunt d'imatges d'aquest misteri al nostre imatger. El conjunt representava la primera estació del viacrucis —Jesús és condemnat a mort—, i mostra Jesús i Pilat al balcó del pretori. Toldrà va treballar Jesús com una bona imatge, de talla d'1,70 m d'alçada, amb molta cura en la realització de l'aspecte anatòmic, ja que la figura de l'Ecce-Homo és presentada amb el tors nu. És la seva primera talla coneguda i de la qual es destaca que "*ha sigut elogiadíssima la imatge de Jesús*".⁽¹³⁾ La figura de Pilat, també de la mateixa alçada, era, en canvi, una imatge de vestir; "*la de Pilat, que segons autoritzades opinions, no està adequada a la época*".⁽¹³⁾ Aquesta imatge de vestir provoca encara d'altres comentaris en la premsa local "*que'm dieu del Pilat amb barba, tirbant i habillat de vellut? —que va molt mudat ...per a tan curta passejada...*".⁽¹⁸⁾

A banda d'aquest anacronisme estètic del vestuari de Pilat, val a dir que ambdues imatges tenien un acabat prou acurat. Toldrà va obrar aquest conjunt per a la Germandat de la Puríssima Sang, una associació de socors mutus de caire confessional activa al Vendrell entre 1847 i 1918. Les imatges del misteri eren guardades a casa del president d'aquesta associació. Cap a finals del segle XIX les conserva Pau Jané i Gibert "Pau Figueras" (1858-1940), boter i botiguer, al seu domicili del carrer de la Barceloneta Alta, núm. 1, i després al del carrer de Santa Anna núm. 31. Jané és membre de la junta directiva durant 29 anys; l'any 1893 entra en el càrrec de germà major, i és president des de l'any 1909 fins a la dissolució de l'entitat, l'any 1918. L'acta de la darrera reunió i de la dissolució de la germandat el declara conservador vitalici del grup escultòric del misteri.

Les imatges foren incinerades a l'agost de 1936. El 2 d'abril de 1999, sota la iniciativa dels Armats del Vendrell, es recuperava aquest grup escultòric reproduït per l'escultor olotí Agustí Llibert i Dilmé, dels tallers Jubanteny. Les noves imatges són novament guardades a l'antiga casa de Cal Figueras, pel besnét del darrer president de la Germandat Vella, Jaume Cañas i Figueras.⁽¹⁵⁾

El Sant Crist

Alguns autors atribueixen també a Toldrà l'autoria de la imatge processional del Sant Crist de la parròquia vendrellenca, la qual era guardada a la sagristia i portada pel Cos de Portants del Sant Crist.

Així, Salvador Vidal ens diu: "*Crist Crucificat segueix al anterior en la processó i es una altra bella pessa escultòrica deguda al mentat vendrellenc Joan Toldrà.*"⁽¹³⁾

També de la mateixa opinió es mostra n'Antoni Flotats: *“En una església del Vendrell s’hi venera un Sant Crist, un Sant Crist crucificat, de belles feccions i de talla corrent. [...] Aquest crucifix és un donatiu fet per un home d’aquesta vila. Es deia o l’anomenaven Matines; era un home tan original com enginyós; no direm més, que, d’aquesta imatge, ell n’és l’autor absolut perquè ell amb les seves destres mans forjà de cop i de nou aquesta escultura.”*⁽¹⁹⁾

Respecte a aquesta atribució, un article publicat per la redacció del setmanari *Baix Penedès* sentenciava: *“A la nostra església parroquial no s’hi venera cap imatge de Sant Crist tallat en aital fusta (cirerer), ni cap Sant Crist tallat per en Matines.”*⁽²⁰⁾

Novament l’atribució de l’obra a Joan Toldrà pot derivar, com en el cas del misteri de cal Galofré, del fet que el nostre imatger arrangés o restaurés la talla, que en realitat sembla que va ser adquirida per la Confraria del Santíssim Sagrament l’any 1784.⁽¹¹⁾ ⁽¹²⁾ Treballant a l’entorn de la hipòtesi de la restauració, s’ha localitzat, en la llibreta de comptes de la parròquia del 1880, la següent despesa: *“Por recomponer la imagen del Sto. Cristo 12 reales”*. L’anotació no deixa constància, però, de l’autor d’aquest arranjament.

3. Retaulista, daurador i pintor

A més d’imatger, l’escultor Joan Toldrà prengué part en la realització de tres dels altars-retauls de l’església vendrellenca construïts a meitat del segle XIX.

L’arribada de Mn. Josep Crusat i Vila a la parròquia vendrellenca l’any 1848 comporta tota una colla de millores en l’interior del temple. La pintura i neteja interior de les tres naus de l’edifici, el resseguiment de les teulades i la potenciació de tres noves devocions amb l’erecció de tres nous altars, l’un dedicat a Sant Pau apòstol, un altre a la Mare de Déu de l’Amor Hermès i finalment un tercer a la renovada imatge de Jesús Natzaret.

L’altar de Sant Pau

És el mateix rector Crusat que ens explica a l’entorn d’aquest altar: *“En lo mateix any 1850 se feu també lo altar de S. Pau Apostol que esta colcat á la altre part collateral del Presbiteri. Aquest fou costejat i pagat per la Sra. Paula Farré Viuda (dita la Puvilla argelagueta) de la present Vila. qui ha volgut dejar per memòria sua y adorno de la mateixa [...] fou beneit lo altar [...] lo dia vint y vuit de juny del mateix any y al dia vint y nou fou colocada en lo mateix altar la imatge del gran Apostol St. Pau.”*⁽¹⁾

L’altar-retaula de Sant Pau fou finançat per Paula Farré i Caralt “Pubilla Argilagueta” (1807-1872). En aquest petit retaula l’escultor Joan Toldrà va obrar-hi almenys les columnes que fan de suport al conjunt arquitectònic. Unes columnes que gairebé foren causa d’un plet: *“En lo altar de San Pau Apostol, la Corte de Maria hi té un dret i consisteix en las dos columnas. ditas columnas eran fetas per lo altar de la Corte i la fundadora del altar de Sant Pau Señora Paula*

Farré [dita Argilagueta] desitjant que est altar se beneís i cantás la primera missa en la festivitad dels Sants Apostols Sant Pere i Sant Pau, que era proxima, per est motiu se me presentá [...] que li deixàs jo [...] las dos columnas que estaban ja acabadas per lo altar de la Verge, prometentme que després faria fer altrás, per suplir estas o be donaria son valor. Pasat molt temps no venint ni las columnas, ni son valor, determiné anar a casa de dita señora [...] se negà a pagarlas, elegant, que ella havia pagat al escultor, fuster i demés que habian treballat al altar.”⁽²⁾

El llibre de caixa de l'administració de la Cort de Maria concreta clarament a l'agost de 1850 la participació de Toldrà en l'altar de sant Pau: *“Escultor Joan Toldrà (á Matinas) ahun no ha presentado la cuenta por razón de estar en contiendas a causa de haberse colocado las columnas de la Virgen en el altar de San Pablo y la dueña de aquel altar, que es la señora Paula Farré (á Argilagueta) y no querer esta señora satisfacer su importe, por cuyo motivo la Corte de Maria posee un desecho en el Altar de San Pablo Apostol.”⁽³⁾*

L'altar de La Mare de Déu de la Cort

La Confraria fou fundada al juliol de 1848, sota la iniciativa de Rosa Vidal, muller del farmacèutic local Isidre Alomà i del vicari parroquial Josep Ignasi Escala i Ferrando (vicari de 1848-1853). El 10 d'agost, sense altar propi, es va col·locar un quadre de la titular a l'altar-retaule de la capella del Roser. A l'agost de 1849 la confraria queda definitivament constituïda a la vila, amb total independència de la de Barcelona.⁽³⁾

La imatge obrada ja per Toldrà es beneí el 7 de desembre d'aquell mateix any, acabada la novena. En no tenir encara altar propi, *“se retiro la Virgen en la Rectoria por no tener lugar en la Iglesia para colocarla decentemente.”⁽³⁾* El 26 de gener es basteix un altar provisional, altar que es retira el 14 de juliol *“por quitarse el Altar interino y tener ya concluido el propio altar. Desde este dia hasta el 24 se trabajo en colocarlo.”* Finalment l'altar es beneí el 24 de juliol de 1850.⁽³⁾

En la construcció de l'altar, hi treballaren el fuster Isidre Farré, el qual, el 16 d'agost de 1850, rebia la quantitat de 71 duros i 9 rals, el serraller Fèlix Mascaró, que rebia, el 27 d'agost, 1 duro i 12 rals; el mestre d'obres Jaume Nogués, que, pel trasllat de l'altar de casa del fuster a l'església, treure la pilasta (del presbiteri), clavar l'altar i muntar i desmuntar l'entaulat per pintar i daurar el conjunt de l'altar, va rebre, el 12 d'agost de 1850, 2 duros i 6 rals, i el daurador Felip Pascual i Compte, que daurava llavors part del retaule de l'altar major,⁽⁴⁾ i va rebre, el 8 d'agost de 1850, 37 duros i 11 rals per *“yeso é imitar el marmol con la gloria dorada de oro fino 20 duros. Importe de una pieza y media de terciopelo para el nicho 4 duros 1 real. Dorar las columnas, escudo de la mesa y pie de la Virgen 13 duros 10 reales.”⁽³⁾*

Finalment, el 21 de gener de 1851, el *“escultor Juan Toldrà (á Matinas) ha presentado la cuenta de su trabajo empleado en el altar de la Corte y es como sigue: Gloria 5 duros. Cañas de las columnas y madera de las beses y capiteles 6 duros 12 reales. Picar la cornisa 2 duros. Trabajo de los capiteles y hacer las hojas 6 duros. escudo de la mesa 1 duro 16 reales. son 21 duros 8 reales. Nota (se ha de añadir el valor de la paloma y sus rayos que es 5 duros).”⁽³⁾* La darrera nota fa referència a una representació de l'Esperit Sant, col·locada al mes de maig de 1851.

Una descripció de l'altar la trobem a l'inventari de la confraria: *“Un altar ab tarima, tot de fusta jaspiat; doradas las glorias, capitells i basas de las columnas y lo escut de la mesa; lo nicho guarnit de paper ballutat carmesí y al centro de la cúpula una paloma platejada ab los raigs dorats fí. Dit altar está colocat en la pilastra del presbiteri en la part de la Epistola.”*⁽²⁾

L'altar del Natzaret

També és el rector Josep Crusat qui deixa constància de l'erecció d'aquest altar: *“En lo any 1851 igualment lo dia vint i tres de mars se benahí ab llicencia corresponent, lo altar nou, que los administradors de la Minerva de la present Parroquial Iglesia han fet en honor de Seus Nazareno, colocant en son Camari la sua piadosa i sagrada imatge.”*⁽¹⁾

El llibre de comptes de l'Administració del Santíssim Sagrament també deixa constància d'aquesta obra. Així, els administradors Joan Borrell, Pau Gomis, Joan Borrell “Metget” i Pau Hugué donen comptes, el 24 de novembre de 1852. El rector fa constar que tenen cura dels altars del Santíssim Sagrament, Sant Isidre i Sta Magdalena *“y actualment al nou de Jesús Nazareno, que per la sua religiositat i diligencia han fet fer de nou.”*

La similitud d'aquest altar i els altres dos obrats l'any 1850 amb participació de l'escultor Toldrà fan suposar que també va prendre part en la seva construcció; a més, cal afegir que Toldrà és l'autor de la imatge del Natzaret i de la remodelació de tot el misteri aquell mateix any.

Daurador i pintor

Una altra de les seves facetes artístiques va ser la de daurador i pintor; una tasca que el Matines va realitzar i perfeccionar tant en la tècnica de daurar metalls com en la seva pròpia producció decorativa d'imatges i peces dels altars-retaules.

Pel que fa al primer aspecte Manel Romeu explica: *“Al any 1848 practicà estudis i ensajos de galvanoplastia, al objecte de platejar i daurar metalls, arribant á dominarla ab tanta perfecció, que sapigut pels principals argenters de Barcelona se'l disputaren porque'ls hi ensenyés el procediment, emportantsen la preferència la casa Masriera”*⁽⁵⁾

Ja hem parlat abans d'aquesta important nissaga d'argenters barcelonins.

Del segon aspecte, del de daurador i pintor de la seva pròpia producció escultòrica, també en deixa constància en Valentí Carné: *“Aquets treballs n-hi reportaren d'altres, tals com son lo juntar, l'enguixar y el daurar, en lo que feu moltes obras de un exquisit mèrit artístic, puig en la part de pintura partia de la base de ferse ell mateix los tints y els barnissos, empleant pera daurar, casi sempre, or de lley pera lo que es valia fonent monedes d'or, puig per tot lo que feya ho volia bó y segú.”*⁽⁷⁾

La Dona dels Pollastres, figura de pessebre que ens mostra el realisme de la imatgeria toldraniana. (Col. C. Altés)

Aquesta tècnica decorativa la va aplicar a la decoració de llars, sales i arcoves. Un exemple ens l'explica la seva néta, Rosa Toldrà.⁽⁸⁾ La tradició familiar explica que, en néixer el fill petit, l'Enric, pare de la nostra informant, el pare va decorar l'alcova de casa seva tota d'or, i tots esperaven al temple per al bateig, mentre ell enfeinat acabava de decorar l'estança. Aquesta anècdota familiar queda d'alguna manera reflectida en la inscripció del bateig del seu fill, celebrat el 14 de desembre de 1861, ja que consta que el pare de la criatura és "Joan Toldrà, pintor"; val la pena d'assenyalar que és l'única vegada que se li atribueix aquest ofici.

De la seva obra artística coneguda com a pintor i daurador, en deixem constància a la cronologia inicial d'aquest treball.

4. Toldrà pessebrista

Un altre aspecte de la seva obra escultòrica és el de pessebrista. L'origen de la seva nombrosa producció de figures de pessebre cal cercar-lo segons la tradició familiar en el seu viatge a Roma l'any 1855, una vegada ha gestionat la dispensa eclesiàstica i s'ha casat per poders el 14 de juny; des d'Itàlia s'embarca cap a Terra Santa i visita Jerusalem i els llocs sants de Palestina. En retornar al Vendrell, al setembre de 1855, va portar la idea de reproduir tot allò que va veure en un monumental pessebre, que integraven més d'un centenar de figures treballades amb tot detall.⁽⁸⁾

Aquesta producció pessebrista va variant de mida i oscil·la dels 10-12 cm fins als 18-20 cm. De la concepció toldraniana del pessebre, se'n destaca que *“en el tema dels pessebres, va ser el primer que els va fer amb perspectiva, és a dir, les figures més grans al davant i les més petites al darrera, creant així una sensació de profunditat.”*⁽²¹⁾

L'any 1927, es conservaven al Vendrell al voltant d'unes 66 figures de pessebre d'en Toldrà. Aquestes foren exposades dins la secció d'art retrospectiu de la II Exposició d'Art del Penedès. Les Mares Escolàpies, amb el núm. 35 del catàleg, exposaven 14 figures, mentre que en Joan Ripoll i Purificació, amb el núm. 43, presentava *“52 figures de pessebre modelades per l'imatger Toldrà.”*⁽¹⁷⁾

A l'entorn de la localització de les figures a principis dels anys 60 explica J. Mª Inglès:

Modeló un “pessebre” completo; con figuras de extraordinario realismo, y a la vez con la proporción visual de la perspectiva, para el montaje del mismo. Actualmente (1961) estas figuras están distribuidas, en su mayor parte propiedad de nuestro ilustre compatriota Pablo Casals y el resto que estaba en poder de la comunidad de religiosas Escolapias, extinguida en nuestra villa, fueron distribuidas por obra de Mn. ramón Companys entre varias familias de la villa, de las que ignoramos el paradero exacto.⁽²²⁾

Pel que fa a la datació dels fets, direm que Mn. Ramon Companys (1877-1956) va morir al Vendrell al desembre de 1956, i que l'edifici de l'excol·legi de les Escolàpies no fou adquirit per l'Ajuntament de la vila fins al 24 d'octubre de 1959.

3. OBRES INDATADES I ATRIBUÏDES

Dintre de la imatgeria toldrariana hi ha tota una colla d'altres imatges, algunes de les quals encara es conserven, que resten indatades, juntament amb d'altres que li són atribuïdes pels seus biògrafs; de totes elles, voldríem també deixar-ne constància, ja que configuren un aspecte molt ampli de la seva producció coneguda.

Imatge del Sant Crist en l'agonia que han conservat, generació rere generació, els hereus de l'escultor Joan Toldrà durant tres generacions. (Col. J. Toldrà)

1. Imatges de Jesús de Natzaret

Manel Romeu i Guimerà, un dels primers estudiosos de la trajectòria artística de Toldrà, li atribueix *“dos Nazarenos, un per Vilanova i un altre per aquí'l Vendrell”*.⁽⁵⁾

Pel que fa a la datació de les obres, tan sols aporta que són fetes “posteriorment al 1850”.⁽⁵⁾

Jaume Ramon i Vidales data clarament la imatge vendrellenca, *“fue bendecida en 23 de marzo de 1851”*.⁽¹¹⁾ No hi ha cap altra referència a l'entorn de la de Vilanova.

Pel que fa a la iconografia de les dues imatges de Jesús de Natzaret de les parròquies vilanovines, tant la de la Santa Maria de la Geltrú com la de Sant Antoni, era prou semblant a la vendrellenca. Jesús es presenta amb la creu al coll i caigut de genolls al terra. De la de la Geltrú, en coneixem un gravat publicat l'any 1887 a la portada del reglament del “Montepío” sota la seva advocació: Jesús apareix amb la mateixa posició corporal que el Natzaret vendrellenc, el genoll dret el té dalt i l'esquerre baix, i la creu carregada a l'espatlla esquerra.

Pel que fa al de Sant Antoni, en coneixem un gravat publicat l'any 1858 a la capçalera d'unes "coplas en alabansa" editades per la "Venerable Tercera Orde del Seràfich Pare S. Francesch" de l'església de Sant Antoni Abat. En aquest altre gravat Jesús apareix amb ambdós genolls al terra i la creu damunt l'espatlla dreta.

2. Les imatges del Sant Crist

El Sant Crist és una altra de les imatges obrades per Toldrà. En primer lloc cal parlar de la imatge de Jesús crucificat que va obrar per la parròquia de Santa Maria de Bellvei; és la segona de les seves talles documentades. En aquest cas, tant Manel Romeu com Valentí Carné li atribueixen l'autoria. Romeu sols esmenta la imatge,⁽⁵⁾ mentre que Carné diu *"aixís com també lo Sant Crist, de gran tamany, que existeix en Bellvey"*.⁽⁷⁾

A banda d'aquest Sant Crist de Bellvei, Toldrà va obrar tota una colla de crucificats de petita mida per a entitats religioses o particulars. Ja l'any 1850 documentem la seva primera imatge d'aquest tipus, possiblement per a la credença de l'altar de la Cort de Maria del Vendrell.⁽³⁾

L'any 1896, traspasat ja l'escultor, tenim coneixement per la premsa local del sorteig d'una d'aquestes peces: *"En los escaparates de la tienda del señor Mumbrú, se halla expuesta una preciosa imagen del Crucifijo, obra de talla debido al cincel del difunto artista vendrellense don*

Sant Carles Borromeu, imatge realitzada per Toldrà per a la família de Carles Raventós i Fortuny i que fou exposada a la II Exposició d'Art del Penedès l'any 1927. (Col. Mª A. Vidal)

Juan Toldrà, que con justicia esta llamando la atención de las personas inteligentes. Dicha escultura se rifa á 50 céntimos el número."

També l'any 1927, en el marc de la II Exposició d'Art del Penedès, que tingué com a seu el Vendrell, al mes de juliol, s'hi varen exposar tres imatges del Sant Crist de l'imatger Toldrà. Amb el núm. 34 del catàleg i en l'apartat d'art retrospectiu, Joan Toldrà i Boixadós (nét de l'escultor) presentava un "Sant Crist del imatger Toldrà". Aquest, que encara és conservat per Joan Toldrà i Nin (rebesnét de l'escultor), presenta una creu de 68 per 23 cm, amb una imatge d'uns 20 cm aproximadament. La realització plàstica de la imatge està realitzada amb una extraordinària cura del detall; l'estudi anatòmic és perfecte, i Crist és presentat encara viu, amb el rostre gairebé morat en l'agonia.

Amb el núm. 44 del mateix catàleg, Josep Ripoll i Purificación (casat amb una néta de l'escultor) presenta també una imatge del Sant Crist de l'imatger Toldrà. Finalment, amb el núm. 229, la Vda. de Ramon Fontana presentava la tercera peça, identificada també com un "Sant Crist de l'imatger Toldrà".⁽¹⁷⁾

3. D'altres imatges

D'entre la resta de la seva variada imatgeria, de la qual resta algun testimoni documental o fins i tot material, ens cal inventariar:

Sant Isidre

Toldrà va obrar en data indeterminada una imatge de Sant Isidre. Imatge que documenten tant Romeu⁽⁵⁾ com Carné.⁽⁷⁾ El que no acaba de lligar és el lloc on l'any 1906 estava localitzada la imatge. Carné situa la imatge a l'Argentina: "*I un Sant Isidro, que fou enviat á Buenos Aires, que's una verdadera obra d'art per la riqueza de detalles i perfección que l'atresoren*".⁽⁷⁾

Per altra banda, Romeu explica que aquesta imatge es troba a l'Uruguai: "*En fi fora molt llarga la llista si haviem de ressenyar las muchas i bellas esculturas que sortiren de sas mans; tantas que fins en una iglesia de Montevideo s'hi venera una imatge de Sant Isidro, de gran mèrit artístich*".⁽⁵⁾

Sant Carles Borromeu

Una altra de les seves imatges indatades és la de sant Carles Borromeu. Es tracta d'una imatge de vestir, de 80 cm d'alçada, que porta també a les mans un altre dels seus santcrists. Aquesta imatge fou obrada per Toldrà per a la família vendrellenca Raventós-Fortuny, tal com ens informa Mª Àngela Vidal, vídua Escofet. Un dels fills d'aquesta família va ser Carles Raventós i Fortuny.

L'any 1927, trobem aquesta imatge exposada en la II Exposició d'Art del Penedès, celebrada al Vendrell. Amb el núm. 228 del catàleg, Rafel Escofet i Mañé aportava un "Sant Carles, obra de l'imatger vendrellenc Toldrà."

Sant Pau

Toldrà va treballar com a tallista ja l'any 1850 en l'altar de Sant Pau de la parròquia vendrellenca, beneït el 28 de juny d'aquell any. Per la documentació fins ara localitzada sabem que és autor de les columnes que sustentaven la part arquitectònica de l'obra.

Es desconeix, però, qui va obrar la imatge del sant que ocupava la capella de l'altar-retaulle. Aquesta obra va ser finançada per Paula Farré i Caralt "Pubilla Argilagueta" (1807-1872).

És també en el catàleg de la II Exposició d'Art del Penedès de l'any 1927 que localitzem una imatge de "Sant Pau de l'imatger Toldrà", que era exposada amb el núm. 230 per Antònia Fons, Vda. Ribas.

Santa Anna

Santa Anna és la seva primera imatge processional documentada, que va obrar l'any 1845. Una segona imatge de la patrona del Vendrell fou realitzada per Toldrà per a la família de Pau Guardiola Guimerà i Beatriz Ferrer i Virgili. Es tracta d'una composició de dues imatges de vestir, santa Anna, de 66 cm d'alçada, i la Mare de Déu nena, de 56 cm. Ambdues imatges col·locades dalt d'una peanya de 18 cm.

NOTES

- (1) AHPV. *Llibre de Cosueta*.
- (2) AHPV. "Inventari de tot lo que poseheix la Corte de Maria.
- (3) AHPV. *Llibre Corte de Maria (1848-1853)*.
- (4) SALVADOR ARROYO I JULIVERT. *El retaule major de l'església del Vendrell. (1771-1876): Escultors i dauradors*. Comunicació presentada a les 10 enes JEP Els Monjos, maig-juny 1997.
- (5) MANUEL ROMEU I GUIMERÀ. "Els castells de focs del Vendrell d'en Joan Toldrà". Publicat al setmanari *Baix Penedès* el 25 de juliol de 1906.
- (6) GEC.
- (7) VALENTÍ CARNÉ I SOLER. "Galeria de vendrellenchs distingits: Joan Toldrà i Fàbregas". Publicat al setmanari *La comarca de Vendrell* el 21 de juliol de 1906.
- (8) Entrevista a Rosa Toldrà i Rovirosa (1909), néta de l'imatger Toldrà, 15 de juliol de 1994.
- (9) AHPV. *Corte de Maria cuentas desde su instalación en el año 1848* (llibreta de caixa de la Cort de Maria 1848-1866).
- (10) JOAN JOSEP SERRA I FIGUERAS. "Les coses pel seu nom". Setmanari *El 3 de vuit*, 4 d'abril de 1997.
- (11) JAUME RAMON I VIDALES publica tota una colla de notícies dels misteris al periòdic local *El Vendrellense*, l'11 d'abril de 1897.
- (12) Article de redacció "Els Passos o 'misteris' que van a la processó del Dijous Sant". Publicat al setmanari *Baix Penedès* el 4 d'abril de 1925.
- (13) SALVADOR VIDAL I PORTA (SVP). "El Dijous Sant vendrellenc", publicat al setmanari *Baix Penedès* el 19 d'abril de 1924.

- (14) SALVADOR ARROYO I JULIVERT. "Els misteris de la Setmana Santa del Vendrell: la imatgeria". Publicat a *Miscel·lània Penedesenca* IEP. 1994.
- (15) SALVADOR ARROYO I JULIVERT, "El pendó centenari del Misteri de cal Figueras", publicat al setmanari *El 3 de vuit* l'1 d'abril de 1999.
- (16) SALVADOR ARROYO I JULIVERT. "Els misteris de la Setmana Santa del Vendrell II: els records i els versos dels misteris". Comunicació presentada a les 11 enes JEP. Vilafranca, juny de 1998.
- (17) Catàleg de la II Exposició d'Art del Penedès. El Vendrell, juliol de 1927.
- (18) "Parlant amb el Jueu del Paraire", article publicat al setmanari *Baix Penedès* el 14 d'abril de 1928.
- (19) ANTONI FLOTATS. "Procedència d'un Sant Crist", publicat a la revista barcelonina *Curiositats de Catalunya* núm. 14. Barcelona, 14 de març de 1936.
- (20) "Desfet un Qüento", article de redacció publicat al setmanari *Baix Penedès* de 28 de març de 1936.
- (21) ROSEP PROS I ROCA. "Ara és l'hora de calar-hi foc", publicat al *Diari del Baix Penedès* de 25 de juliol de 1996.
- (22) JOSEP Mª INGLÈS I RAFECAS. "Els misteris del Matines", article publicat al periòdic *Vendrell* de 25 de març de 1961.

INVENTARI DE TOPONÍMIA PENEDESENCA

Preguem que es faci conèixer qualsevol referència documental que es tingui dels següents llocs del Penedès:

LLISTA NÚMERO 118 - Estiu - Tardor 07

TOPÒNIMS	MUNICIPI	1ª NOTÍCIA	DATA
CALOPA, la	Font-rubí	La Galopa?	1994
CALOPES, les	Avinyonet	"las Calopas"	1405
CALOT, mas	El Vendrell	"mas Llorens o"	1892
CALVARI, muntanya del	Sant Pere de Ribes	?	?
CALVARI, partida del	Sant Cugat Sesgarrigues	"lo Calvari"	1669
CALVET, plana del	Bonastre	?	2000
CAMASSA, la	Sant Jaume dels Domenys	?	2000
CAMBROTA, la	Castellví de la Marca	?	?
CAMPAMENT, el	Sant Pere de Ribes	?	1993
CAMPANY, mas	Santa Margarida i els Monjos	"mas Campany"	1497
CAMPANIA, mas	Terrassola i Lavit?	"Bertran sive C"	1537
CAMPÀS, el	Sant Martí Sarroca	?	1888
CANDI, cal	Castellet i la Gornal	Creu coll Tallat?	1995
CANTALLOPS, mas de	Terrassola i Lavit	"Cantallops"	1510
CANTALLOSELL, mas de	El Montmell	"C. o Ballesters"	1290
CANTINA, fondo de la	Cubelles	Del Galiano?	1993
CANTÓ, planes del	Sant Cugat Sesgarrigues	?	1975
CANYAMÀS	Avinyonet (Cantallops)	"Canyemars"	1297
CANYAR, torrent del	Sant Pere de Ribes	"del Canyar"	1588
CANYES, font de les	Pontons	?	1995
CANYET, font del	Castellet i la Gornal	?	1978
CAP DE GRILL	Avinyonet (Cantallops)	?	1970
CAP DE LA SERRA	Avinyonet (L'Arboçar)	"Cap de la Serra"	1675
CAPDET, hort del	Cubelles	?	1997
CAPELLETA, camp de la	Avinyonet (L'Arboçar)	"de la Capelleta"	1679

Adreceu-vos a:

Vicenç Carbonell, Av. de Jaume Balmes, 32, 3r, 2a

08800 VILANOVA I LA GELTRÚ

Tel. 93 815 90 26 - C.e: v_carbonell_v@yahoo.es

25 SORTIDES A PEU PEL PENEDES

Secció d'Excursionisme de l'Institut d'Estudis Penedesencs
2003

TOPÒNIMS	PÀGINES	NOTES
GALOFRÉ, can (Aiguamúrcia)	21	Vora el pla de Manlleu
GALUP, torrent de (Santa Fe)	105	Límit amb el Pla
GANSO, cal (St. Jaume dels Domenys)	160	Sector de Vallfort
GARCIA, cal (Font-rubí)	104	Esment
GARITA VELLA I NOVA, la (Banyeres)	168	Esments
GARLANDA, clot de la (Mediona)	78	A Puigmoltó
GARRAF I CASTELL (Sitges)	108 (dibuix celler), 109, 111, 113, 114, 115, 117	Antiga quadra (1382). Nom doc. l'any 1011. Castell l'any 1354
GARRAF, costes de (Sitges)	40 (aquarel·la), 41, 118	Des de Sitges a Castelldefels
GARRAF, massís del	45, 109	Des de Gavà a Calafell
GARRAF, torrent de (Sitges)	113	A Garraf
GASPAR, pedrera del (Bellvei)	133	Esment
GATELL, pont romà sobre el torrent de	158 (foto), 161	Sant Jaume dels Domenys
GEGANTS, els (Sitges)	43	Litoral de Miralpeix
GELADA, maset de la (Mediona)	78	
GORNER, el (Puigdàlber)	105	Antiga quadra enclavada en el Pla
GRABUAC (Font-rubí)	103	Esment
GRÀCIA, Mare de Déu de (Sitges)	43	A Miralpeix
GRAIERA, torrent de la (Calafell)	133 (troballes arqueològiques)	També dit de la Cobertera. Esment 1037
GRALLA, torrent o riera d'en (Pontons)	37	Als Sobals
GRAMATGE, mas (Castellví)	155	Esment antic
GRAN, la cova	158 (foto), 160	Sant Jaume dels Domenys
GRANADA, la	98 (foto de la Creu), 99, 102 (foto portal del St. Crist), 106, 107	Documentada l'any 950. Tenen la creu escapçada doc. el 1588. Portals
GRAU, carretera de can (Olivella)	147	Esment
GROSSA, punta (Sitges)	43	Litoral de Miralpeix
GUARDIOLA (Font-rubí)	103	Esment
GUARDIOLA, la (Sitges)	43 (roca faralló)	També dita el Rovelló o l'Oliva
GUILÓ o AGUILÓ, cal (el Montmell)	67, 68 (foto)	Casa de Sansuies
GUIXERA, plana (el Montmell)	67	Vora Sansuies
HOME MORT, l' (Sitges)	43	Platja nudista
HOSPITAL, barri de l' (Olesa)	33	Al peu del camí de St. Boi a Vilafranca
INFERN, vall de l' (Aiguamúrcia)	21	Engorjat de la riera de Marmellar

(continuarà)

PROPOSTA D'ACTUACIONS I ACTIVITATS 2007

Projecte de recerca i divulgació històrica “TOTS ELS NOMS (El Penedès, 1931-1978)”

Institut d'Estudis Penedesencs

Després de la bona acollida que l'any 2006 ha tingut el projecte de recerca i divulgació històrica *Tots els noms (El Penedès, 1931-1978)*, que coordina i dirigeix l'Institut d'Estudis Penedesencs, s'han preparat un major nombre d'activitats per a l'any 2007.

Aquestes activitats es desenvoluparan amb la col·laboració del Memorial Democràtic del Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya, dels consells comarcals del Garraf, Baix Penedès i Alt Penedès, de diversos ajuntaments del Penedès, dels centres d'estudis locals penedesencs, i amb un gran nombre de col·laboradors i investigadors locals.

Les activitats previstes són:

1. “Realització del segon any del *Projecte per a la localització, registre i senyalització dels llocs emblemàtics de la Segona República, la Guerra Civil, la Repressió franquista i la lluita per la Democràcia al Penedès*”, amb la col·laboració amb els Consells Comarcals de l'Alt Penedès, el Baix Penedès i el Garraf, i la participació del Museu de Vilafranca/ Museu del Vi.
2. “Recerca sobre les actuacions i l'impacte en els 47 municipis de les tres comarques penedesenques durant la Segona República (1931-1936), especialment en els camps dels ajuntaments i l'urbanisme, l'educació i la cultura, l'associacionisme, i el món agrari, a partir de fonts documentals i entrevistes orals”, amb la col·laboració dels ajuntaments penedesencs, del Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la Universitat de Barcelona i dels arxius comarcals de l'Alt Penedès, Baix Penedès i Garraf.
3. “Estudi sobre el cost humà de la Guerra Civil: morts al front, morts a la rereguarda republicana, morts per la repressió franquista, exiliats, morts per bombardeigs, morts per accidents relacionats amb la guerra, morts en camps de concentració i d'extermini, morts a les presons franquistes (1939-1945): un total d'unes 2.000 persones a les tres comarques”, amb la col·laboració del Centre d'Història Contemporània de Catalunya del Departament de la Vicepresidència de la Generalitat de Catalunya, i dels Consells Comarcals de l'Alt Penedès, Baix Penedès i Garraf.

4. “Manteniment, actualització i ampliació de la web del Projecte *Tots els noms* (www.totselsnoms.org), millorant la seva interactivitat, i introduint les dades obtingudes en les diverses recerques del Projecte, especialment les que fan referència a les persones, i fer-la operativa per a la consulta. Es preveu que s'entraran dades corresponents a unes 5.000 persones del Penedès relacionades amb la Segona República, la Guerra Civil, el Franquisme i l'antifranquisme”.
5. “Recerca sobre la repressió franquista (1939-1945) al Garraf, en els arxius locals i comarcals, l'Archivo Histórico Nacional, l'Arxiu General Militar de Barcelona, i l'Arxiu General del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, i ordenació de la informació en una base de dades”, amb la col·laboració del Consell Comarcal del Garraf i del Grup de Recerca sobre l'Època Franquista.
6. “Edició d'un llibre sobre *La repressió franquista (1939-1945) al Baix Penedès*, amb un estudi introductori i les dades de les 374 persones que foren processades i condemnades, com a resultat d'una recerca realitzada l'any 2006”, amb la col·laboració del Consell Comarcal del Baix Penedès, i del Centre d'Estudis sobre l'Època Franquista i Democràtica.
7. “Elaboració d'un llibre i d'un DVD, i muntatge d'una exposició sobre la repressió franquista a l'Alt Penedès, a partir de la recerca realitzada els anys 2005 i 2006”, conjuntament amb el Museu de Vilafranca/Museu del Vi, i amb la col·laboració del Grup de Recerca sobre l'Època Franquista i del Consell Comarcal de l'Alt Penedès.
8. “Recerca documental i oral sobre la Transició a Vilafranca i a l'Alt Penedès (1972-1979), i preparació de l'edició d'un llibre, un DVD i una exposició”, amb la col·laboració del Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la Universitat de Barcelona, de l'Ajuntament de Vilafranca, del Consell Comarcal de l'Alt Penedès i de l'Arxiu Comarcal de l'Alt Penedès.
9. “Elaboració de guions i producció de documentals sobre la Guerra Civil a Vilanova i la Geltrú a partir dels enregistraments realitzats els anys noranta per Canal Blau TV”, amb la col·laboració de Canal Blau TV, l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú, el Consell Comarcal del Garraf i el Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la Universitat de Barcelona.

Josep Maria Llantet

MIQUEL ÀNGEL CUESTA, UN NOU LOGOTIP PER A L'INSTITUT D'ESTUDIS PENEDESENCS

El passat diumenge 4 de març, la sala d'actes del Museu Deu, a la vendrellenca plaça Nova, va acollir l'assemblea general ordinària del nostre Institut, però també l'inici dels actes de celebració dels 30 anys de la fundació de l'entitat. Entre aquests hi havia la lectura del veredict i el lliurament del premi corresponent a la convocatòria realitzada en el seu dia per a renovar el logotip que distingeix les activitats i publicacions de l'Institut. Així l'acte va fer pública aquesta nova imatge i el seu creador, el vendrellenc Miquel Àngel Cuesta.

Nascut al Vendrell fa 27 anys, Miquel Àngel Cuesta —el qual sovint signa els seus treballs amb les sigles “mac”— es dedica professionalment al disseny gràfic. Tot i que el seu camí natural d'expressió són les imatges, amb ell hem fet conversa a l'entorn del seu treball creatiu.

Miquel Àngel Cuesta rep el guardó de mans de Josep Colomer, regidor de l'Ajuntament de Vilafranca.

—Suposo que el primer que cal preguntar són les influències. D'on beuen les línies generals del teu treball creatiu?

—Si tenim en compte que em dedico professionalment a la il·lustració, a més del disseny gràfic, no puc amagar les influències de Frederik Peeters, Daniel Clowes, Robert Crumb, Charles Burns, Jason, Gallardo, Max, Chris, Ware, Chester Brown...

—En bona part creadors de còmic...

—Haig de reconèixer que han estat les creacions de Bill Watterson —creador de la tira diària de Calvin & Hobbes— i Peter Bagge —Odio— els que més m'han inspirat en la creació d'il·lustracions.

—Però el còmic té poc camí a recórrer a nivell del Penedès i les seves publicacions.

—Tot i això, puc desenvolupar la tasca d'il·lustrador a la publicació setmanal penedesenca *Calaix de Sastre*, on he pogut crear la tira de còmic setmanal del Joanet Pamboli.

—Com definiries el teu estil en el disseny gràfic, on s'insereix el teu nou logo per a l'Institut d'Estudis Penedesencs?

—M'agrada buscar les línies clares, la sobrietat i l'elegància per crear imatges que amaguin els significats, que identifiquen l'àmbit cap a on va dirigides. Aquest és el cas del logotip de l'Institut d'Estudis Penedesencs.

—Quin procés de creació vas seguir?

—Hauria de dir que es va anar creant de mica en mica, primerament sobre paper, en

diversos esbossos que volien respondre a dues preguntes: Què significa l'Institut d'Estudis Penedesencs i on s'ubica? A partir d'aquí van sorgir tres idees que es van anar complementant entre elles fins a acabar amb la imatge final: la cultura i la seva ramificació, el mar i la vinya.

—És a dir, que has intentat sintetitzar els tres elements que poden ser considerats com a més representatius d'una entitat amb el caire d'un centre d'estudis situat al Penedès.

—És així que el logotip de l'IEP es centra en la conjunció d'aquestes tres idees i forma un llibre com a símbol de cultura, però també unes onades amb el significat de diversificació d'aquesta cultura i de llibertat; una vinya, com a símbol del Penedès i arrelament d'aquesta cultura. La línia del logotip és ondulada, aparentment fràgil però que, jugant amb el fons i el cos, s'estableix sobre una tipografia de pal recte consistent i explicativa.

—I el color?

—El color és el verd, color de terra, d'oliveres, de vinya.

Deixem en Miquel Àngel Cuesta enfeinat, sobre la seva taula hi ha diverses obres en procés, a més de les obligacions setmanals amb les publicacions periòdiques, també hi ha el premi del concurs de cartells de la Festa Major de Calafell 2007. El nostre premi és, però, la seva imatge, ara ja la nostra imatge, una identitat de continuïtat per a l'Institut d'Estudis Penedesencs.

Joan Solé i Bordes

UNA EDICIÓ FACSIMIL POC APROFITADA, “helix” (1929-1930)

El 1976 l'escriptor vilafranquí Pere Grases, oficialment exiliat i amb passaport veneçolà però amb casa familiar a Montaspre, just a sota d'Olèrdola, va proposar a l'empresa editorial artesana barcelonina Leteradura l'edició en facsimil dels deu números d'*helix* (en la grafia de la publicació sense majúscula ni accent), la mítica revista avantguardista impresa a la vila entre 1929 i 1930 i en la qual Grases havia participat directament; la iniciativa va venir potser del fet que pocs mesos abans Leteradura havia publicat amb el mateix tractament el cèlebre número 31 de la sitgetana *L'Amic de les Arts*.⁽¹⁾ Va ser també Grases qui va fer les gestions amb Joan Ramon Masoliver —el veritable factòtum d'aquella publicació dels anys trenta nascuda al pati de lletres de la Universitat de Barcelona— qui va cedir per portar a la impremta els exemplars que en conservava, de manera que la primavera del 1977 *helix* en reproducció va ser a l'abast dels que només n'havíem sentit a parlar.

El treball de Leteradura, impecable en la reproducció, amb la mateixa mida i característiques de paper, va veure la llum sense cap mena d'acompanyament, tal com era característic en la seva col·lecció “Ready mades”, sense cap mena d'estudi o treball d'aproximació, tan sols una coberta amb la reproducció de la portada del primer número i a l'interior la relació de pseudònims.⁽²⁾ Tot i el caire gairebé mític de la publicació, a l'hora de la veritat no es va vendre gaire i el 1981 Leteradura va reclamar a Pere Grases la compra i liquidació a preu de cost del romanent de l'edició que encara tenia al magatzem,⁽³⁾ Grases es va posar en contacte amb la regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Vilafranca i aquesta va acceptar quedar-se el fons d'exemplars per a obsequiar-los.⁽⁴⁾

helix

vilafranca del penedès

j u n y 1 9 2 9

5

Vist per MAROTO

Unas líneas autobiográficas

Hay en mis venas sangre líbica. (Me entenece demasiado la dureza. La vida sin árboles. ¡Y el cielo áspero como jaique). Y noto en mí una turbadora raíz de humildad y de soberbia: ¿cristianismo, islamismo?

Hay, en mis perfiles de carácter, tendencia absorbente, románica. Amor por lo claro. Y plástico de la vida. Por lo dogmático. ¿Es esto ser católico, imperialista?

Hay en mi mentalidad girones de inquietudes — críticas — rubias. Romanticismo. Germanidad. Me atraen las máquinas y creo en la Universidad laica. Mis ideas salen siempre de la cabeza con manto protestante.

Soy un contemplativo. Me repugna la acción. Sin embargo, no puedo vivir sin la acción porque siento, a la par, la indignidad de la inercia vital.

Mi tendencia, mi destino es nihilista. Y atroz. Tiendo hacia el quietismo, la autonegación y la caquexia de cuerpo y de alma. Hacia el éxtasis. Creo que soy un místico.

Pero mi ambiente industrial, mi hogar, mi orgullo — me impiden realizar hasta ahora — ¿alguna vez? — mi último postulado psíquico y constitutivo.

Soy alegre y taciturno como dos discos de gramófono dispares. Creo en el deporte pero no lo practico. En el rey de bastos, en la política y el arte heraclidas, pero mis manos son incapaces de sostener otro peso que el de un libro. (Me entusiasmaría ser un buen soldado, en un régimen anárquico).

No soy mujeriego. Amo a una mujer desde siempre y para siempre. Como un fraile sincero amaría un culto privado de Virgen Madre.

Me resbala el mundo cortical. Yo no hago nunca las cosas que hago. Yo no he hecho *La Gaceta Literaria* ni la Exposición del *Libro Catalán*, ni nada. Ni siquiera, casi, mis libros hasta ahora publicados. El que más prefiero es el de «Yo, inspector de alcantarillas», que no ha tenido éxito en España. Ahí me he dejado traslucir en mí yo más aterrador y esencial...

Soy ingrato a fuerza de delicadeza, con las gentes. Mi ilusión es ser social. Pero mi querencia, la absoluta soledad. En el fondo, soy un poeta que es Consejero de Fábrica y viste mono azul de operario, y nunca escribirá versos.

E . G I M E N E Z C A B A L L E R O

Com qui diu trenta anys després d'aquell episodi, la vilafranquina Edicions Andana va presentar aquest darrer Nadal una nova edició qualificada de facsímil,⁽⁵⁾ amb el suport del Consell Comarcal de l'Alt Penedès però a cura de la Càtedra d'Art i Cultura Contemporània de la Universitat de Girona i amb quatre breus estudis preliminars, un de Joan M. Minguet Batllori, de la Universitat de Barcelona; un altre de Sònia Hernández; un tercer de M. Lluïsa Faxedas i Imma Prieto, de la Universitat de Girona; i encara una darrera aportació d'Eulàlia Iglésias Huix, de la tarragonina Rovira i Virgili. Tot i això, l'edició resta poc aprofitada i sap greu que una iniciativa com aquesta no s'hagués pogut saldar amb una anàlisi de la dimensió històrica de la publicació (tot afegint-hi la identificació dels pseudònims), aspecte sobre el qual es conserva diversa i interessant documentació.

Sap greu que l'edició no entri en el context d'una publicació que, de forma gairebé casual, va veure la llum als tallers de la vilafranquina impremta Claret al febrer del 1929, al mateix obrador on Pere Grases exercia de cap de redacció de la *Gasetta de Vilafranca* (1926-1931), fundada per Pere Mas i Perera, el qual el 1930 deixaria a Grases la direcció efectiva d'aquest quinzenal. La polidesa tipogràfica de les minerves de cal Claret que mostrava la *Gasetta*... i la proverbial bonhomia de la casa a l'hora d'afrontar la liquidació dels deutes va acabar de convèncer Joan Ramon Masoliver de l'oportunitat de publicar a Vilafranca amb l'aportació d'un duro per exemplar i per membre de la redacció.⁽⁶⁾

És prou cert que la publicació no va tenir pràcticament cap mena de ressò en la vida vilafranquina, amb l'excepció de Mn. Trens —el veritable pare espiritual de la cultura penedèsca del segle XX—, el qual els va rebre amb llamps i trons des de les pàgines de la premsa catòlica local.⁽⁷⁾ Tot i això, el treball de Minguet

Batllori desconeix o omet la projecció promoguda per *helix* del film *Un chien andalou* a la pantalla de la Societat La Principal, el dijous 12 de desembre del 1929, tot aprofitant l'avinentsa que el pare de Rodolf Llorens era el cafeter del Casal.⁽⁸⁾ Per la seva banda, Sònia Hernández a les pàgines inicials esmenta la trifulga del text d'Ernesto Giménez Caballero a la portada del número 5 que la censura primoriverista del moment no va autoritzar. L'edició del 1977 va tenir cura de reproduir la pàgina original i tot seguit la censurada, de la qual Masoliver conservava un exemplar, com que l'edició d'ara ha decidit mantenir la pàgina censurada ens apremem a publicar la veritable amb el text de Giménez Caballero, no pas per la seva importància, sinó tan sols per fer honor a la història.

Tot i que cal agrair la documentació que completa el treball de les professores Faxedas i Prieto amb la reproducció de les cartes de Grases i Masoliver a Miró, no ens sembla acceptable la seva interpretació del dibuix original de l'artista que es va inserir al costat d'un text de J. V. Foix al número 7, com a mínim deixem constància que Grases ens havia comentat sovint el caràcter fàl·lic i de burla que el grup de redactors atribuïa a la imatge mironiana i que, pel que sembla, a aquells noiets universitaris que feien possible *helix* els va suposar alguna enrabiada familiar.

Posats a aprofitar la iniciativa editorial, ens hagués agradat una referència explícita a la traducció de Mn. Trens de fragments de l'*Ulysses* de Joyce.⁽⁹⁾ El fet que estigui en procés la catalogació i edició de l'epistolari de Pere Grases per part de la fundació que porta el seu nom, amb seu a la seva "Quinta Vilafranca", al barri de La Castellana a Caraques, potser hauria fet possible donar a la llum i inserir en l'edició la correspondència que Grases conservava, bàsicament de Llorens, Masoliver, Antoni Amador i Pau Boada dels anys d'*helix*, una vintena de cartes a les quals en un moment de-

determinat vam tenir accés, algunes amb petits dibuixos inèdits de Pau Boada, i de les quals podem certificar un contingut notablement més iconoclasta que les pàgines de la revista d'avantguarda, motiu que determinava les reticències de Pere Grases a deixar-nos-les incloure en alguna publicació.

NOTES

- (1) La redacció d'*helix* havia aollit amb eufòric sarcasme la publicació del número avantguardista: *L'Amic de les Arts* ha esgotat el seu número estrident. Veiem bons pares de família portant —el diumenge— un tortell i *L'Amic* per a riure una estoneta a casa, bo i prenent cafè. Som tan vius a casa que ja en tornem! (*helix* núm. 4. pàg. 7).
- (2) Tornem a recordar-los tota vegada que ara sembla que ja no són a l'abast: Agustí Carreras = Pere Grases, Segura = Pere Grases, Antoni Gantenys = Antoni Amador, A. Gual = Antoni Amador, Pere Viles = Rodolf Llorens, Antoni Permanyer = Rodolf Llorens, C.M.C. = Carles Ma. Claveria, RAMÓN = Ramon Gómez de la Serna, Ramon Ibarra = Joan Ramon Masoliver, M.M. = Joan Ramon Masoliver, M. = Joan Ramon Masoliver, J.R.M. = Joan Ramon Masoliver, sense signatura = Joan Ramon Masoliver.
- (3) Potser ja anava curta d'armilla, recordem que l'empresa se'n va anar en orris després d'haver fet possible l'edició de la versió catalana de Joaquim Mallafré de l'*Ulysses* de James Joyce.
- (4) L'Ajuntament va fer imprimir una carpeta de paper verjurat per inserir-hi l'edició al seu interior i el nom i anagrama de la institució municipal al davant i al darrere; hi va incloure també l'acompanyament d'una breu nota interior —de la qual va ser autor qui això signa— sobre la significació d'*helix* en la història de la cultura vilafranquina del segle XX.
- (5) En sentit estricte no es tracta d'un facsímil perquè no respecta ni la mida de l'original, ara engrandida, ni el tipus de paper.
- (6) L'anècdota, l'havíem sentit explicar sovint a Pere Grases, el qual també recordava que del darrer número va quedar un deute que no es va saldar mai.
- (7) El 2 de març de 1929 es publicava al setmanari vilafranquí *Acció* la nota "Del Camí. Hèlix", signada amb el pseudònim "Noia del Gurri", que ha de correspondre a Mn. Trens. Més dur va ser l'article "Diatriba", publicat a *Acció* una setmana més tard, el 9 de març, signat "Ònix", que creiem que correspon d'autoria a Mn. Lluís Urpí. Per la seva banda, el quinzenal *Gasetta de Vilafranca* els va rebre amb els braços oberts en la nota publicada el 28 de febrer d'aquell mateix any i també en el comentari de l'1 de maig, ambdós es poden atribuir a Pere Mas i Perera. Sobre alguns d'aquests aspectes podeu veure: Francesc Foguet i Boreu, "Hèlix, una avantguarda sense teatre" a *Quaderns de Vallençana* núm. 1 (juny 2003), pàgs. 36 i 37.
- (8) Joan Solé i Bordes, *La Principal. Llibre del centenari. 1904-2004*, pàg. 82.
- (9) Al número 9, pàgs. 6 i 7, signat M. R., cal suposar que va ser una iniciativa de reconciliació entre Manuel Trens i aquells joves deixebles que anaven per mal camí, és a dir, Pere Grases i Rodolf Llorens. Sobre aquesta traducció, podeu veure Joan Solé i Bordes, "Helix: la primera traducció de l'*Ulysses* de Joyce" a *La Voz del Penedès*, Vilafranca 1977; també Teresa Iribarren, "James Joyce a Catalunya (1921-1936)" a *Els Marges* núm. 72. Barcelona 2004.

LLIBRES

Ramon Arnabat i Mata

MANUEL BARBA I ROCA (1752-1824) ENTRE L'HUMANISME I LA IL·LUSTRACIÓ

Ed. Consell Comarcal de l'Alt Penedès 2006.

VISCA EL REI I LA RELIGIÓ. LA PRIMERA GUERRA CIVIL DE LA CATALUNYA CONTEMPORÀNIA (1820-1823)

Ed. Pagès. Lleida 2006.

No sembla pas gaire difícil suposar, d'entrada, que el treball d'Arnabat sobre el trienni liberal (1820-1823) que va constituir la seva tesi doctoral, i del qual el volum editat a Lleida és sols un dels seus àmbits, el va obligar a anar més enrere i situar els orígens estrictes d'un moviment constitucionalista que té les seves essències en els il·lustrats de finals del segle XVIII, d'aquí la descoberta de Barba i Roca. El problema se situa possiblement en l'esclat del pensament romàntic, els plantejaments del qual sovint són d'una contundència i una ambició tan intenses que ens fan oblidar o no ens deixen veure l'existència d'uns precedents imprescindibles, els d'aquells il·lustrats que com Barba i Roca cercaven unes vies de millora des d'un compromís amb la seva terra, tot i que amb posterioritat la lectura d'aquest espai vital i aquesta entesa personal tingui amb els romàntics tot un altre caire.

No seríem pas justos si consideréssim l'estudi sobre Barba i Roca en ell mateix i en la línia de recerca història que Arnabat porta a terme des de fa ja un parell de dècades. És prou certa la cura expositiva de l'autor, la voluntat de no caure en un text explícitament erudit i, en general, el caire de divulgació de l'edició,

amb una exposició general de la il·lustració i una passejada per la biografia de Barba i Roca abans d'entrar en els aspectes referits a la seva labor com a advocat i educador, com a benefactor de la comunitat, com a agrarista i encara les seves iniciatives econòmiques, per completar l'obra amb un complet apèndix documental i de referències bibliogràfiques. Des de la nostra perspectiva aquest és un treball modèlic que ens aporta, al mateix temps, uns pautes interessantíssimes per treballar les biografies dels homes i les dones que —amb nom propi i, potser (tot i que anecdòticament no és el cas Barba), presència a la galeria de fills il·lustres— han fet possible el Penedès contemporani. Amb excepció d'aquells que com Milà o el bisbe Torras van transcendir les fronteres penedesenques, no s'havia publicat fins al dia d'avui un estudi amb l'ambició d'aquest sobre Barba i Roca i els que remenem bibliografia local sabem que la major part de les vegades s'ha passat sobre la biografia dels vilafranquins il·lustres amb treballs hagiogràfics que copiaven d'altres hagiografies anteriors, tot i que alguns com Antoni Sabaté ho completaven amb una contextualització més o menys àmplia anecdòtica i, habitualment, amb una prosa de tonalitat sorneguera i descreguda.

Agraïm així a Ramon Arnabat que ens hagi aportat no sols una obra profunda i sòlida a l'entorn de la biografia d'un vilafranquí, sinó també un manual de referència sobre com plantejar-se treballs de recerca biografia des de la solidesa i el rigor històric.

Els adjectius de solidesa i rigor són encara més aplicables al volum sobre el trienni, aquell 1820-1823 que sovint coneixem sols per les anècdotes —com la d'aquell Riego que arribava a les portes de Madrid amb himne

però sense saber quina acollida havia tingut el seu aixecament entre els diversos estaments— i que ara Arnabat ens presenta com una veritable guerra civil amb posicions marcadament enfrontades en base a un context europeu contrarevolucionari, de forma que el volum analitza amb meticulositat els diversos aspectes dels aixecaments reialistes i el caire de veritable guerra civil que va assolir i valorant igualment la importància de l'ofensiva constitucional i la derrota reialista que porta a l'ocupació de la Seu d'Urgell el 1823 i, finalment, la invasió de l'exèrcit francès.

Tot plegat ens situa davant d'una obra de referència que, amb una notabilíssima aportació de dades i l'anàlisi de contrarevolució i antirevolució en perspectiva comparada, no sols ens permet una aproximació sòlida a una de les etapes determinants de la història espanyola del segle XIX, sinó que ens acosta a perspectives molt més properes i ens permet entendre aspectes que, amb posteritat al pas de Ferran VII per aquest món, semblarien voler-se perpetuar en la història del nostre país.

J. M. L.

DD.AA.

DES DE L'ANDANA DE VILANOVA I LA GELTRÚ. 125 ANIVERSARI DE L'ARRIBADA DEL FERROCARRIL 1881-2006

Ed. Lunwerg. Barcelona 2006.

Tot i que en matèria ferroviària hi ha qui fàcilment perd les proporcions i es deixa portar per un entusiasme patrimonial sense límits, remarcuem que aquesta edició —de justa proporció i treball ben notable en els seus diversos aspectes, des del purament formal del volum, amb el tractament exquisit i rellevant del material gràfic al que l'editorial ens té acos-

tumats— esdevé una aportació especialment notable a la celebració dels 125 anys del pas del tren per les costes del Garraf.

En aquest espai Joaquim Nadal analitza l'entorn que va portar a l'arribada del ferrocarril a Vilanova, Pere Pascual i Domènech es refereix als èxits i fracassos de la lluita de Vilanova pel ferrocarril —lluita que afina l'esperit que diríem els vilafranquins, acostumats al fet que ens donin aquestes coses ben pastades—, Francesc Xavier Puig Rovira es refereix als homes i el context en el ferrocarril vilanoví i Albert Tubau subratlla els aspectes del lligam industrial del ferrocarril amb Vilanova.

Tot plegat un volum calmos, per a llegir i admirar, per a gaudir de les esplèndides imatges que s'apleguen a les pàgines finals i per preguntar-nos de forma específica pels neguits d'aquells que van ser al darrere de la iniciativa de portar el tren per les costes del Garraf, un aplec de neguits que formen part ja de la nostra història, però també de la nostra identitat humana, un paisatge impagable que ja és igualment en la història de la imatge fotogràfica a casa nostra.

J. S. i B.

Jaume Mercader-Miret

XXV SONETS DE LA VIDA QUE PASSA

Editat per Josep Maria Muntané i Rigol, fotografia de Josep Lloveras i Macià. Barcelona 2006.

Edició preciosa de caràcter privat, en carpeta infoli amb el text manuscrit, sobre paper elaborat a mà. Testimoni de gratitud a la vida de l'artista i escriptor vilafranquí Jaume Mercader-Miret, el qual, després de més de vint anys de no escriure ni un sol vers, va veure com altra volta la vida l'obsequiava amb el delit del sonet, labor poètica a la qual havia dedicat

nombroses composicions i especialment el volum *XXV sonets triats* (Columna 1990).

Ara els temes van de la senzilla crònica de les simplicitats de la vida humana (la nutrició, l'aprenentatge de la vida...) fins a fets puntuals (anar a viure a la capital, la guerra...); però en la bonhomia que el caracteritza, Mercader-Miret es reconeix enriquit ("És amb tanta riquesa acumulada,/ que puc viure, fins l'última alenada/ del tresor contingut en l'esperit." al sonet 2), sense que això vulgui dir l'oblit dels senzills complements, com el viatjar amb tartana o amb automòbil. Tot plegat amb detallismes com de dibuix infantil, diríem que propis d'una persona farcida d'una magnífica candorositat, justament i encara que sembli una antítesi, de la innocència de tants anys d'experiència de la vida, d'aquí que hi trobem composicions basades en la metaforització de tot un episodi, com en el sonet dedicat a la Guerra Civil.

Aquests vint-i-cinc sonets, com indica el seu títol, ressegueixen petjades del camí de la vida, una sendera marcada sempre per la voluntat d'aprenentatge, del coneixement enriquidor des de la percepció del món vist amb ulls d'artista ("l'afany d'abastar el món amb la mirada" al sonet 7 dedicat a l'excursionisme). Potser per això en ocasions el vers esdevé impressionista, fet gairebé d'una sola pinzellada exaltada, com en el sonet dedicat a la litúrgia montserratina, o el que ens parla de la Costa Brava per remarcar l'enamorament del paisatge, sentiment que es manifesta igualment en els entorns marins, entre Eivissa i Mallorca i, evidentment, en la rememoració de la Festa Major de Vilafranca.

Mercader-Miret fa de la vida un itinerari que no s'atura, amb el goig de rebre cada nova estació de l'any, la que anuncien els fruits i la sensualitat de les menges característiques de la temporada, de les herbes boscanes, de la

conversa de sobretaula en bona companyia, o tan sols del fum inspirador de la pipa quan va endavant el treball creatiu.

Si parla de pintura, Jaume Mercader-Miret es reconeix noucentista, però encara ens ho confessa més quan es mostra enamorat dels detalls de les estacions de l'any perquè, en el fons, la seva sensibilitat és als noranta anys en la constància de les coses (sonet 22. De la meua habitualitat ara), mentre s'observa a ell mateix com un dels darrers escrivint a mà, o en el vell ofici d'artesà de l'aram, mentre manté en el record les imatges de la bellesa —la clàssica i la vilafranquina— ara que la fràgil salut no fa gaire aconsellables els desplaçaments.

En conjunt el volum es defineix en un sentiment d'un cert enyor i per la magnífica noblesa amarada de musicalitat que omple els seus fulls, en unes composicions formalment perfectes que semblen disposades al cant, a cau d'orella del lector admirat. És el d'aquestes pàgines de Jaume Mercader-Miret un encís punyent que en la lectura recorda igualment l'emoció d'admirar la seva obra plàstica i que, des de la cordial amistat, ens fa admirats de tants anys de magisteri en l'art i en l'amor a la vida.

J. S. i B.

Frederic Cuscó Campllonch

SOTA EL MATEIX CEL

Ed. Omicron. Badalona 2007.

Heus ací que l'edició del que va ser el primer premi Oriol Rossell de poesia, convocat a l'espai dels Castellans de Vilafranca, ens permet un retrobament amb l'obra de Frederic Cuscó, poeta d'imatges, del detallisme de l'instant, com si es tractés d'una crònica de la vida, aquí i allà, al Penedès o, qui sap si, a

l'altra banda del món. En un moment puntual el poeta copsa l'instant i sempre s'afanya a deixar-ne constància en paper. No ens parla de situacions ni de pensaments que vulguin evocar, ni que sigui de lluny, la transcendència, la reflexió profunda o el sentiment brillant, fins i tot podríem dir que l'aparició del sentiment és ben minsa en aquesta obra, i Cuscó es mostra especialment curós en aquest aspecte (potser amb l'excepció, densa i breu, de *Sedució*, pg. 21) perquè el seu afany és la crònica, com si es tractés d'una poètica del pas del temps, amb la voluntat d'eternitzar l'instant fugisser quan una situació, sovint en viatges o espais fora de l'habitual, tombant pel món, aconsegueixen fer saltar l'espurna del transcendent.

A voltes, l'entorn ens ofereix en aquests poemes una sensualitat que convida a la relació, a la represa d'una vella entesa d'estimació de la qual deriva un nounat que s'anuncia. En aquest entorn els amants cerquen claus secretes, confidències, penyores que mantinguin i engresquin la intimitat d'una estimació de la qual trobem referents constants a la natura. La felicitat del fill és en aquests versos la necessitat de copsar l'instant i immortalitzar-lo abans que s'esmicoli en un temps que no s'atura i del qual el poeta vol ser voluntariós notari.

Poemes breus, impressionistes, plens d'imatges, amb un títol que en cada composició té una significació d'anunci, qui sap si de síntesi. A cops sembla com si la vida li fes un significat regal (*Joia*, pg. 34). Sense una passió excessiva pels recursos formals, algunes vegades l'ocasió el porta al joc de la metàfora o la personificació, sempre en vers lliure, sense altra musicalitat que la cadència de les línies, la simple cadència de la respiració que deu ser la cadència de la vida.

J. M. L.

Fernando Garcia González

SOLEDAT OBRADORS VILAPLANA. PETITA HISTÒRIA DE MOLTES DONES

Ed. El Pilar de Vuit. Vilafranca 2007.

Des del recurs de la personificació, en aquest cas a mans d'una pensió per a les vídues, el SOVI —acròstic del nom de la protagonista—, l'autor ha imaginat una trajectòria vital que és, justament, la de tantes famílies, de tantes dones i homes del nostre país que, en base a circumstàncies legislatives, no aconsegueixen arribar a obtenir una pensió de vellesa mínimament digna.

L'autor compta, d'entrada, amb dues cartes al seu favor, per una banda la d'haver mantingut una llarga lluita pel SOVI a nivell de reivindicació popular, la que es troba en l'origen a la mateixa associació de jubilats, vídues i mestresses de casa que és "El Pilar de Vuit" (tot un fenomen sociològic en la Vilafranca del tombant de mil·lenni que un dia o altre algú haurà d'estudiar a fons); l'altra carta és en el fet que l'evidència d'injustícia social amb les vídues ha estat fins ara tan greu que els arguments s'aguanten sense que els calgui ni tan sols una mínima estructura narrativa.

L'argument ressegueix tota la vida d'una família, la de la persona que dona nom al llibre, per arribar a unes consideracions ben clares a l'entorn de les possibilitats econòmiques reals de les vídues a casa nostra. A mig camí entre la literatura i la reivindicació, el treball de Fernando Garcia observa directament una realitat social, la d'un país que no té capacitat —no m'atreviré a dir econòmica, però certament sense capacitat política— per a entomar un tema transcendent, el de les atencions als més grans, l'últim graó d'un estat de benestar que, al costat de l'ostentació en determinades inversions, manifesta mancances gravíssimes a l'hora d'entomar

alguns temes que, com en el cas que ens ocupa, no tenen cap transcendència significativa en el món exterior, i és prou sabut que, ara com ara, l'aparença en la capacitat d'actuació des del govern pot més en els nostres polítics que no pas l'atenció a la simple realitat de cada dia.

Vet aquí una realitat escrita des del Penedès, una comarca que ha vist en els darrers anys com les obres públiques es feien les reines absolutes del carrer per tal de fer passar un tren que no s'atura a casa nostra i que té un preu de bitllet que el fa prohibitiu per a la Soledat Obradors i per a tantes altres persones protagonistes també d'aquest llibre.

J. M. L.

Robert Capa, Oriol Querol i Carles Querol

TRAGÈDIA REPUBLICANA AL FINAL DE LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA

Ed. Andana. Vilafranca 2006.

Sense haver d'anar a la frase feta sobre el valor de la imatge, és evident que el reportatge fotogràfic de Robert Capa del Penedès al gener de 1939 ha esdevingut un veritable document de primera mà, en l'exposició patrocinada pels Consells Comarcals de l'Alt i Baix Penedès i, el que era encara més important, per la permanència del document en aquesta magnífica edició.

Aquest treball es pot observar des de diverses perspectives, la tenacitat de Carles i Oriol Querol en la recerca d'aquest material, les possibilitats gairebé infinites que la tecnologia audiovisual posa al nostre abast, la labor de datació i ubicació de les imatges amb les aportacions de tot un equip de col·laboradors, o l'interès dels textos i comentaris que s'apleguen en el llibre. A l'hora de la veritat, però, el valor

principal continua essent el de les imatges, el punyent testimoni d'una realitat ben crua i directa però, al mateix temps, oberta a tantes i tantes lectures, potser pel fet que tenim al davant un retrat de casa nostra, de la nostra gent i la nostra història.

Hom podria parlar igualment del valor fotogràfic –purament artístic– de les imatges, o de la capacitat de Capa per acostar-nos al sofriment humà, però llavors ens quedariem sols en un conjunt d'imatges més de la guerra, com tantes altres ens va deixar Capa de la Guerra Civil i d'altres conflictes arreu del món... Imatges per a la història del segle XX que s'observen amb admiració i es deixen per a una crònica d'aquest temps nostre que no sap resoldre els conflictes bèl·lics, tot i que sí sap escampar-los a la premsa d'arreu del món.

En aquest cas, però, observem el treball de Robert Capa d'una altra manera. Les imatges ens parlen de la nostra terra i d'un passat recent encara del qual tots, en una o altra mesura, en som descendents. Aquesta de les imatges va ser i és la nostra terra i aquestes les nostres referències d'identitat, recuperar-les gairebé setanta anys després no és sols una aportació impagable que devem a Carles i Oriol Querol, sinó també un repte personal i col·lectiu, el d'encarar-nos amb la realitat d'un passat que, es miri com es vulgui, és el nostre, ens pertany i hem d'entomar, ens agradi o no, com a referència del nostre temps i la nostra història.

J. M. L.

Ramon Arnabat i Anna Sabanés**VÍCTIMES DE LA GUERRA CIVIL
(1936-1939) AL PENEDES**Ed. Consell Comarcal de l'Alt Penedès i
Edicions Andana. Vilafranca 2007.

El treball, en una edició mancada de la més mínima atenció estètica, és el resultat de la recerca iniciada fa vint anys des del Centre d'Història Contemporània de Catalunya, una tasca de treball documental que ens acostava a les dades, fredes sempre, de les més de 1.350 persones del Penedès –Alt, Baix i Garraf– que sabem que van tenir la causa de mort directament relacionada amb la guerra i aquelles altres més de quatre-centes de fora de la nostra contrada però que durant la guerra van morir aquí.

El treball, de caràcter marcadament tècnic, constitueix una magnífica font de consulta sobre un aspecte que fins ara no ens era pas conegut, quan parlem de recuperar la memòria històrica no sols parlem del testimoni de qui ens pot explicar la història que va viure, sinó també de les referències que ens aporta la documentació conservada. Així el volum s'obre amb una referència a la metodologia emprada i les fonts consultades, entra tot seguit en l'anàlisi qualitativa i quantitativa dels combatents penedesencs morts durant la guerra, una aportació extensa que ens porta tot seguit a la població civil morta a causa d'accidents i accions de guerra i a les víctimes de la guerra procedents d'altres comarques. A les conclusions se'ns recorda que l'objectiu del treball no era sols recuperar el nom i les dades d'aquells que van perdre la vida en el front de combat, sinó també observar la incidència que aquestes baixes van tenir sobre la població penedesenca. La segona part del volum, amb un ampli conjunt de dades, aporta la relació nominal per municipis de totes aquestes víctimes.

J. M. L.

Daniel Sancho**SINDICAT AGRÍCOLA
COOPERATIU DE SANT CUGAT
SESGARRIGUES**

Ed. Ajuntament. Sant Cugat Sesgarrigues 2007.

En la petita història de cada poble hi ha fets i moments que amb el pas dels anys esdevenen d'una dimensió remarcable, punts de referència humana que no vénen sols determinats per esdeveniments externs, com seria el cas de la Guerra Civil, sinó també sovint per la seva transcendència en la comunitat en la qual s'insereixen. Aquest és el cas del Sindicat de Sant Cugat Sesgarrigues, entitat de vida breu, del 1922 al final de la Guerra Civil, però que va deixar una notable petjada en aquella comunitat humana rural que era Sant Cugat als anys vint i que ha arribat fins als nostres dies.

La labor de Daniel Sancho, feta realitat en una edició esplèndida contextualitza acuradament l'entitat sancugatenca en el panorama del moviment sindical i cooperatiu, n'analitza amb deteniment i nombroses dades la seva evolució històrica i les seves seccions, i ens porta a la panoràmica generada amb posterioritat a la Guerra Civil i el tractament que va rebre fins als nostres dies el patrimoni de l'entitat, que no tornaria a reprendre mai més la seva activitat. El volum, que s'acompanya d'un ampli apèndix documental i gràfic, no sols constitueix una destacada aportació al coneixement d'un aspecte del passat històric de la nostra terra, sinó que ens apropa als neguits de les dones i homes d'una comunitat agrària, a les esperances d'aquell Penedès pagès dels anys vint que veia en l'esforç col·lectiu la possibilitat de superar les mancances endèmiques dels treballadors de la terra.

J. M. L.

Xavier Fàbregas

ARBRES DE VILAFRANCA

Ed. Ajuntament. Vilafranca 2007.

Hi ha conjuncions en la vida d'una comunitat que, situats en la disbauxa presupostària actual, fan possible petites joies com el volum que referenciem, més d'un centenar i quart llarg de pàgines amb il·lustracions a color i detalls específics de cada un dels arbres que componen, en una amplíssima tonalitat d'espècies i varietats, la flora arbòria dels carrers i places de la nostra població.

És clar que el comentari sembla fàcil, potser el que s'ha invertit en el llibre es podria haver aplicat a tenir una cura més àmplia en el dia a dia de la nostra natura urbana, i és aquí que recordem amb afecte les proses, sovint seleccionades en el certamen de la Nit de Sant Jordi o aplegades a la premsa local de Pere Martí i Bertran entorn de la vàlua dels nostres arbres de carrer i la poca cura que tots plegats apliquem al tracte amb ells. També hi haurà qui digui que l'edició és poc literària i molt tècnica amb la fitxa de cada espècie, curiositats i la seva situació a la vila.

Tot i reconèixer que no faria cap mal l'edició d'una guia literària del paisatge urbà vilafranquí que ja sabem elaborada i coneguda, podem dir ben clar que el llibre és una petita joia, que al seu darrere hi ha moltes i moltes hores de treball pacient en la captació de les imatges i en la recerca de la informació, i que per als nostres nois i noies l'obra hauria d'esdevenir una eina de coneixement i estimació. L'estima dels ciutadans pels elements de la natura no s'aconsegueix d'avui per demà reclamant-lo en actes o papers públics, ni tan sols

exigint-lo a cop de talonari per plantar i mantenir, sinó que es treballa des de la base, des del coneixement del valor d'allò que ens pertany, i és justament en aquest espai que aquesta edició és una eina de primera.

J. S. i B.

SANT CUGAT SESGARRIGUES DE PROP

Ed. Ajuntament. Sant Cugat Sesgarrigues 2006.

Volum coral —textos de Silvia Amigó, Pep Forns i Daniel Sancho amb imatges d'Eduard Amigó, Domènec Freixedes i Agustí Iglesias— en format de petita joia, sense ostentacions però també sense retalls, fet a l'entorn del joc de la vida i les imatges, de la paraula evocadora i el dibuix de la realitat o la història, tot plegat a l'entorn de les persones, la història, les cases, el mateix Sant Cugat i la seva festa.

Podem observar el volum con un treball d'experimentació, com un exercici poètic i estètic exercit sobre una petita població, però en tot cas ens sorprèn per la seva capacitat de desvetllar sensacions en base a imatges, retalls, referències, la seu potencial per trobar detalls que certifiquen les vivències d'un poble rural en el Penedès de començaments del segle XXI. Potser fins i tot podríem observar l'edició com un retrat en el temps: un dia en la vida de Sant Cugat l'any 2006, com les joies familiars amb caire de deixa per a les generacions futures.

Si en veiem la perspectiva de tot plegat, potser pensarem que altres poblacions mereixen el mateix i que el tema podria anar molt més enllà a Vilafranca. Em temo, però, que no és aquest el cas, Sant Cugat té les mides justes per a no ser ni vila senyora ni llogarret sense identificar, són les seves unes dimen-

sions que semblen ajustades a les essències, una mica de tot plegat en la proporció justa, i en aquest cas sí que podem dir que veritablement els autors li han pres la mida.

J. S. i B.

EL LABERINT DE CRETA

Ed. Mediterrània. Eivissa 2007.

Em demanen que us digui aquí quatre coses de l'obra narrativa d'un artista pintor i professor de matemàtiques. Vet aquí la primera sorpresa de descobrir la personalitat i la labor intel·lectual d'un penedesenc. Apuntem, per tant, d'entrada, que estem davant una personalitat marcadament complexa. En els anys que el Pere —i jo també— vam fer els estudis que llavors es deien secundaris, hi havia, evidentment, els que eren “de ciències”, que es deia, i els que érem “de lletres”, amb una notable rivalitat entre uns i altres. Ara les coses han canviat i el poder de la tecnologia fa que tots els que no són “de ciències” sembla que no serveixin, que no servim, per a gran cosa. Vet aquí que és després la vida la que s'encarrega de desmentir els tòpics i un professor de matemàtiques, amb llibres de matemàtiques publicats, ha d'acceptar la seva passió per la narrativa, i no pas per escriure alguna bestiesa, sinó una peça narrativa com aquest *Laberint de Creta* que avui ens congrega aquí, una obra notable, guardonada amb el premi de narrativa Ciutat d'Eivissa de l'any passat i que, com el mateix autor reconeix, ha estat la primera que ha presentat a un certamen literari, és clar que, sigui o no el primer text que ha escrit, estem davant d'una obra madura i no pas un primer assaig d'aquells jovenets que es volen obrir pas en el panorama de les lletres de casa nostra.

La primera impressió d'aquest volum i el seu autor és la d'una voluntat de globalitat,

entre la literatura, la geografia i el càlcul horari, d'un meridià a l'altre cada cop una història que, no ho oblidem, és obra de la imaginació d'un matemàtic que pinta quadres o d'un pintor que es guanya la vida ensenyant matemàtiques... Parlem d'una voluntat d'abastar la globalitat de les arts i les ciències —és sols una primera impressió— talment com un esperit del renaixement o un home del XVIII francès, portat per l'enciclopedisme.

Gresques a banda, el plantejament d'un volum de narracions a l'entorn de cadascun dels meridians del planeta i els usos horaris comporta unes obligacions narratives que haurien pogut fer fracassar l'intent, condicionen unes narracions, cadascuna amb personatges diversos, tots ells en el nostre temps actual, en un entorn breu, però en tot cas narracions ben resoltes, generalment referides a fets quotidians, agradables o no però quotidians. Deixeu-me apuntar aquí que un dels temes de fons del llibre és —aquest és el gust que te'n queda en acabar la darrera pàgina del volum— un regust una mica agre, perquè la normalitat quotidiana de moltes de les petites històries que aquí s'expliquen se situa ben sovint en la maldat humana, petites històries sobre la maldat dels homes, però no com a resultat d'una situació extrema o un personatge obsessiu, sinó, malauradament, d'una maldat que forma part de la nostra vida quotidiana, d'aquí que pel que fa a bona part dels personatges no ens sigui possible parlar d'éssers lliures sinó de supervivents en un entorn que, com els meridians, ens condiciona a tots, la vida humana rere condicions que per a uns són de supervivència a la franja més baixa i per a altres de caire social i obligacions a la banda més alta. D'aquí el joc i la metàfora del títol, la vida com un veritable laberint del que difícilment és possible escapar, i d'aquí que al primer i al darrer capítol del llibre trobem personatges lliures que han aconseguit escapar i que troben, antítesis de la vida, justament aquest punt d'escapada a Creta,

la mítica illa del laberint.

A hores d'ara potser ja comenceu a veure que el llibre incorpora una colla de claus, que té diguem-ne diversos nivells de lectura, des d'aquell més simple de passar les hores a l'ombra de la platja fins a una anàlisi que ens permetés veure la concordança entre personatges o detalls d'una o altra història, sovint al·legories metafòriques de diverses realitats humanes.

Amb una veu narrativa simple, habitualment en tercera persona, Pere Casanovas treballa sobre la voluntat de dibuixar un mosaic, no sé si simple o laberíntic en ell mateix, un mosaic globalitzat que en diríem ara, que demostra que l'espai del nostre planeta se'n ha fet petit, a l'abast. Un espai de fets de la vida humana en espais diversos i entorns quotidians. Sempre, però, amb una voluntat global amb veus i fets diversos protagonitzats per persones senzilles.

De tot plegat, en resulta una veritable feinada, abundant feina de documentació tècnica i geogràfica, tota vegada que no manquen dades ni indicacions concretes en cada espai i situació, amb noms i dades que demostrin una ingent labor de documentació, no m'estranyaria que hagi estat anys treballant en detalls d'aquests textos, perquè el detallisme és una de les característiques més significades de la seva prosa i és un dels aspectes que la fan versemblant, creïble, possible, gairebé com un retrat de la realitat, una realitat que penso que la major part de vegades no ha conegut per experiència directa, però en la qual sap situar-se.

A la vegada caldria remarcar que la narració breu té com a condicionant que no li permet entrar gaire en la psicologia dels personatges, tot i que ho fa en alguns casos, com en el capítol 6, "Rita Pelayo". Tampoc no s'interessa especialment per la descripció de

l'entorn més enllà de les referències específicament tècniques, un entorn que derivaria de la desesperació de perdre un monument del segle XVIII com en el cas del capítol 7, "El fantasma viu del caporal Núñez", descripció que tampoc fa referència a la desesperació que suposem en els que són a fora i esperen veure aparèixer d'entre les runes els tècnics que hi han entrat i han vist com el terratrèmol els feia caure un monument al damunt.

No sé si és per la seva adscripció matemàtica —aprofito que sóc "de lletres" per prendre venjança dels "de ciències"— però les narracions d'en Pere en aquest llibre són, evidentment, amb tendència a l'objectivitat, sense comentaris personals, disposat a narrar el fet més líric o la barbaritat més grandiosa, sense escarafalls, talment com un cronista d'un temps i un món. Sense moralines ni comentaris afegits a la cloenda, és el món que tomba i, evidentment, el que cal és que cadascú l'analitzi, el valori i en tregui les conseqüències que consideri més evidents. Aquí s'hauria de dir allò que el llibre no deixa indiferent ningú, però aquest és un criteri en el que no crec, ni per aquest llibre ni per cap, contra el que diuen els poetes els llibres no fan la revolució, com els diners no fan la felicitat, però un i altre poden ajudar-hi, en el cas de la lletra impresa ajudar a desvetllar consciències sobre la realitat del nostre món, més enllà del nostre petit i benestant món de cada dia.

De manera que en la ruta formal el volum es basa en l'asèpsia de la crònica, però també en un evident domini de la llengua i, el que és més important, en el domini del ritme narratiu. Parlem d'una prosa gens enfarfagosa, amb una simplicitat que no cerca el lluïment formal, sinó la transmissió de continguts, una prosa lleugera, puntual, sense vacil·lacions, i això, juntament amb el detallisme que abans apuntàvem, és el que fa possible la versemblança, la vida tal com és, al capítol 10 amb

l'execució de dos malfactors i al següent la d'una noia de vida lliure que ara té moltes factures per pagar. És clar que el tema podria donar per bastant més, sovint hi veiem una novel·la comprimida en set o vuit pàgines, però en el fons el que en Pere ens ofereix és l'essencialitat des del principi de la síntesi i la contenció, d'anar al veritable moll de l'os de cada història i cada situació, perquè cal remarcar que aquí no hi ha relats lleugers ni exercicis d'estil, a cada capítol una història, una vida, el batec d'una situació concreta i un moment sovint extrem en la vida d'una persona.

En definitiva, un d'aquells llibres que cal llegir, que, com hem dit, ofereix diversos

nivells de visualització, amb reflexió o sense. Retrat de la vida que passa i que, com el món que tomba –tal com ens sintetitza al darrer capítol–, res no s'atura, passen els fets, passen les persones i el sol torna a sortir cada dia. Us n'aconsello una lectura pausada, no més d'un relat cada dia, potser en cloure la jornada i si, com sembla, la paraula de llibre de capçalera té un altre sentit i es refereix a aquell text que ens és sempre imprescindible, diguem-ne llibre de taula, un volum que, agre o dolç, ens convida a tastar la vida.

J. S. i B.

(*) Paraules de presentació del llibre el 23 d'abril del 2007 a la seu del Consell Comarcal de l'Alt Penedès amb

FONS BIBLIOGRÀFIC

Aportació Ajuntament de Sitges

- COLL, Isabel (introducció i textos). *Retrats i entorns de Sitges. Centenars d'ulls miren a la càmera de Joan Iriarte*. Ajuntament de Sitges. Sitges. 2004. 352 pàg.
- GARCIA TARGA, Joan (coordinador científic). *Història de Sitges. I. Època Antiga*. Ajuntament de Sitges. Sitges. 2006. 214 pàg.

Donatiu de la Sra. Àngels Parés

- ANDRÉS, Marc; CORNET, Carme; ESQUERDA, Montse; MARBÀ, Josep Maria; MONTORI, Albert; PARÉS, Àngels; RIBES, Armand, i SANTOS, Xavier. *El Massís del Garraf, un espai natural*. Institut Municipal de Gestió del Patrimoni Cultural i Natural de l'Ajuntament de Gavà. Gavà. 2006. 222 pàg. + CD Rom.

Donatiu Ajuntament de Tossa de Mar - Arxiu Històric Municipal

- VILLEGAS ESPÍN, Almudena. "Les colònies escolars. La colònia escolar Turissa". *Quaderns d'Estudis Tossencs* núm. 8. Ajuntament de Tossa de Mar. Tossa de Mar. 2006. 190 pàg.
- DD.AA. *Tossa de Mar vista per Francesc Català Roca*. Museu Municipal de Tossa de Mar. Tossa de Mar. 2006. 122 pàg.

Intercanvi Museu Nacional d'Art de Catalunya

- *La moneda a la Mediterrània medieval*. Museu Nacional d'Art de Catalunya. Barcelona. 2006. 262 pàg.

Donatiu del Sr. Parera

- *En torno al origen, la realidad y el futuro próximo del Museo de Vilafranca*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1942. 24 pàg.
- VIA BOADA, L. *Cien años de investigación geológica*. MCMLXXV. Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Barcelona. 1975. 164 pàg.

- *Edició d'homenatge a Pere Giró i Romeu, Antoni Massanell i Casa i Pere Regull i Pagès*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1970. 116 pàg.
- EISENHOFER, Luis (autor); TRENS Y RIBAS, Manuel Pbro. (traducció). *Litúrgica católica*. Tipografia de Herder & Cía. Friburgo de Brisgovia. 1940. 268 pàg.
- SEGRELLES, Josep. *Santa Clara d'Assisi*. Editorial Franciscana. Barcelona. 1955. 230 pàg.
- DD.AA. *Recull gràfic de quatre anys, una vila per viure-hi plenament*. Vilafranca del Penedès. Comissió de Cultura i Informació de l'Ajuntament de Vilafranca del Penedès. Vilafranca del Penedès. 1983. 118 pàg.
- BASTARDAS I BOADA, Albert. *La bilingüització de la segona generació immigrant. Realitat i factors a Vilafranca del Penedès*. Edicions de la Magrana. Vilafranca del Penedès. 1985. 174 pàg.
- *Pregó de Festa Major*. Vilafranca del Penedès. 1970, s/n.
- MESTRE I RAVENTÓS, Pere. *Ocells del Penedès (segona part). Ocells nidificants*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1979. 60 pàg.
- MASACHS BOLET, José M. *Las armas y útiles de bronce hallados en el Penedés*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1976. 20 pàg.
- MALLART I RAVENTÓS, M. L. *Santiago Güell i Grau. Arquitecte vilafranquí. La seva obra 1892/1920*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1983. 98 pàg.
- RODRÍGUEZ I SOLÀ, Cèsar. *Josep Ferrer i Vidal. El pensament econòmic d'un vilanoví*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1983. 68 pàg.
- *Del Ball de les Cotonines de Vilafranca*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1987. 148 pàg.

- *Museu de Vilafranca del Penedès*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1981. 12 pàg.
- *Exposición de artistas vilafranqueses. S. XIV al XIX*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1961. 34 pàg.
- MIRÓ I CANALS, Jordi. *Aproximació a la producció i el comerç del vi a Catalunya en l'antiguitat*. Museu del Vi. Vilafranca del Penedès. 1982. 36 pàg.
- ARNABAT I MATA, Ramon. *Els treballadors de Vilafranca al darrer terç del segle XIX*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1992. 180 pàg.
- MASACHS I BOLET, Josep M. *Històries d'abans d'ahir. El Museu de Vilafranca*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1982. 74 pàg.
- *Homenatge al P. Martí Grivé S.F.* Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 16 pàg.
- CARDONA I ROIG, Osvald. *La tradició literària i els goigs de Sant Ramon de Penyafort*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1990. 126 pàg.
- *Publicacions de l'Associació de Pessebristes de Barcelona*. Associació de Pessebristes. Barcelona. 1988. 28 pàg.
- COLOMÉ I FERRER, Josep. *L'evolució vinícola de l'Alt Penedès al darrer terç del segle XIX. Estudi de l'evolució del preu dels vins i els esperits*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1987. 86 pàg.
- JOU MIRABENT, Lluís. *Notes per a l'estudi de la Marina de Sitges, 1840-1880*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1977. 96 pàg.
- MORATÓ VIA, Salvador. *Els rellotges de sol del Penedès*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1993. 86 pàg.
- PANYELLA I BALCELLS, Vinyet. *Claudi Mas i Jornet, poeta i ciutadà*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1981. 88 pàg.
- VIRELLA I BLODA, Albert. *L'aventura ultramarina de la gent de Vilanova i la Geltrú i la nissaga dels Samà*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1990. 170 pàg.
- CASTELLS I URGELLÈS; SABATER I NAVARRO, Josep, i VIRELLA I BLODA, Joan. "L'eixample innovador". *Els carrers de Vilanova i la Geltrú* núm. 3. Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. 1989. 112 pàg.
- DD.AA. *Santa Fe del Penedès. Un municipi històric al cor de l'Alt Penedès*. Ajuntament de Santa Fe del Penedès. Santa Fe del Penedès. 1994. 286 pàg.
- *Vida i obra del Dr. Josep Estalella (1879-1938)*. Amics de l'Institut-Escola. Vilafranca del Penedès. 1979. 32 pàg.
- NOGUÉ I ALMIRALL, Núria. *El retaule major de la Geltrú*. Caixa Penedès. Vilafranca del Penedès. 1991. 64 pàg.
- SOLÉ I BORDES, Joan. *La societat coral "El Raïm" de Sant Cugat Sesgarrigues. Notes històriques*. Edició de l'autor. 1990. 112 pàg.
- MASSANELL I ESCLASSANS, Antoni. *Del meu terrer*. Publicacions Penedès, SA. Vilafranca del Penedès. 1985. 174 pàg.
- SANSANEDAS, Oleguer, i CIRUGEDA, Jordi. "El Parquet", *l'obra d'en Rafael Bolet, artista autodidacte i arquitecte vilafranquí*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1975. 16 pàg.
- INSENSER I ARNET, Mari Teresa. *Ramon de Penyafort. Sant de Catalunya*. Caixa Penedès. Vilafranca del Penedès. 1986. 34 pàg.
- JUNYENT I PUJOL, Josep. *L'home que donà el seu nom a una fonda*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1976, s/n.
- ESTADELLA I GRAELLS, Josep, Dr. *L'obra dispersa*. Caixa Penedès. 1979. 222 pàg.
- DD.AA. *Museus singulars de Catalunya*. Diàfora SA. Barcelona. 1979. 128 pàg.
- *Narradors Joves 1985. 2n Concurs de Narració Breu per a Joves "Manuel Milà i Fontanals"*. Ajuntament de Vilafranca - Comissió de Cultura. Vilafranca del Penedès. 1984. 12 pàg.
- SADURNÍ I VALLÈS, Pere. *Retalls del folklore penedesenc*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1982. 184 pàg.

- *Recull de l'obra dispersa de l'arqueòleg Pere Giró i Romeu*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1985. 246 pàg.
- GRASES, Pere. *Hores de joventut i de maduresa*. Editorial Seix Barral. Barcelona. 1987. 616 pàg.
- VIRELLA I BLODA, Albert. *De quan Vilanova i la Geltrú era un empori del vi*. Museu del Vi. Vilafranca del Penedès. 1978. 40 pàg.
- GRASES, Pere. *Andrés Bello i Milà i Fontanals*. Universitat de Barcelona. Barcelona. 1986. 62 pàg.
- RIBAS I BERTRAN, Antoni. *1979-1989, aquests deu anys*. Ajuntament de Vilafranca del Penedès. Vilafranca del Penedès. 1989. 166 pàg.
- SABATÉ MILL, Antoni. *Pere Mas i Perera i la Vilafranca del seu temps - l'aprenentatge*. Ajuntament de Vilafranca del Penedès - Comissió de Cultura. Vilafranca del Penedès. 1982. 40 pàg.
- MARTÍ GRIVÉ, S. F. *Els càntirs de Vilafranca*. Vilafranca del Penedès. 1935. 2 pàg.
- BENACH I TORRENTS, Manuel. *Els vilafranquins del segle XX. Notes per a la història local*. Edició de l'autor. Vilafranca del Penedès. 1977. 294 pàg.
- REGULL, Pere. *Arxiu Bibliogràfic de Vilafranca. Eduard Vidal i Valenciano 1838-1899*. Artes Gráficas. Vilafranca del Penedès. 1957. 22 pàg.
- MAIDEU AUGUET, José. Pbro. *Notas biográficas de los sacerdotes de Vilafranca que cayeron víctimas de la cruenta persecución de 1936*. Vilafranca del Penedès. 1943. 28 pàg.
- GIRÓ, Pedro. *Nuevos sepulcros en fosa en Vilafranca, separata de "Ampurias", XV-XVI*. Barcelona. 1954. 8 pàg.
- GRASES, Pere; RIPOLL, PARERA I BONET, Mn. Joan. *1975, una Festa Major de Museu*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1978. 72 pàg.
- *Un diario de la Fiesta Mayor de Vilafranca*. Acción Católica. Vilafranca del Penedès. 1951, s/n.
- *Amigos de los jardines. Exposición de dibujos Apeles Mestres*. Barcelona. 1967. 24 pàg.
- BARBA I ROCA, Manuel. *El corregiment i partit judicial de Vilafranca del Penedès a l'últim terç del segle XVIII*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1991. 88 pàg.
- GRASES, Pere. *Els llibres i la cultura. I Quaderns de la Biblioteca i Centre de Documentació Josep Tarín-Iglesias*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1991. 26 pàg.
- *Repertori bibliogràfic de revistes, diaris i publicacions periòdiques. II Quaderns de la Biblioteca i Centre de Documentació Josep Tarín-Iglesias*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1993. 122 pàg.
- *Passat, present i esdevenidor de l'exportació de vi. Conferència donada per Josep Ventosa i Roig*. Impremta Claret. Vilafranca del Penedès. 1936. 22 pàg.
- PUIG I ROIG, Pere. *Apunts d'història de Sant Pere de Ribes*. Museu de Vilafranca del Penedès. Vilafranca del Penedès. 1978. 114 pàg.
- TORRAS I RIBÉ, Josep. M. *La venalitat dels càrrecs municipals a Catalunya (1739-1741). Un exemple concret: Vilanova i la Geltrú*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1977. 64 pàg.
- *Doctorado Honoris Causa. Dr. Pedro Grases. Dr. Arturo Uslar Pietri. Discursos*. Universidad Metropolitana. Caracas. 1989. 28 pàg.
- *Discurso de incorporación como individuo de número de Don Óscar Sambrano Urdaneta. Contestación del Académico Don José Ramón Medina*. Talleres de Anaucó Edicions, C.A. Caracas. 1992. 72 pàg.
- LOBO, Ildefonso (introducció), i GARRIGA, Pacià (traducció). *Decret sobre la renovació i adaptació de la vida religiosa*. Editorial Estela, SA. Barcelona. 1966. 58 pàg.
- SOLER I BECERRO, Raimon. *Elecciones i política a Vilafranca del Penedès 1891-1903*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1991. 190 pàg.

Donatiu Sra. Margarida Güell

- CRUAÑES I OLIVER, Esteve, i VIRELLA I TORRAS, Xavier. *Piques baptismals d'immersió del Penedès i el seu entorn*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1984. 126 pàg.
- ARNABAT I MATA, Ramon. *Vins, aiguardents, draps i papers. Economia i societat al corregiment de Vilafranca al tombat dels segles XVIII i XIX*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1996. 210 pàg.
- DD.AA. *Exposición de los hallazgos de la Misión Arqueológica Española en Nubia (Egipto y Sudán)*. Comité Español de la Unesco para Nubia. Barcelona. 1964. 40 pàg.
- GATUELLAS FERRER, Miguel S. *El Muy Rdo. Padre Antonio Bertran Vila, S.F. Datos biográficos*. Barcelona, 1946. 24 pàg.
- *Narradors Joves 1985. 2n Concurs de Narració Breu per a Joves Manuel Milà i Fontanals*. Ajuntament de Vilafranca - Comissió de Cultura. Vilafranca del Penedès. 1984. 12 pàg.
- JUNYENT I PUJOL, Josep. *L'home que donà el seu nom a una fonda*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1976. 48 pàg.
- MASACHS I BOLET, José M. *Las armas y útiles de bronce hallados en el Penedés*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1976. 20 pàg.
- GRÀCIA I GIRALT, Josep. *La bibliografia sobre prehistòria i història antiga de la comarca de l'Alt Penedès*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1986. 40 pàg.
- *Tarsicio Manassi. Escultures*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès, s/d. 8 pàg.
- BASTARDAS I BOADA, Albert. *La bilingüització de la segona generació immigrant. Realitat i factors a Vilafranca del Penedès*. Edicions de la Magrana. Vilafranca del Penedès. 1985. 65 pàg.
- MAS I PERERA, Pere. *Vilafranca del Penedès*. Editorial Barcino. Barcelona. 1932. 238 pàg.
- SANSANEDAS, Oleguer, i CIRUGEDA, Jordi. "El Parquet", l'obra d'en Rafael Bolet, artista autodidacte i arquitecte vilafranquí. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1975. 16 pàg.
- SADURNÍ I VALLÈS, Pere. *Retalls del folklore penedesenc*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1982. 184 pàg.
- *Montserrat i Vilafranca al llarg dels seus romiatges*. Cos de Portants del Sant Crist. Vilafranca del Penedès. 1976. 24 pàg.
- MASSANELL I ESCLASSANS, Antoni. *La població vilafranquina a la segona meitat del segle XVII*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1976. 64 pàg.
- MASSANELL I ESCLASSANS, Antoni. *La població vilafranquina al segle XVIII*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1977. 94 pàg.
- *Annals de la Biblioteca-Arxiu Josep Tarín-Iglesias*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1991. 38 pàg.
- ARNABAT I MATA, Ramon. *Els treballadors de Vilafranca al darrer terç del segle XIX*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1992. 180 pàg.
- PARERA I RIPOLL, Josep. *Una presidència, un testimoniatge*. Fundació Caixa Penedès. 1991. 264 pàg.
- PANYELLA I BALCELLS, Vinyet. *Claudi Mas i Jornet, poeta i ciutadà*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1981. 88 pàg.
- CAPDEVILA, Felip. *Bibliografia de Mn. Manuel Trens i Ribas*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1984. 66 pàg.
- GRASES, Pere; RIPOLL, PARERA I BONET, Mn. Joan. *1975, una Festa Major de Museu*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1978. 72 pàg.
- TARÍN-IGLESIAS, Josep. *Pere Grases, un vilafranquí universal*. Bodoni, SA. Vilafranca del Penedès. 1987. 16 pàg.
- *El corregiment i partit judicial de Vilafranca del Penedès a l'últim terç del segle XVIII*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1991. 88 pàg.
- *Guia d'Entitats Culturals de Vilafranca del Penedès*. Ajuntament de Vilafranca del

- Penedès - Comissió de Cultura. Vilafranca del Penedès. 1984. 14 pàg.
- *Guia del Museo del Vino*. Museu del Vino. Vilafranca del Penedès, s/d. 24 pàg.
 - CARBONELL I VIRELLA, Vicenç. *Origen i història del llinatge Vilafranca*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 36 pàg.
 - *El barri gòtic i els museus de Vilafranca*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1983. 84 pàg.
 - PUIG ROVIRA, Francesc X. *Josep F. Ràfols, escriptor*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1989. 80 pàg.
 - *Recull de l'obra dispersa de l'arqueòleg Pere Giró i Romeu*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1985. 246 pàg.
 - BRUGAL I FORTUNY, Josep. *Contribució a l'estudi del comerç del vi a través del Mediterrani en l'antiquitat*. Museu del Vi. Vilafranca del Penedès. 1980. 24 pàg. + mapa.
 - MASACHS I BOLET, Josep M. *Històries d'abans d'ahir. El Museu de Vilafranca*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1982. 74 pàg.
 - VIRELLA I BLODA, Albert. *L'aventura ultramarina de la gent de Vilanova i la Geltrú i la nissaga dels Samà*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1990. 170 pàg.
 - JOU MIRABENT, Lluís. *Notes per a l'estudi de la Marina de Sitges, 1840-1880*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1977. 96 pàg.
 - SOLER I BECERRO, Raimon. *Eleccions i política a Vilafranca del Penedès 1891-1903*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1991. 190 pàg.
 - GRASES, Pere. *Hores de joventut i de maduresa*. Editorial Seix Barral. Barcelona. 1987. 616 pàg.
 - *Homenatge al pintor Pau Boada i Mercader*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1960. 48 pàg.
 - *Selecció d'artistes penedesencs del segle XX*. Ajuntament de Sant Martí Sarroca. 1994. 60 pàg.
 - MIRET I NIN, M. Montserrat. *El retaule de la Mare de Déu*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1994. 50 pàg.
 - *Museu del Vi*. Museu del Vi. Vilafranca del Penedès. 1980. 40 pàg.
 - *Gelida, Festa Major 1992*. Ajuntament de Gelida. Gelida. 1992. 272 pàg.
 - GRASES, Pere. *Andrés Bello i Milà i Fontanals*. Universitat de Barcelona. Barcelona. 1986. 62 pàg.
 - DD.AA. *Museus singulars de Catalunya*. Diàfora, SA. Barcelona. 1979. 128 pàg.
 - GRASES, Pedro. *Ensayos y reflexiones (III)*. Obras 18. Editorial Seix Barral. Barcelona. 1989. 450 pàg.
 - MORATÓ VIA, Salvador. *Els rellotges de sol del Penedès*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1993. 86 pàg.
 - NOGUÉ I ALMIRALL, Núria. *El retaule major de la Geltrú*. Caixa Penedès. Vilafranca del Penedès. 1991. 64 pàg.
 - SOLÉ I BORDES, Joan. *La Societat Coral "El Raïm" de Sant Cugat Sesgarrigues*. Edició de l'autor. Vilafranca del Penedès. 1990. 112 pàg.
 - MESTRE I RAVENTÓS, Pere. *Ocells del Penedès (segona part). Ocells nidificants*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1979. 86 pàg.
 - COLOMER I FERRER, Josep. *L'evolució vinícola de l'Alt Penedès al darrer terç del segle XIX. Estudi de l'evolució del preu dels vins i els esperits*. Museu de Vilafranca. Vilafranca del Penedès. 1987. 86 pàg.
 - INSENSER I ARNET, Maria Teresa. *Ramon de Penyafort. Sant de Catalunya*. Edició de l'autor. Vilafranca del Penedès. 1986. 34 pàg.
- Intercanvi Col·legi de Notaris de Catalunya**
- *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols XXIII*. Col·legi de Notaris de Barcelona. Barcelona. 2005. 336 pàg.

Intercanvi Museo del Traje

- SABUCO CANTÓ, Assumpta. *La memoria y el territorio. La construcción de la comunidad local en Isla Mayor (Sevilla)*. Secretaría General Técnica - Ministerio de Cultura. Madrid. 2005. 494 pàg.
- BERNABÉ SALGUEIRO, Alberto. *Vecindad y derechos comunales en la comarca de La Janda (Cádiz). Las Hazas de Suerte de Vejer de la Frontera y Barbate*. Secretaría General Técnica - Ministerio de Cultura. Madrid. 2006. 674 pàg.
- *Certamen de fotografía sobre cultura popular 2004*. Secretaría General Técnica - Ministerio de Cultura. Madrid. 2006. 150 pàg.
- *Certamen de fotografía sobre cultura popular 2005*. Secretaría General Técnica - Ministerio de Cultura. Madrid. 2006. 228 pàg.

Donatiu Grup d'Estudis Cubellencs - Amics del Castell

- *Anuari 2001*. Grup d'Estudis Cubellencs - Amics del Castell. Cubelles, s/d. 72 pàg.
- *Anuari 2002*. Grup d'Estudis Cubellencs - Amics del Castell. Cubelles, s/d. 88 pàg.
- *Anuari 2004*. Grup d'Estudis Cubellencs - Amics del Castell. Cubelles, s/d. 104 pàg.

Intercanvi Universitat Autònoma de Barcelona - Servei de Biblioteques

- JUNQUERAS I VIES, Oriol. *Economia i pensament econòmic a la Catalunya de l'alta edat moderna (1520-1630)*. Universitat Autònoma de Barcelona. Bellaterra. 2006. 180 pàg.

Donatiu Grup d'Investigadors de les Roquetes del Garraf

- GARCÍA VILLENA, Jonatan. *Entre dioses. Fábula de Tanjob y Gisnea acontecida en la mitología clásica*. Grup d'Investigadors de les Roquetes del Garraf. Les Roquetes del Garraf. 2004. 94 pàg.

Aportació Museu de Menorca - Govern de les Illes Balears - Conselleria d'Educació i Cultura

- DD.AA. *Del megàlit a la naveta*. Museu de Menorca - Govern de les Illes Balears. Menorca. 2006. 52 pàg.
- DD.AA. *Talati de Dalt*. Museu de Menorca - Govern de les Illes Balears. Menorca. 2006. 24 pàg.
- *Sa Raval des Castell. La història d'un poble a través del material arqueològic*. Museu de Menorca - Govern de les Illes Balears. Menorca. 2006. 124 pàg.

Intercanvi Museu Marítim de Barcelona

- FUENTE, Pablo de la. *El Triunfante: tecnología y ciencia en la España de la Ilustración. Historia de un navío hundido en el golfo de Rosas*. Museu Marítim de Barcelona. Barcelona. 2006. 138 pàg.
- JAIME I PÉREZ, Ricard. *Diccionari de l'aparell i del velam en els grans velers*. Museu Marítim. Barcelona. 2006. 350 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada

- DOMINGO, Joan; MERCADER, Núria; VERGÉS, Núria, i VIDAL, Maria. *Estudi de l'ús social de la llengua dels joves de la Conca d'Òdena*. Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada. Igualada. 2006. 78 pàg.

Intercanvi Amics de l'Art Romànic - Institut d'Estudis Catalans

- CABESTANY I FORT, Joan-F.; MATAS I BLANXART, M. Teresa, i PALAU I BADUELL, José M. *El Romànic de la Vall d'Àneu*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona. 2005. 252 pàg.

Aportació Ajuntament de Sant Sadurní d'Anoia

- *Parròquia de Sant Sadurní 300 anys d'història. 1705-2005*. Parròquia de Sant Sadurní d'Anoia. Sant Sadurní d'Anoia. 2006. 252 pàg.

Donatiu Mancomunitat Penedès-Garraf.**Servei d'iniciatives econòmiques**

- *Anuari d'indicadors socioeconòmics 2005. Alt Penedès-Garraf.* Mancomunitat Penedès-Garraf. Vilanova i la Geltrú. 2006. 508 pàg.

Aportació Ajuntament Vilanova i la Geltrú

- MAGÍ CABISTANY, Raül. *Óscar Martí i Bruna (1917-2006)*. Col·lecció Retrat núm. 33. Ajuntament de Vilanova i la Geltrú. Vilanova i la Geltrú. 2006. 32 pàg.

Aportació Ajuntament de Sils

- *El carrer, espai de convivència. Imatges per a la recerca i la difusió històrica.* Ajuntament de Sils. Sils. 2003. 46 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis del Gaià

- *La Resclosa* núm. 10. Centre d'Estudis del Gaià. Vila-rodona. 2006. 158 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis de Valldoreix

- *Valldaurex. 7/9 2003-2005.* Centre d'Estudis de Valldoreix. Valldoreix. 2005. 240 pàg.

Intercanvi Institut d'Estudis Catalans

- *LXXVI Cartell de premis i de borses d'estudi Premis Sant Jordi 2007.* Institut d'Estudis Catalans. Barcelona. 2006. 28 pàg.

Donatiu Ajuntament de Figueres

- PADROSA, Inés (disseny portada), i FIGUERES, Roger (fotocomposició). *Alexandre Deulofeu.* Institut d'Estudis Empordanesos. Figueres. 2003. 128 pàg.
- *La vida i l'obra de Carles Fages de Climent.* Sense editorial. 1983. 132 pàg.

Donatiu Germans Boada

- *Rubí. Germans Boada, SA. 1951-2001.* Germans Boada, SA. Rubí. 2001. 116 pàg.

Donatiu Centre Picasso d'Orta

- *Picasso i Horta.* Vídeo. Centre Picasso d'Orta. Horta de Sant Joan. 1999.

Intercanvi Centre d'Estudis Santjustencs

- *Miscel·lània d'Estudis Santjustencs XII.* Centre d'Estudis Santjustencs. Sant Just Desvern. 2004. 154 pàg.

Intercanvi Institut d'Estudis Comarcals del Montsià

- *Ramàs. Maig 2004.* Núm. 5. Institut d'Estudis Comarcals del Montsià. Amposta. 2004. 136 pàg.

Intercanvi Centre d'Estudis Selvatans

- *Quaderns de la Selva* núm. 17. Centre d'Estudis Selvatans. Santa Coloma de Farners. 2005. 232 pàg.

Donatiu Institut Ramon Muntaner

- *L'ús i l'abús del patrimoni en els territoris de parla catalana i espai Despuig.* Institut Ramon Muntaner. Tortosa. 2005. 70 pàg.

Intercanvi Universitat de Barcelona - Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia

- *Pyrenae* vol. 1 núm. 37. Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia de la Universitat de Barcelona. Barcelona. 2006. 182 pàg.

Intercanvi Centre de Lectura de Reus

- TODA, Agnès. *Els Jocs Florals de l'àrea d'influència de Reus en la primera postguerra.* Edicions del Centre de Lectura de Reus. Reus. 2006. 150 pàg.

Intercanvi Museu Nacional Arqueològic de Tarragona

- *Guia de l'exposició. Reflexos d'Apol·lo. Esport i arqueologia a la Mediterrània antiga.* Museu Nacional Arqueològic de Tarragona i Museu d'Arqueologia de Catalunya. Tarragona. 2006. 47 pàg.

Donatiu Associació Cultural del Matarranya

- NAVARRO GÓMEZ, Pere. *Aproximació geolingüística als parlars del Matarranya*. Col·lecció Lo Trill (11). Associació Cultural del Matarranya. Calaceit. 2005. 176 pàg.

Donatiu Diputació de Barcelona - Xarxa de Municipis

- *Guia d'itineraris per la Xarxa de Parcs Naturals*. Diputació de Barcelona - Xarxa de Municipis. Barcelona. 2006. 128 pàg.
- *Turisme a prop de Barcelona'06*. Diputació de Barcelona - Xarxa de Municipis. Barcelona. 2006. 126 pàg.
- *Monografies, 23. Activitats econòmiques i espais protegits*. Diputació de Barcelona - Servei de Parcs Naturals. Barcelona. 1995. 148 pàg.

- *Monografies 37. IV Trobada d'Estudiosos del Garraf*. Diputació de Barcelona - Xarxa de Municipis. Barcelona. 2004. 228 pàg.

Intercanvi Institut d'Estudis Gironins

- *Annals volum XLVII-2006*. Institut d'Estudis Gironins. Girona. 2006. 442 pàg.

Intercanvi Museu Arxiu de Santa Maria - Patronat Municipal de Cultura

- *XXII Sessió d'Estudis Mataronins*. Museu Arxiu de Santa Maria - Patronat Municipal de Cultura. Mataró. 2006. 302 pàg.

Fins al desembre del 2006

Caixa Penedès

PERSONES AL SERVEI DE PERSONES.

Som **Caixa Penedès**,

amb un gran equip de professionals

i més de 630 oficines.

T'oferim un servei amb les

tecnologies més avançades

i productes amb les solucions que

s'adapten a les teves necessitats.

Volem estar **sempre molt a prop teu**

i reinvertir en benefici de la societat.

*L'Obra Social de Caixa Penedès
amb **la cultura.***

Caixa Penedès
Obra Social